

स्थापना १९७१

दूर्वांकुर

२०१८-१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.) संचलित

**सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड**

ISO 9001 : 2015, नॅक पुनर्मानांकन A

ASSURE QUALITY

MANAGEMENT CERTIFICATION SERVICES PVT. LTD.

Certificate of Registration

QUALITY MANAGEMENT SYSTEM

This is to certify that

Navgan Shikshan Sanstha Rajuri (N)
MRS. KESHARBAI SONAJIRAO KSHIRSAGAR ALIAS KAKU
ARTS, SCIENCE & COMMERCE COLLEGE, BEED
Shivaji Nagar, Barshi Road
Beed, Maharashtra - 431122
India

Has been assessed, and found to be in accordance with the requirements of standard detailed below

ISO 9001:2015

For the following scope

Providing Educational Services for the Students of Arts,
Commerce & Science in Graduation and Post Graduation

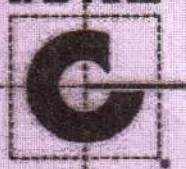
Certificate Number: FG0BDI/0BDF:0217

Originally Registered: 16 Feb.2017 Latest Issue: 16 Feb.2017 Originally Expiry Date: 15 Feb.2020

Validity of this certificate is subject to annual surveillance audit to be done successfully on or before of
07 Feb.2018 & 07 Feb.2019 respectively. In case if surveillance audit is not allowed to be conducted;
this certificate shall be suspended/withdrawn.

JAS-ANZ

Jagindranand
For AQMCS PVT LTD

Validity of this certificate can be checked at www.jas-anz.org. The validity of certificate is subject to continuous compliance the requirement of concerned standard & relevant provision of AQMCS customer contract & scheme of registration AQMCS/01002

ASSURE QUALITY

MANAGEMENT CERTIFICATION SERVICES PVT. LTD.

COMPLIANCE VERIFICATION

This is to certify that

NAVGAN SHIKSHAN SANSTHA RAJURI (N)
MRS. KESHARBAI SONAJIRAO KSHIRSAGAR ALIAS KAKU
ARTS, SCIENCE & COMMERCE COLEGE, BEED
Shivaji Nagar, Barehi Road, Beed - 431122
India

Has been assessed and found to be in accordance with the requirements of detailed below

Green Audit

Reference AQE (latest revision)

Certificate Number: GH00GE/00FH/0118

Originally Registered: 18 Jan 2018 Latest Issue: 18 Jan 2018 Originally Expiry Date: 17 Jan 2021

Validity of this certificate is subject to annual surveillance audit to be done successfully on or before of 15 Jan 2019 & 15 Jan 2020 respectively. In case if surveillance audit is not allowed to be conducted, this certificate shall be suspended/withdrawn.

Jyoti Kulkarni
For AQMCS PVT LTD

Validity of this certificate can be checked at www.aqmcs.com at registration status. The validity of certificate is subject to continuous compliance the requirement of concerned standard & relevant provision of AQMCS customer contract & terms of registration. Accredited version available at www.aqmcs.com. This certificate remains the property of AQMCS & shall be returned immediately at the request to AQMCS headquarters.
SGF 10, ME, Opp. Flat no. 343A (old Housing Complex), Sector-19 Faridkot-151011, T. city Chandigarh-India.

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

आमचे प्रेरणास्थान

कै.सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू

जन्म - ३० मार्च १९२७

मृत्यू - ०४ ऑक्टोबर २००६

दूर्वांकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

आमचे प्रेरणास्थान

कै.सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ नाना

जन्म - १५ फेब्रुवारी १९०१

मृत्यू - ३० जुलै २००७

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

आमचे आधारस्तंभ

मा.ना.जयदत्तजी क्षीरसागर (अण्णा)

मंत्री, रोजगार हमी आणि फलोत्पादन, महाराष्ट्र राज्य

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

आमचे मार्गदर्शक

मा.डॉ.भारतभूषणजी क्षीरसागर

सचिव, नवगण शिक्षण संस्था तथा नगराध्यक्ष, बीड

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

डॉ.दीपा क्षीरसागर
(प्राचार्य)

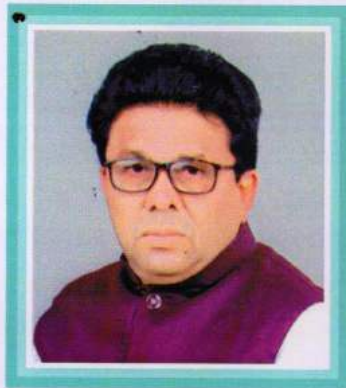
डॉ.आबासाहेब हांगे
(उप-प्राचार्य, वरिष्ठ महाविद्यालय)

डॉ.शिवानंद क्षीरसागर
(उप-प्राचार्य, वरिष्ठ महाविद्यालय)

डॉ.रेखा गुळवे
(संचालक - पदव्युत्तर पदवी विभाग)

प्रा.सय्यद लाल
(उप-प्राचार्य, कनिष्ठ महाविद्यालय)

प्रा.जालिंदर कोळेकर
(पर्यवेक्षक, कनिष्ठ महाविद्यालय)

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

संपादक मंडळ

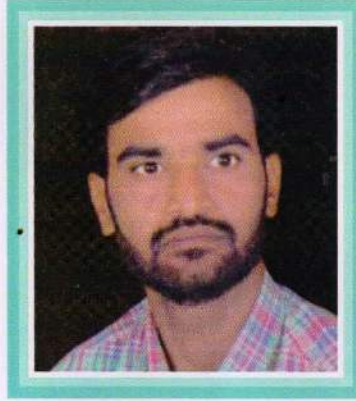
प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर
मार्गदर्शक

डॉ.बळीराम राख
(संपादक - हिंदी विभाग)

डॉ.अन्सरउल्ला खान
(संपादक-इंग्रजी विभाग)

प्रा.बालासाहेब कटारे
(संपादक)

डॉ.सय्यदा शहेनाज
(संपादक-उर्दू विभाग)

प्रा.अनिता वैद्य
(संपादक-संस्कृत विभाग)

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

**सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड**

विद्यार्थी संसद : २०१८-१९

चौरंगनाथ पवार
(सचिव-विद्यार्थी संसद)

१) चौरंगनाथ पवार	सचिव
२) ज्ञानेश्वरी देशपांडे	सांस्कृतिक प्रतिनिधी
३) धिरज भोसले	एन.एस.एस. प्रतिनिधी
४) प्रणव गाडे	एन.सी.सी. प्रतिनिधी
५) निकिता गवळी	विद्यार्थिनी प्रतिनिधी
६) सोनी चव्हाण	विद्यार्थिनी प्रतिनिधी
७) ज्योती वाघ	क्रीडा प्रतिनिधी

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

विद्यार्थी संपादक मंडळ

अक्षय परजणे
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)
मराठी विभाग

अंकिता घोडके
(बी.कॉम.प्रथम वर्ष)
हिंदी विभाग

गोविंद तोंडे
(बी.ए.तृतीय वर्ष)
इंग्रजी विभाग

सय्यदा अल्फिया
(बी.ए. तृतीय वर्ष)
उर्दू विभाग

श्वेता माने
(बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष)
संस्कृत विभाग

दूर्वांकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

डॉ.रेखा गुळवे

महाराष्ट्र शासन मान्यता प्राप्त
विकली जन अध्ययन या
वृत्तपत्रामार्फत शैक्षणिक व सामाजिक
कार्यासाठी देण्यात येणारा
“सावित्रीबाई फुले आंतरराष्ट्रीय

अ
भि
नें
द
न

डॉ.माया खांदाट

बीड जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण
मंडळावर सदस्य म्हणून नियुक्ती

डॉ.भागचंद सानप

- डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठ, औरंगाबाद व मुंबई विद्यापीठातील सी.के.टी. (स्वायत्त) महाविद्यालयाच्या अभ्यासक्रम मंडळावर सदस्य म्हणून नियुक्ती
- डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठ, औरंगाबाद अंतर्गत कबड्डी संघाचे प्रशिक्षक म्हणून नियुक्ती

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

डॉ.रेखा गुळवे

महाराष्ट्र शासन मान्यता प्राप्त
विकली जन अध्ययन या
वृत्तपत्रामार्फत शैक्षणिक व सामाजिक
कार्यासाठी देण्यात येणारा
“सावित्रीबाई फुले आंतरराष्ट्रीय

अ
भि
नं
द
न

डॉ.माया खांदाट

बीड जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण
मंडळावर सदस्य म्हणून नियुक्ती

डॉ.भागचंद सानप

➤ डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठ, औरंगाबाद व
मुंबई विद्यापीठातील सी.के.टी. (स्वायत्त)
महाविद्यालयाच्या अभ्यासक्रम मंडळावर सदस्य
म्हणून नियुक्ती
➤ डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठ, औरंगाबाद
अंतर्गत कबड्डी संघाचे प्रशिक्षक म्हणून नियुक्ती

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

डॉ.सतीश माऊलगे

विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून मंजूर झालेल्या रुपये चार लाखांच्या लघुसंशोधन प्रकल्पाचे काम पूर्ण

अ
भि
नं
द
न

डॉ. विनायक चौधरी

जे.जे.टी.युनिव्हर्सिटी, राजस्थान अंतर्गत अर्थशास्त्र विषयामध्ये पीएच्.डी.पदवी प्राप्त

डॉ. नारायण काकडे

सा.द.स्कुल एक्सप्रेस, बीड यांच्याकडून देण्यात येणारा २०१८ चा आदर्श शिक्षक पुरस्कार प्रदान

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

महाविद्यालयातील गुणवंत विद्यार्थी

कु.रसिका रवींद्र शिंदे

- ▶ १२ वी विज्ञान - ९२.७७ %
- ▶ महाविद्यालयातून गुणानुक्रमे प्रथम

चि.अभिषेक गणेश जोशी

- ▶ १२ वी विज्ञान - ९१.८४ %
- ▶ धीरुभाई अंबानी स्कॉलरशीपसाठी पात्र
- ▶ वालचंद महा., सांगली येथे इंजिनियरिंगला प्रवेशित

कु.अपूर्वा राजकुमार लोखंडे

- ▶ १२ वी विज्ञान - ९१.५३ %
- ▶ धीरुभाई अंबानी स्कॉलरशीपसाठी पात्र

कु.ऐश्वर्या अभिमान वाघमारे

- ▶ D.V.V.P.F.M. महा.अ.नगर येथे (M.B.B.S.) साठी प्रवेशित

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

कला, वाणिज्य व व्यावसायिक
अभ्यासक्रम विभाग

कला

सिद्धांती सुहास सर्वज्ञ
१२ वी कला - ८५.८५ %
महाविद्यालयातून गुणानुक्रमे
सर्वप्रथम

अमोल मारुती शिंदे
१२ वी कला - ८२.३१ %

वाणिज्य

योगेश उत्तम नाईकवाडे
१२ वी वाणिज्य - ७७.२३ %
महाविद्यालयातून गुणानुक्रमे
सर्वप्रथम

ऋतुजा संतोष कदम
१२ वी वाणिज्य - ७५.८६ %
महाविद्यालयातून गुणानुक्रमे द्वितीय

व्यावसायिक अभ्यासक्रम

पल्लवी तुकाराम काले
१२ वी M.C.V.C. - ८२.३१ %
व्यावसायिक अभ्यासक्रमातून
गुणानुक्रमे सर्वप्रथम

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

नवगण शिक्षण संस्था राजुरी (न.)

सौ.केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त राष्ट्रध्वजास मानवंदना देताना नवगण शिक्षण संस्थेचे सचिव तथा नगराध्यक्ष मा.डॉ.भारतभूषणजी क्षीरसागर, समवेत महाविद्यालयाच्या प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर

दूर्वाकुर

२०१८-२०१९

वरिष्ठ

महाविद्यालयातील कला
शाखेतील प्राध्यापकवृंद समवेत
प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर व
इतर पदाधिकारी

वरिष्ठ महाविद्यालयातील
विज्ञान शाखेतील प्राध्यापकवृंद
समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर व इतर पदाधिकारी

वरिष्ठ महाविद्यालयातील
वाणिज्य शाखेतील
प्राध्यापकवृंद समवेत प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर
पदाधिकारी

कनिष्ठ महाविद्यालयातील
कला शाखेतील प्राध्यापकवृंद
समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर व इतर पदाधिकारी

कनिष्ठ महाविद्यालयातील
विज्ञान शाखेतील प्राध्यापकवृंद
समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर व इतर पदाधिकारी

महाविद्यालयातील व्यावसायिक
अभ्यासक्रम विभागातील
प्राध्यापकवृंद समवेत प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर
पदाधिकारी

महाविद्यालयातील महिला
कक्ष विभागासमवेत प्राचार्य
डॉ. दीपा क्षीरसागर व इतर
पदाधिकारी

महाविद्यालयातील शिक्षकेत्तर
कर्मचारीवृंद समवेत प्राचार्य
डॉ. दीपा क्षीरसागर व इतर
पदाधिकारी

महाविद्यालयातील सेवकवृंद
समवेत प्राचार्य डॉ. दीपा
क्षीरसागर व इतर पदाधिकारी

नॅक समितीकडून झालेल्या पुनर्मुल्यांकनाचा रिपोर्ट स्वीकारताना प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर समवेत संस्थेचे प्रशासक डॉ.राजा मचाले व इतर मान्यवर

विविध भाषा वाङ्मय मंडळ उद्घाटन कार्यक्रमांमध्ये मराठी विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या भितीपत्रकाचे प्रकाशन करताना सुप्रसिद्ध कवी मा.नारायण पुरी समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर मान्यवर

विद्यार्थी कल्याण विभागातर्फे आयोजित करण्यात आलेल्या वा.ल.कुलकर्णी व्याख्यानमालेस सुप्रसिद्ध लेखक तथा समीक्षक मा.मिलींद जोशी (पुणे) प्रमुख व्याख्याते म्हणून उपस्थित होते त्यावेळी त्यांनी सपत्निक मराठी विभागाला सदिच्छा भेट दिली तेंव्हा या भेटीदरम्यान प्राचार्य तथा मराठी विभागप्रमुख डॉ.दीपा क्षीरसागर व विभागातील अन्य प्राध्यापकवृंद

संपादकीय

महाविद्यालयीन युवक युवतींच्या मनाला उभारी देण्याचे काम ‘दूर्वाकुर’ सातत्याने करत आहे. महाविद्यालयाची वर्षभरातील एकूण वाटचाल दूर्वाकुर मधुन प्रतिबिंबित होत असते. विद्यार्थी, शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी आदींच्या कामांची योग्य ती दखल घेत त्यांना प्रकाशात आणण्याचे काम दूर्वाकुरच्या माध्यमातून होत असते. सदर वार्षिकांकाचे संपादक म्हणून काम करण्याची मला संधी मिळाली, याचे मनाला खरोखरच समाधान वाटत आहे.

महाविद्यालय या संकल्पनेत सर्वात केंद्रबिंदू राहणारा घटक म्हणजे विद्यार्थी होय. विद्यार्थ्यांचा सर्वांगण विकास व्हावा, त्याला कुठलातरी चेहरा प्राप्त व्हावा यासाठी महाविद्यालयातील सर्व घटक वर्षभर कार्यरत असतात. वर्षभर केले जाणारे अध्यापन, त्या अनुषंगाने घेतले जाणारे अभ्यासक्रमपुरक कार्यक्रम व उपक्रम, यातील विद्यार्थ्यांचा सहभाग व त्यांचे यश, प्राध्यापकांचे व इतर कर्मचाऱ्यांचे शिक्षण क्षेत्राबरोबरच, सामाजिक व सांस्कृतिक क्षेत्रात झालेले मौलिक योगदान अशा कितीतरी विषयांना आपल्या कक्षेत घेवून दूर्वाकुरचा आकृतिबंध तयार होत असतो.

विद्यार्थ्यांच्या भावनांना आणि विचारांना वाट करून देणे आणि त्यांना व्यक्त होण्यासाठी प्रवृत्त करणे ही दूर्वाकुरची मुख्य भूमिका राहिलेली आहे. अत्यंतिक संवेदनशिलता, भावनात्मकता, कल्पनाशक्ती, कुतूहल, जिज्ञासा आणि बेडरपणा आदी गोष्टींचा संगम म्हणजे महाविद्यालयीन विद्यार्थी; या विद्यार्थ्यांमधील सुप्त गुण जागे करून, त्यांच्यातील ‘ऊर्जे’ ला योग्य वळण लावण्याचे काम दूर्वाकुर करत असते.

सध्याच्या जागतिकीकरणाच्या काळात सर्वत्र सर्व घटकांचे सपाटीकरण सुरु आहे. सर्वत्र बेकारी, हिंसा, गुन्हेगारी, बलात्कार, चोऱ्या, भ्रष्टाचार, जातीयता, आदी सारख्या गोष्टींचे साम्राज्य पसरत चालले आहे. जागतिकीकरणाच्या काळात आपण काही बाबतीत जरी प्रगती केली असली, तरी मूल्यांच्या बाबतीत मात्र आपण मागे जात आहोत असे दिसते. समाजात सगळीकडे अराजक माजलेले असून ‘मूल्य’ या संकल्पनेचे संदर्भ

दिवसेंदिवस बदलत चालले आहेत. असे काहीसे चित्र समाजामध्ये सध्या आहे. अशा चेहरा हरवत चाललेल्या काळामध्ये विद्यार्थ्यांवर योग्य संस्कार होणे गरजेचे आहे. त्यांना योग्य दिशा मिळणे गरजेचे आहे. म्हणजे हेच विद्यार्थी उद्याचे देशाचे भविष्य उज्वल बनवतील. म्हणून विद्यार्थ्यांवर संस्कार करून त्यांच्या व्यक्तिमत्वाला आकार प्राप्त करून देण्याचे काम दूर्वाकुर करते.

कविता, कथा, वैचारिक लेख, ललित लेख, चारोळी, शायरी आदींच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांनी दिलेले साहित्य या अंकामध्ये प्रकाशित करण्यात येत आहे. आज जरी या लेखनाचा दर्जा अपरिपक्व आणि सुमार वाटत असला तरी उद्या हेच विद्यार्थी चांगल्या दर्जाची साहित्य निर्मिती करतील यात शंका नाही. प्रेमजाणिवा, ग्रामीण जीवनानुभव, सामाजिक आशयाची अभिव्यक्ती, स्वानुभवाची अभिव्यक्ती आदींच्या अंगाने जाणारे हे लेखन निश्चितच दखलपात्र आहे असे म्हणावे वाटते. विद्यार्थ्यांच्या अंतःकरणामध्ये असलेल्या नानाविध भावना, कल्पना, विचार, मतमतांतरे जाणिवा आणि त्याही पलिकडे जावून नेणिवांचा आविष्कार सदरील अंकातून झाला आहे. विद्यार्थ्यांप्रमाणेच प्राध्यापक हा देखील महाविद्यालयातील महत्वाचा घटक आहे. अध्यापन हे जसे त्याचे आद्य कर्तव्य असते तसे सामाजिक आणि सांस्कृतिक क्षेत्रात आपली बांधिलकी माणून भरीव असे कार्य करणे हे देखील त्याचे कर्तव्य असते. महाविद्यालयातील अनेक शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचारी अशा प्रकारचे कार्य करत असतात. त्यांच्या कार्याची दखल घेवून त्याला प्रसिद्धी देण्याचे कामही दूर्वाकुर करत असते.

मराठी, हिंदी, इंग्रजी, उर्दू, आणि संस्कृत अशा भाषांमधील विद्यार्थ्यांच्या साहित्याला सदर अंकातून प्रसिद्धी देण्यात येत आहे. अनेक भाषांच्या समावेशामुळे या अंकाचे मोल आणखीनच वाढले आहे. या शिवाय महाविद्यालयातील प्राध्यापकांचे लेखनही या अंकात आहे. अंक संपादित करताना विद्यार्थ्यांकडून मिळालेला प्रतिसाद भरघोस होता परंतु सर्वच साहित्याला येथे प्रसिद्धी देणे शक्य झाले नाही, काही निवडक व दखलपात्र साहित्यालाच येथे प्रसिद्धी देण्यात आली आहे. हा अंक आपल्याला नक्कीच आवडेल अशी आशा बाळगतो.

- प्रा. बालासाहेब कटारे

प्राचार्यांचे मनोगत

बीड जिल्ह्याच्या लोकनेत्या स्व. केशरबाई क्षीरसागर उर्फ काकू यांनी सन १९७१ साली नवगण शिक्षण संस्थेची स्थापना केली. बीड जिल्ह्यातील गोर-गरीब जनतेच्या मुलांच्या महाविद्यालयीन शिक्षणाची सोय व्हावी, त्यांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात आणावे हा काकूंचा हेतू होता.

सौ. केशरबाई सोनाजीराव क्षीरसागर उर्फ काकू कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, बीड ही याच संस्थेची एक शाखा आहे. हे महाविद्यालय केवळ १२५ विद्यार्थी संख्येवर सुरू झाले. परंतु आज या महाविद्यालयात हजारो विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. स्व. काकूंच्या प्रयत्नांनी सुरू झालेल्या या महाविद्यालयाने आज अनेक मानाचे तुरे आपल्या शिरपेचात खोवून आपली वाटचाल सुरू ठेवलेली आहे. दि. ०८ व ०९ ऑक्टोबर २०१८ रोजी नॅक समितीकडून झालेल्या पुनर्मूल्यांकनात नव्या पॅटर्ननुसार महाविद्यालयाला मिळालेला ‘अ’ दर्जा आणि अगोदरपेक्षा CGPA मध्ये झालेली वाढ हे याचे उत्तम उदाहरण आहे.

या महाविद्यालयामध्ये कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेबरोबरच व्यावसायिक अभ्यासक्रम, पीकशास्त्र, सूक्ष्मजीवशास्त्र, संगीत, नाट्यशास्त्र, भूगोल असे नवनवीन विषयही शिकवले जातात.

मराठी विभाग :-

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची साहित्याभिरुची अधिक समृद्ध व्हावी, त्यांचे लेखन कौशल्य, वाचन कौशल्य यांचा विकास होवून त्यांच्यावर मूल्यात्मकतेचा संस्कार व्हावा, यासाठी मराठी विभाग वर्षभर कार्यरत असतो. शै. वर्ष २०१८-१९ मध्ये विभागाची वाटचाल लक्षवेधी स्वरूपाची राहिली. अध्ययन-अध्यापन या मुख्य कार्याबरोबरच विभागामाफ त नाविण्यपूर्ण उपक्रम राबविण्यात आले. यामध्ये दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी विद्यार्थ्यांनी ‘लीळाचरित्र : एक भाषिक अभ्यास’ या विषयावर भितीपत्रक तयार केले.

ध्वजारोहणानंतर मान्यवर अतिथींच्या हस्ते त्याचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. ३० ऑगस्ट २०१८ रोजी विद्यार्थ्यांसाठी ‘एक तास कवितेचा’ या कविता वाचनाच्या

कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये प्रदीप मोरे, अक्षय परजणे, योगेश जाधव, मीरा शिंदे, सुरज काळे, पुजा धोत्रे, शितल ढोले, आदी विद्यार्थी कवी-कवयित्रींनी स्वतःच्या रचना सादर केल्या. दि. १ ते १५ जानेवारी २०१९ या कालावधीमध्ये ‘मराठी भाषा संवर्धन पंधरवाडा’ साजरा करण्यात आला. यामध्ये खुले कवितावाचन, परिसंवाद, निबंध लेखन स्पर्धा, ‘एक तास वाचनाचा’ आदी उपक्रम घेण्यात आले. दि.

१२ डिसेंबर रोजी विविध भाषा वाङ्मय मंडळाच्या उद्घाटनाचा कार्यक्रम घेण्यात आला. सुविख्यात कवी नारायण पुरी यांची या कार्यक्रमाला उपस्थिती होती. दि. १९ जानेवारी २०१९ रोजी सुविख्यात लेखक तथा समीक्षक प्रा. मीर्लींद जोशी यांनी विभागास भेट देवून विद्यार्थ्यांशी साहित्यिक चर्चा केली. दि. ३० जानेवारी २०१९ रोजी मौजे पोईचा देव व श्रीक्षेत्र कपिलधार येथे विभागाच्या वतीने एक दिवशीय शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. दि. २७ फेब्रुवारी २०१९ रोजी ‘मराठी भाषा गौरव दिवस’ साजरा करण्यात आला. विभागातील प्राध्यापक बालासाहेब कटारे यांचे एकूण ०२ शोधनिबंध या शैक्षणिक वर्षामध्ये प्रकाशित झाले.

हिंदी विभाग :-

विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी हिंदी विभागाच्या वतीने शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये विविध कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये स्वातंत्र्य दिनाचे औचित्य साधून दि. १५ ऑगस्ट २०१९ रोजी ‘भारतवाणी’ या भितीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. १४ सप्टेंबर २०१८ रोजी ‘हिंदी दिवस’ समारोहाचे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये कवितावाचन, सामान्यज्ञान, सुंदर हस्ताक्षर, निबंधलेखन आदी स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले.

यामध्ये विद्यार्थ्यांनी घेतलेला सहभाग लक्षणीय स्वरूपाचा होता.

दि. २२ जानेवारी २०१९ रोजी विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी बँक ऑफ बडोदा च्या बीड शाखेला भेट देवून बँकेची कार्यप्रणाली समजावून घेतली. दि. ५ फेब्रुवारी २०१९ रोजी महाविद्यालयामध्ये कवितावाचन आणि निबंधलेखन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.

विभाग प्रमुख डॉ. बळीराम राख यांनी चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये एकूण तीन राष्ट्रीय चर्चासत्रांमध्ये सहभाग नोंदवला, त्याचबरोबर शोधनिबंधाचे वाचनही केले. डॉ. राख यांचे तीन शोधनिबंध आंतरराष्ट्रीय संशोधन पत्रिकेमध्ये प्रकाशित झाले. डॉ. राख यांना राज्यस्तरीय आदर्श शिक्षक पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. विभागातील प्राध्यापक डॉ. नवनाथ काळे यांनी एक दिवशीय राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये सहभाग घेतला. तसेच शोधनिबंधाचे वाचनही केले. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये डॉ. काळे यांचा एक शोधनिबंध आंतरराष्ट्रीय संशोधन पत्रिकेमध्ये प्रकाशित झाला.

इंग्रजी विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये इंग्रजी विभागाच्या वतीने अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबविण्यात आले. त्यामध्ये स्वातंत्र्यदिनाचे औचित्य साधून Rays of Wisdom या नावाचे भितीपत्रक विद्यार्थ्यांनी तयार केले. दि. २५ जानेवारी रोजी प्रा. माणिक भताने यांच्या अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन विभागांतर्गत करण्यात आले. २०१७ या शैक्षणिक वर्षापासून CERTIFICATE COURSE IN COMMUNICATIVE ENGLISH हा प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम विभागामार्फत चालवला जातो. दि. २ फेब्रुवारी २०१९ रोजी विभागांतर्गत एक दिवशीय शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये विद्यार्थ्यांसह विभागातील सर्व प्राध्यापक सहभागी झाले होते. विभागप्रमुख डॉ. अन्सरउल्ला खान यांचे विक्रमसेठ या विषयावरील ग्रंथाचे प्रकाशनही याच शैक्षणिक वर्षामध्ये झाले. प्रा. शिवाजी शिंदे आणि डॉ. श्रीमंत तोंडे यांनी राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग नोंदवून शोधनिबंधाचे वाचन केले.

उर्दू विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये उर्दू विभागाच्या वतीने वेगवेगळे उपक्रम राबविण्यात आले. त्यामध्ये अंताक्षरी स्पर्धा, निबंधलेखन स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा, काव्यवाचन स्पर्धा, शुद्धलेखन स्पर्धा आदी स्पर्धा घेण्यात आल्या. भितीपत्रकाचे प्रकाशनही विभागाच्या वतीने करण्यात आले.

इतिहास विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये जुलै महिन्यात इतिहास विभागाच्या वतीने नवीन प्रवेशित झालेल्या विद्यार्थ्यांच्या स्वागताचा कार्यक्रम घेण्यात आला. दि. ११ सप्टेंबर २०१८ रोजी बी.ए. द्वितीय वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी ‘सल्तनतकालीन प्रशासन’ या विषयावरील सेमिनारचे आयोजन करण्यात आले. या सेमिनार दरम्यान द्वितीय वर्षाचा विद्यार्थी शाहेद सय्यद इब्राहिम याने मार्गदर्शन केले. दि. २८ सप्टेंबर २०१८ रोजी बी.ए. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी सेमिनारचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी उमेश ढोले या विद्यार्थ्यांनी ‘छत्रपती शिवाजी महाराजांचे चरित्र’ या विषयावर विचार मांडले. दि. ५ ऑक्टोबर २०१८ रोजी बी.ए. द्वितीय वर्षाची विद्यार्थिनी ऋतुजा उपरे हीने ‘प्रागैतिहासिक कालखंड’ या विषयावर सेमिनार घेतला.

दि. २२ जानेवारी २०१९ रोजी वसंत महाविद्यालय केज येथे झालेल्या एक दिवशीय चर्चासत्रामध्ये प्रा. अनिता शिंदे व प्रा. सुरेखा जावळे यांनी सहभाग नोंदवून शोधनिबंध सादर केला.

दि. २९ जानेवारी २०१९ रोजी अरुण मते आणि राजेश निर्मळ या दोन विद्यार्थ्यांनी मिल्लिया महाविद्यालय, बीड येथील इतिहास विभागाने आयोजित केलेल्या ‘क्रांतिकारकांवर पीपीटीद्वारे शोधनिबंध सादरीकरण’ स्पर्धेत सहभाग नोंदवला. यावेळी त्यांनी पीपीटीद्वारे बेगम हजरत महल आणि शिवराम जानबा कांबळे यांच्या कार्याचा आढावा घेतला.

दि. २ फेब्रुवारी २०१९ रोजी इतिहास विभागाच्या वतीने एक दिवशीय सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या सहलीदरम्यान औरंगाबाद, वेरुळ, दौलताबाद आदी स्थळांना भेटी देण्यात आल्या.

दि. २३ फेब्रुवारी २०१९ रोजी इतिहास विभागाच्या प्रमुख प्रा. अनिता व्यंकटराव शिंदे यांना स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड अंतर्गत पीएच.डी. प्रदान करण्यात आली. डॉ. विजया साखरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली त्यांनी ‘मराठवाडा विद्यापीठ नामांतर चळवळीत महिलांचे योगदान’ या विषयावर संशोधन प्रबंध सादर केला होता.

दि. २ मार्च २०१९ रोजी बापूसाहेब एकंबेकर महाविद्यालय उदगीर येथे झालेल्या एक दिवशीय चर्चासत्रात डॉ. अनिता शिंदे यांनी सहभाग नोंदवून शोधनिबंध सादर केला. दि. ८ एप्रिल २०१९ रोजी डॉ. बा.आं.म.वि.औ.बाद अंतर्गत ‘सत्यशोधक चळवळीतील स्त्रियांचे योगदान’ या विषयावर इतिहास विभागाच्या प्रा. सुरेखा जावळे, यांना पीएच.डी. पदवी मिळाली.

भूगोल विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये भूगोल विभागांतर्गत वेगवेगळे उपक्रम राबवण्यात आले. त्यामध्ये दि. २ ऑगस्ट २०१८ रोजी पदवी प्रथम वर्ष आणि पदव्युत्तर पदवी प्रथम वर्ष विद्यार्थ्यांच्या स्वागताचा कार्यक्रम घेवून विद्यार्थ्यांना वार्षिक नियोजनाची सत्यप्रत देण्यात आली. दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिनाचे औचित्य साधून ‘गड-किल्ल्यांचे संवर्धन’ या विषयावरील भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. १७ सप्टेंबर २०१८ रोजी ‘ओझोन दिन’ साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी डॉ. राजपांगे यांचे सदरील विषयावरील व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. दि. २७ सप्टेंबर २०१८ रोजी ‘पर्यटन दिनाच्या’ अनुषंगाने डॉ. अमिगुंटे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले.

दि. ८ आणि ९ ऑक्टोबर २०१८ रोजी नॅक समितीच्या भेटीदरम्यान ‘बीडजिल्ह्यातील भौगोलिक भूरूपे दाखविणारे मॉडेल प्रदर्शन ठेवण्यात आले होते. दि. ११ डिसेंबर २०१८ रोजी विभागाच्या वतीने एक दिवशीय व्याख्यानमालेचे आयोजन करण्यात आले त्यामध्ये Choice based credit system या विषयावर डॉ. ताटीमूल, डॉ. वाणी. डॉ. वासनिक आदी तज्ज्ञ व्यक्तींची व्याख्याने आयोजित करण्यात आली. दि. १२ डिसेंबर २०१८ रोजी सुप्रसिद्ध कवी मा. नारायण पुरी यांच्या हस्ते भूगोल मंडळाचे उदघाटन करण्यात आले. लेफ्ट. बी.टी. पोटे आणि डॉ. सी.आर. आवंढाळ यांनी अनुक्रमे ‘सर्जिकल स्ट्राईक आणि घनकचरा व्यवस्थापन’ या विषयावर व्याख्याने देवून समाजप्रबोधनाचे काम केले. डॉ. आवंढाळ आणि ले. पोटे यांनी विविध महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना शिबीरे आणि बीड आकाशवाणीवर व्याख्याने दिली. ले. पोटे, प्रा. चव्हाण, डॉ. आवंढाळ, प्रा. जाधव आदी प्राध्यापकांनी वेगवेगळ्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये सहभाग नोंदवून शोधनिबंधाचे वाचन केले.

दि. १२ त १४ जानेवारी २०१९ दरम्यान विभागाच्या वतीने शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. ही सहल भंडारदरा, शिवनेरी, ओझर, लेण्याद्री आदी ठिकाणी काढण्यात आली. दि. १० डिसेंबर २०१८ रोजी पदव्युत्तर पदवी प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी सुर्याचीवाडी या गावी जावून गावातील कुटूंबाचे आर्थिक सर्व्हेक्षण केले.

समाजशास्त्र विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने अनेक उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले त्यामध्ये स्वातंत्र्यदिन आणि प्रजासत्ताक दिनानिमित्ताने ‘सायबर गुन्हेगारी’, ‘कौटूंबिक हिंसाचार आणि स्त्रीभ्रूण हत्या’ इ. विषयावर विद्यार्थ्यांनी भिक्तीपत्रक तयार केले. दि. १६ फेब्रुवारी २०१८ रोजी सामाजिक बांधिलकी जोपासत विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी

जीवन दीनदयाळ अंत्योदय योजना राष्ट्रीय नागरी उपजिवीका अभियान अंतर्गत ‘शहरी बेघर निवारा’ केंद्रातील निवासी व्यक्तींना भेटी देण्यात आल्या. दि. ७ व ९ फेब्रुवारी २०१९ दरम्यान सामाजिकशास्त्रे मंडळाच्या वतीने अलिबाग, मुरुड, जंजीरा या ठिकाणी शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या सहलीमध्ये विभागातील विद्यार्थी सहभागी झाले होते. तसेच विद्यार्थी सेमिनार, समूह चर्चा आदी उपक्रमांचे आयोजनही विभागाच्या वतीने करण्यात आले.

राज्यशास्त्र विभाग :-

राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. ४ जुलै २०१८ रोजी ‘भारतातील मतदान प्रक्रिया : एक अभ्यास’ या विषयावर समूहचर्चेचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी विभागप्रमुख डॉ. काकासाहेब पोकळे यांनी निरीक्षक म्हणून काम पाहिले. दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिनानिमित्ताने विभागातील विद्यार्थ्यांनी ‘संयुक्त राष्ट्रे आणि आंतरराष्ट्रीय संघटना’ या विषयावर भिक्तीपत्रक तयार केले. ध्वजारोहणानंतर मान्यवरांच्या हस्ते त्याचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. २५ जानेवारी २०१९ रोजी ‘राष्ट्रीय मतदार दिवस’ साजरा करण्यात आला.

यावेळी विद्यार्थ्यांसह उपस्थितांना शपथ देण्यात आली. दि. २६ जानेवारी २०१९ रोजी भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्ताने विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी ‘कार्यकारी मंडळ प्रकार आणि कार्य’ या विषयावर भिक्तीपत्रक तयार केले. दि. १६ फेब्रुवारी २०१९ रोजी विभागाच्या वतीने बीड नगर परिषद बीड यांनी सुरू केलेल्या महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या संयुक्त विद्यमाने निराधार समृद्धी उत्सवाला विद्यार्थ्यांनी भेट दिली. यावेळी विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी निराधार व्यक्तींबरोबर चर्चा करून त्यांच्या भावना व समस्या जाणून घेतल्या.

अर्थशास्त्र विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये अर्थशास्त्र विभागाच्या विद्यार्थ्यांसाठी औद्योगिक सहलीचे आयोजन

आयोजन करण्यात आले. शहरातील एमआयडीसी परिसरातील ऑईल फॅक्ट्री, पाईप फॅक्ट्री, बेकरी, दालमिल, राईसमिल या उद्योगांना विद्यार्थ्यांनी भेटी दिल्या.

प्रथमसत्रामध्ये पदवी वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी ‘शाश्वत शेती विकास’ या विषयावर अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. दुसऱ्या सत्रात विभाग प्रमुख डॉ. आबासाहेब हांगे आणि प्रा. विनायक चौधरी यांनी घाटनांदूर आणि माजलगांव येथील महाविद्यालयामध्ये झालेल्या चर्चासत्रांमध्ये सहभाग नोंदवला. दि. २९ डिसेंबर २०१८ रोजी प्रा. विनायक चौधरी यांना जे.जे.टी. युनिव्हर्सिटी राजस्थान अंतर्गत पीएच.डी. पदवी प्रदान करण्यात आली. दि. २६ जानेवारी २०१९ रोजी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी भिक्तीपत्रक तयार केले. विद्यार्थ्यांच्या अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असलेले गृहपाठ व वर्गपाठ घेणे, विद्यार्थ्यांना अभ्यासासाठी संदर्भ ग्रंथ उपलब्ध करून देणे यासाठी अर्थशास्त्र विभाग वर्षभर प्रयत्नरत असतो.

गृहशास्त्र विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये गृहशास्त्र विभागाच्या वतीने अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबविण्यात आले. त्यामध्ये दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिनानिमित्ताने ‘संतुलित आहार’ या विषयावर विद्यार्थ्यांनी भिक्तीपत्रक तयार केले. दि. २५ ऑगस्ट २०१९ रोजी ‘टाकावू पासून टिकावू’ या विषयावर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. मा. विनोद राव हे या कार्यशाळेचे प्रमुख अतिथी होते. दि. ६ सप्टेंबर रोजी मिल्लिया महाविद्यालयामध्ये आयोजित करण्यात आलेल्या मेहंदी स्पर्धेमध्ये विभागाच्या चार विद्यार्थिनींनी सहभाग नोंदवला. यामध्ये कु. मंजुषा सत्यपालसिंग हीने दूसरे पारितोषिक पटकावले.

दि. १ ते १० सप्टेंबर दरम्यान पोषण आहार सप्ताह चे आयोजन करण्यात आले. या अंतर्गत निबंध लेखन स्पर्धा, घोषवाक्य स्पर्धा, पोषण आहार

स्पर्धा आदी उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये एकूण ३० विद्यार्थी यद्दुभागी झाले होते. दि. ७ सप्टेंबर २०१८ रोजी विभागांतर्गत मुर्ती प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. दि. ८ जानेवारी रोजी विभागाच्या वतीने ‘आरोग्य आणि पोषण आहार’ या विषयावर अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. ९ जानेवारी २०१८ रोजी विभागाच्या वतीने शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले.

नाट्यशास्त्र विभाग :-

नाट्यशास्त्र विभागाच्या वतीने वर्षभर निरनिराळे उपक्रम राबवण्यात येतात. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये विभागाच्या वतीने वैविध्यपूर्ण उपक्रम राबवण्यात आले. त्यामध्ये दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिनाचे औचित्य लक्षात घेवून स्वच्छता अभियान आणि सामाजिक सलोखा या विषयावरील पथनाट्याचे आयोजन करण्यात आले. दि. ३० एप्रिल ते ५ मे २०१९ दरम्यान उन्हाळी बालनाट्य प्रशिक्षण शिबीर घेण्यात आले. नाट्यशास्त्र विभाग व बीड नाट्य परिषद यांच्या संयुक्त विद्यमाने प्रत्येक महिन्याच्या ११ तारखेला शहरातील वेगवेगळ्या कलावंतांच्या कलाविष्काराच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येते.

दि. १९ डिसेंबर २०१८ रोजी नाट्यशास्त्र विभाग आणि बीड नाट्य परिषद यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘जरा विसावू या वळणावर’ हा जेष्ठ नागरिकांसाठीचा कार्यक्रम घेण्यात आला. अ.भा.नाट्य परिषद शाखा बीडच्या वतीने देण्यात येणाऱ्या डॉ. सुहासिनी इर्लेकर राज्यस्तरीय स्मृती पुरस्काराच्या कार्यक्रमाचे संपूर्ण आयोजन नाट्यशास्त्र विभागाने केले. यावर्षी दि. २४ जानेवारी २०१९ रोजी सदर पुरस्कार नाट्य अभिनेत्री श्रीमती किर्ती शिलेदार यांना देण्यात आला. नाट्यशास्त्र विभागाच्या वतीने बीड नाट्य परिषद शाखेचे दिवंगत सदस्य अॅड. यशवंतराव बळवंतराव इर्लेकर यांना श्रद्धांजली अर्पण करण्यात आली.

विभागातील रंगनाथ अडागळे आणि संतोष पैठणे या दोन विद्यार्थ्यांची आंतर विद्यापीठ युवक महोत्सवासाठी डॉ.बा.आं.म.वि.औरंगाबाद येथे निवड झाली. दि. ७ व ११ डिसेंबर २०१९ रोजी नाशिक येथील यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठमध्ये झालेल्या इंद्रधनुष्य युवक महोत्सवामध्ये विभागाच्या रंगनाथ अडागळे व संतोष पैठणे या विद्यार्थ्यांची निवड झाली. तसेच पुणे येथील सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठात पार पडलेल्या पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठीय युवक महोत्सवामध्ये विभागाने सादर केलेली ‘मॅट्रीक’ ही एकांकिका सर्वप्रथम आली. दि १ ते ५ फेब्रुवारी २०१९ दरम्यान पंजाब राज्यातील चंदीगड येथे झालेल्या राष्ट्रीय युवक महोत्सवामध्ये अडागळे व पैठणे या विद्यार्थी कलावंतांची निवड झाली.

दै. लोकसत्ता आयोजित लोकांकिका या राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन मराठी एकांकिका स्पर्धेत विभागाची पल्लवी कुलकर्णी या विद्यार्थिनीस ‘मादी’ या एकांकिकेस अभिनयासाठी औरंगाबाद विभागातून सर्वोत्कृष्ट अभियान सन्मान देवून गौरविण्यात आले. तसेच महाअंतिम फेरीत पल्लवी कुलकर्णी हीस लोकांकिका सर्वोत्कृष्ट अभिनय सन्मान देवून गौरविण्यात आले.

अ.भा.म.ना.परिषद शाखा पनवेलतर्फे घेण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय अट्टल एकांकिका स्पर्धेत पल्लवी कुलकर्णी हिस ‘मादी’ एकांकिकेतील भूमिकेसाठी सर्वोत्कृष्ट अभिनयाचे तिसरे पारितोषिक देवून गौरविण्यात आले.

दि. १३ जोनवारी २०१९ रोजी ‘आम्ही रसिक’ संस्थेतर्फे जयसिंगपूर येथे आयोजित करण्यात आलेल्या राजर्षी शाहू राज्यस्तरीय मराठी एकांकिका स्पर्धेत संतोष पैठणे याला ‘मॅट्रीक’ एकांकिकेतील ‘आबा’ या भूमिकेसाठी पुरुष अभिनयाचे प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले.

दि. ८ व ९ ऑक्टोबर २०१८ रोजी झालेल्या नॅक समितीच्या समोर विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केला.

‘स्वच्छ भारत’ अभियानांतर्गत बीड नगर पालिकांतर्गत शहरातील विविध भागात स्वच्छता या विषयावरील पथनाट्याचे सादरीकरण विभागामार्फत करण्यात आले. २०१८ ते २०२१ या कालावधीत नाट्यशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. संजय पाटील देवळाणकर यांची महाराष्ट्र शासनाच्या रंगभूमी परिनिरीक्षण मंडळ (सेन्सॉर बोर्ड) वर निवड करण्यात आली.

संगीत विभाग :-

संगीत विभागात इयत्ता अकरावी ते एम.ए. पर्यंतचे विद्यार्थी शिक्षण घेत असून विभाग सतत नवनवीन उपक्रम राबवत असतो. शैक्षणिक वर्षे २०१८-१९ मध्येही विभागांतर्गत अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये दि. २७ जुलै २०१८ रोजी गुरुपौर्णिमेनिमित्त ‘गुरुपौर्णिमा’ हा भक्तीगीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला. दि. ५ ऑगस्ट २०१८ रोजी ‘पाऊसगाणी’ हा पावसाळी गीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला. दि. २८ सप्टेंबर रोजी ‘स्वराशा’ हा आशा भोसले यांच्या गीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला. दि. ९ जानेवारी रोजी भीमगीत, ११ जानेवारी रोजी गझल संध्या, १३ एप्रिल रोजी संगीत महोत्सव, १६ एप्रिल रोजी बालसंगीत शिबीर आदी कार्यक्रम घेण्यात आले.

दि. २८ नोव्हेंबर २०१८ रोजी जिल्हा क्रीडा कार्यालयाकडून आयोजित करण्यात आलेल्या जिल्हास्तरीय युवक महोत्सवात विभागाने एकूण सहा पारितोषिके मिळवली.

महाराष्ट्र शासनाच्या क्रीडा मंडळाकडून आयोजित करण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय युवक महोत्सवामध्ये पखवाज वादनामध्ये निखिल गलधर याला प्रथम तर बासरी वादनामध्ये किशोर गायकवाड याला तृतीय पारितोषिक प्राप्त झाले.

दि. ६ ऑगस्ट २०१८ रोजी झालेल्या सुगम संगीत गायन स्पर्धेत पवन शिंदे या विद्यार्थ्याला तृतीय पारितोषिक मिळाले. दि. २२ मार्च रोजी घेण्यात आलेल्या भीमगीत गायन स्पर्धेत पवन शिंदे याला द्वितीय पारितोषिक मिळाले.

इंद्रधनुष्य युवक महोत्सवासाठी प्रतिका वाघमारे, प्रतिका करडुले, निखिल गलधर, पवन शिंदे आदी विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली.

शारीरिक शिक्षण विभाग :-

डॉ. बा. आं. म. वि. औरंगाबाद अंतर्गत पदवी पातळीच्या वर्गाला शारीरिक शिक्षण हा विषय अभ्यासक्रमासाठी आहे. एकूण १०० गुणांची लेखी स्वरूपाची प्रात्यक्षिक परीक्षा असे या अभ्यासक्रमाचे स्वरूप आहे. पदवी पातळीच्या एकूण तीनही वर्गांना मिळून ७०० गुणांचा हा अभ्यासक्रम आहे.

सौ. के. एस. के. महाविद्यालयामध्ये १९८८ पासून सदर अभ्यासक्रम शिकविला जातो, सदर विषय बी. ए. च्या पदवीकरिता नेमल्यामुळे या विषयाचे महत्त्व वाढले आहे. या विषयाची पदवी घेतलेले विद्यार्थी अनेक क्षेत्रामध्ये सेवा करत आहेत.

डॉ. उद्धव काळे हे शारीरिक शिक्षण विभाग प्रमुख म्हणून काम पाहतात तर प्रा. शरद साळवे डॉ. शेख शकील तासिका तत्वावरील प्राध्यापक म्हणून काम पाहतात. शारीरिक शिक्षण विभागाची निकालाची परंपरा कायम टिकून आहे. शैक्षणिक वर्ष २०१७-१८ चा विभागाचा निकाल ९० ते ९५ टक्के इतका आहे. तसेच शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ ची विद्यार्थी संख्या बी. ए. प्रथम वर्ष ८७, बी. ए. द्वितीय वर्ष १७, तर बी. ए. तृतीय वर्ष २१ विद्यार्थी अशी आहे.

क्रीडा विभाग :-

आजवर क्रीडा विभागाच्या २१६ खेळाडूंनी विद्यापीठाच्या संघामधून आंतर विद्यापीठ स्पर्धेत विविध क्रीडा प्रकारात कामगिरी करून महाविद्यालयाच्या लौकिकात भर घातली आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये क्रॉस कंट्री, लॉन टेनिस, बॉक्सिंग, कबड्डी, कुस्ती, पावर लिफ्टिंग बॅडमिंटन, सॉफ्टबॉल, खो-खो, बास्केट बॉल, क्रिकेट, तायक्रांदो, मैदानी स्पर्धा आदी क्रीडा प्रकारामध्ये विभागाचे संघ आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेत सहभागी झाले.

बास्केट बॉलचा संघ विद्यापीठीय स्पर्धेत उपविजेते ठरला. सांघिक खेळाबरोबरच वैयक्तिक क्रीडा प्रकारात क्रॉस कंट्री स्पर्धेत मुलींच्या गटात ६ वे स्थान मिळवण्यात संघ यशस्वी ठरला. मुलींच्या बॉक्सिंग स्पर्धा प्रकारात विभागाच्या मुलींना प्रथम सुवर्ण व द्वितीय कांस्य असे दोन पदकं मिळाली.

कर्नाटकमध्ये गुलबर्गा विद्यापीठाते झालेल्या आंतरविद्यापीठ क्रॉसकंट्री स्पर्धेत कु. मनिषा राठोड हीने चांगली कामगिरी केली. स्वामी रामानंद तीर्थ विद्यापीठ नांदेड येथे आयोजित करण्यात आलेल्या आंतरविद्यापीठ महिला कबड्डी स्पर्धेत कु. मानसी वझाट हीने नेत्रदिपक कामगिरी केली.

जे.आर.एन. विद्यापीठ, उदयपूर राजस्थान येथे झालेल्या अ.भा.महिला बॉक्सिंग स्पर्धेत कु. ज्योती वाघ हीने विद्यापीठाकडून नेत्रदिपक कामगिरी केली. हनुमंत गर्जे या खेळाडूने शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर येथे आयोजित पश्चिम विभागीय कबड्डी स्पर्धेत नेत्रदिपक कामगिरी केली. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड आयोजित बॅडमिंटन स्पर्धेत विद्यापीठाच्या संघातून अजिंक्य इंगळे या खेळाडूने नेत्रदिपक कामगिरी केली. कालिकत विद्यापीठ केरळ येथे झालेल्या आंतर विद्यापीठ पॉवर लिफ्टिंग स्पर्धेत गणेश नेवारे या खेळाडूने महाविद्यालयाचे प्रतिनिधीत्व केले.

बरकतउल्ला विद्यापीठ, भोपाळ (मध्य प्रदेश) आयोजित आंतर विद्यापीठ व्हॉलीबॉल स्पर्धेत सय्यद मुशरफ या खेळाडूने विद्यापीठाच्या संघातून खेळून नेत्रदिपक कामगिरी केली. डॉ.बा.आं.म.वि.औरंगाबाद आयोजित आंतर विद्यापीठ बास्केट बॉल स्पर्धेत सागर धनवडे व महंमद सेफ दुरानी या दोन खेळाडुंनी नेत्रदिपक कामगिरी केली.

व्ही.एन.एस. विद्यापीठ सुरत-गुजरात येथे झालेल्या आंतर विद्यापीठ क्रिकेट स्पर्धेत विद्यापीठाच्या क्रिकेट संघातून समीर काटकर या खेळाडूने संघाचा यष्टीरक्षक म्हणून उत्कृष्ट कामगिरी केली.

विद्यापीठाच्या संघातच नव्हे तर महाराष्ट्राच्या संघातूनही महाविद्यालयाचे खेळाडू विविध क्रीडा प्रकारातून खेळत असतात. चालु वर्षामध्ये २३ वर्षे वयाच्या आतील गटात सी.के. नायडू क्रिकेट ट्रॉफी स्पर्धेकरिता महाराष्ट्राच्या क्रिकेट संघातून ऋषिकेश सोनवणे या खेळाडूने नेत्रदिपक कामगिरी केली.

वरिष्ठ महाविद्यालयाप्रमाणेच कनिष्ठ महाविद्यालयाचा संघ देखील चांगली कामगिरी करत आहे, शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये क्रिकेट, कबड्डी, खो-खो, मैदानी खेळ, बॅडमिंटन, कुस्ती, ज्युडो, सॉफ्टबॉल, बेसबॉल, जलतरण, तायक्रांदो, आदी प्रकारात कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या खेळाडुंनी कामगिरी केली.

कुस्ती, तायक्रांदो, ज्युडो या वैयक्तिक क्रीडा प्रकारात राज्यस्तरावर प्रतिनिधीत्व करत राष्ट्रीय तायक्रांदो स्पर्धेत पारस राजेशलाल गुरखुदे या खेळाडूने सुवर्णपदक प्राप्त केले. महाराष्ट्र राज्य आंतर विद्यापीठ क्रीडा स्पर्धेत विद्यापीठाच्या कबड्डी संघाला मार्गदर्शक म्हणून डॉ. भागचंद सानप यांनी कार्य केले. तसेच डॉ. सानप यांची विद्यापीठाच्या अभ्यास मंडळावरही नियुक्ती झाली. दि. २९ ऑगस्ट २०१८ हा मेजर ध्यानचंद यांचा जन्मदिवस महाविद्यालयामध्ये ‘क्रीडा दिन’ म्हणून साजरा करण्यात आला.

ग्रंथालय विभाग :-

महाविद्यालयामध्ये ग्रंथालयाची स्वतंत्र आणि सुसज्ज इमारत आहे. ग्रंथालयामध्ये विविध विषयावरील ग्रंथांचा समावेश करण्यात आलेला आहे. त्यामध्ये कथा, कादंबरी, कविता, नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र, समीक्षा, ज्ञानकोश, शब्दकोश, विश्वकोश, स्पर्धा परीक्षा संदर्भग्रंथ आदींनी ग्रंथालय समृद्ध आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये एकूण ६०८ नवीन ग्रंथांची भर ग्रंथालयामध्ये पडली आहे. ग्रंथालय विभागाच्या वतीने ग्रंथालय व्यवस्थापन प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम चालवला जातो. ग्रंथालयामध्ये यु.जी.सी.द्वारे N-List अंतर्गत ३१,३५०००/- इ-बुक्स व ६००० इ-जर्नल्स विद्यार्थ्यांना वाचण्यासाठी उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत. दि. १५ ऑगस्ट २०१८ हा दिवस भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दूल कलाम यांचा जन्मदिवस ‘वाचन प्रेरणा दिन’ म्हणून साजरा करण्यात आला.

सूक्ष्मजीवशास्त्र विभाग :-

सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागामध्ये पदवी आणि पदव्युत्तर पदवी वर्गाचा अभ्यासक्रम शिकवला जातो. सोबतच डॉ.बा.आं.म.वि.औरंगाबादची संशोधन प्रयोगशाळा म्हणूनही विभागास मान्यता मिळालेली असून सध्या एकूण १२ विद्यार्थी पीएच.डी.चे संशोधन करत आहेत. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये विभागाच्या वतीने अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबवण्यात आले. त्यामध्ये दि. २९ ऑगस्ट २०१९ रोजी विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी जिल्हा आरोग्य प्रयोगशाळेस भेट देवून पिण्याच्या पाण्याची तपासणी कशी करावी याची माहिती घेतली. बी.एस्सी. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त ‘पाणी परीक्षण’ या विषयावर अभ्यास पत्रिकेचे सादरीकरण केले, तसेच ‘सायन्स फोरम’ च्या उद्घाटन कार्यक्रमाप्रसंगी पदव्युत्तर विभागातील विद्यार्थ्यांनी संशोधन पत्रिकेचे सादरीकरण केले.

दि. २० डिसेंबर २०१८ रोजी मिल्लिया महाविद्यालयातील सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागाचे प्राध्यापक डॉ. असिफ इक्बाल यांचे पदव्युत्तर पदवी वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.

दि. १७ जानेवारी २०१९ रोजी खोलेश्वर महाविद्यालय अंबाजोगगाई येथे झालेल्या राज्यस्तरीय

सेमिनार व पोस्टर सादरीकरण स्पर्धेत विभागातील द्वितीय वर्षाची विद्यार्थीनी कु. मीनल क्षीरसागर हीने सादर केलेल्या पोस्टरला प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले.

दि. ७ फेब्रुवारी २०१९ रोजी मिल्लिया महाविद्यालय, बीड येथे संपन्न झालेल्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेमध्ये विभागप्रमुख डॉ. रोखा गुळवे व प्रा. सुधाकर गुट्टे यांच्यासह विभागातील सहा विद्यार्थ्यांनी शोध निबंधाचे सादरीकरण केले.

अमरावती व अहमदनगर येथे पार पडलेल्या सूक्ष्मजीवशास्त्र विषयाच्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेमध्ये विभागातील प्राध्यापकांनी शोधनिबंधाचे सादरीकरण केले. विभागप्रमुख प्रा.डॉ. रेखा गुळवे यांना ‘सावित्रीबाई फुले आंतरराष्ट्रीय सन्मान-२०१९’ हा सन्मान देवून गौरविण्यात आले. त्यांना हा सन्मान त्यांनी केलेल्या सामाजिक व शैक्षणिक कार्यासाठी ‘विकली जन अध्ययन’ वृत्तपत्राने दिला.

रसायनशास्त्र विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये महाविद्यालय सुरु झाल्यानंतर सर्वप्रथम विभागाची बैठक आयोजित करण्यात आली. सदर बैठकीमध्ये विभागाचे वार्षिक नियोजन व वर्षभरामध्ये रसायनशास्त्र विभागाच्या वतीने आयोजित करण्यात येणाऱ्या उपक्रमाबाबत सविस्तर चर्चा करून ध्येय-धोरण निश्चित करण्यात आले.

या शैक्षणिक वर्षामध्ये विभागातील प्राध्यापकांचे एकूण ०३ शोधनिबंध प्रकाशित झाले तसेच ०२ शोधनिबंधाचे सादरीकरण व एकूण तीन चर्चासत्रामध्ये प्राध्यापकांनी सहभाग नोंदवला.

प्रतिवर्षीप्रमाणे विभागाच्या वतीने Chemistry quiz स्पर्धा परीक्षेचे आयोजन करण्यात आले. शिक्षक दिनाचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांसाठी चर्चासत्र तसेच परिसंवादाचे आयोजनही करण्यात आले. दि. २१ जानेवारी २०१९ रोजी डॉ. शेख अब्दुल रहिम यांचे “Basic in inorganic chemistry” या

विषयावरील बी.एस.सी. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.

बलभीम महाविद्यालय, बीड येथे आयोजित करण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय टॅलेंट सर्च (STSE-2019) परीक्षेमध्ये विभागाच्या अमृता तुकाराम कुडके या विद्यार्थीनीस तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले. **भौतिकशास्त्र विभाग :-**

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये भौतिकशास्त्र विभागांतर्गत अनेक उपक्रम राबविण्यात आले. त्यामध्ये दि. २० ऑगस्ट २०१८ रोजी राजीव गांधी जयंती अर्थात ‘अक्षय ऊर्जा दिवस’ साजरा करण्यात आला. त्या निमित्ताने वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आल्या. सदर स्पर्धेचे विषय ‘मेथड ऑफ एनर्जी जनरेशन’, ‘व्हेरिअस सोर्सेस ऑफ एनर्जी’, ‘एनर्जी सेव्हिंग ऍण्ड नेशन डेव्हलपमेंट’, ‘एनर्जी प्रॉब्लेम्स ऍण्ड सोलुशन्स अहेड ऑफ फ्युचर इंडिया’ हे होते. विजयी विद्यार्थ्यांना प्राचार्य डॉ. दीपाताई क्षीरसागर यांच्या हस्ते पारितोषिक देण्यात आली.

बी.एस.सी. तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी विभागातर्फे चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले. दि. ३१ डिसेंबर २०१८ रोजी मिल्लिया महाविद्यालय, बीड येथे घेण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय गणित-भौतिक शास्त्र ज्ञान स्पर्धा परीक्षामध्ये विभागाच्या एकूण १० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. वाङ्मय मंडळ, सामाजिकशास्त्र मंडळ, सायन्स फोरम आदींच्या उद्घाटन कार्यक्रम प्रसंगी बी.एस.सी. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी कार्डीनल पॉईंटस या विषयावर भिक्तीपत्रक तयार केले. दि. ३१ जानेवारी २०१९ रोजी पाटोदा येथे विभागाची एक दिवशीय सहल काढण्यात आली तेथे विद्यार्थ्यांनी पवन ऊर्जा केंद्रास भेट दिली. यामध्ये पदवी वर्गाचे एकूण ३० विद्यार्थी सहभागी झाले होते. डॉ. प्रज्ञा महेशमाळकर यांनी डॉ. बा. आ. म. वि. औरंगाबाद येथे दि. १.२.२०१९ ते २२.२.२०१९ दरम्यान झालेल्या उद्बोधन वर्गाचा अभ्यासक्रम पूर्ण

केला. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये डॉ. शिवानंद क्षीरसागर ०३, डॉ. प्रज्ञा महेशमाळकर ०२, प्रा. आर. वाय. कोकाटे ०३ या पद्धतीने प्राध्यापकांनी चर्चासत्रात सहभाग नोंदवला. तर डॉ. क्षीरसागर यांचे ०२ आणि डॉ. महेशमाळकर यांचे ०२ शोधनिबंध शोधपत्रिकेत प्रकाशित झाले. याच शै. वर्षात डॉ. क्षीरसागर यांची वरिष्ठ महाविद्यालयाच्या उपप्राचार्यपदी निवड झाली.

प्राणीशास्त्र विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये प्राणीशास्त्र विभागाच्या वतीने कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिनानिमित्त Animal World या भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. ३ ऑक्टोबर २०१८ रोजी Wild-life Quiz competition चे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये एकूण ५७ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. दि. १० सप्टेंबर २०१८ रोजी विभागाच्या वतीने एक दिवशीय सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या सहलीमध्ये पदवी आणि पदव्युत्तर पदवीच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. सदर सहल माजलगांव डॅम येथे आयोजित करण्यात आली होती. सहली दरम्यान विद्यार्थ्यांनी महाराष्ट्र मत्स्यबीज केंद्राला भेट देवून माहिती मिळविली. या एक दिवशीय सहलीमध्ये एकूण ३९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. दि. १६ सप्टेंबर २०१८ रोजी पदव्युत्तर विभागासाठी परळी येथील वैद्यनाथ महाविद्यालयातील डॉ. व्ही. बी. गायकवाड यांचे अभ्यागत व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. सदर व्याख्यानाचा विषय ‘Scope of Helminthology’ असा होता. दि. १८ सप्टेंबर २०१८ रोजी सावरकर महाविद्यालय, बीड येथील डॉ. आर. एम. ढेरे यांचे (Culture Technique of Major Carp) या विषयावरील अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. सदर व्याख्यान पदवी आणि पदव्युत्तर पदवी पातळीच्या विद्यार्थ्यांसाठी दिले गेले.

दि. १६ जानेवारी २०१८ रोजी समुहचर्चा दि. २३ जानेवारी २०१९ रोजी विद्यार्थी चर्चासत्र, दि. २६ जानेवारी २०१९ रोजी Animal World या विषयावरील भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन आदी उपक्रम विभागाच्या वतीने राबविण्यात आले.

वनस्पतीशास्त्र विभाग :-

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये वनस्पतीशास्त्र विभागाच्या वतीने अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम व कार्यक्रम घेण्यात आले. त्यामध्ये दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्यदिनाचे औचित्य साधून भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. १ जुलै २०१८ रोजी महाविद्यालयात वृक्ष लागवड कार्यक्रमात विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. दि. १२ डिसेंबर २०१८ रोजी विज्ञानमंडळ उद्घाटन कार्यक्रमात विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन केले.

दि. १२ फेब्रुवारी २०१९ रोजी वसंतराव नाईक कृषी विद्यापीठ परभणी येथे विभागाच्या शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले.

गणित विभाग :-

गणित विभागांतर्गत चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये पुढील उपक्रम राबविण्यात आले. त्यामध्ये दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्यदिनानिमित्त सुप्रसिद्ध गणिततज्ज्ञ श्रीनिवासन रामानुजन यांच्या कार्यावर आधारित भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. तसेच दि. २६ जानेवारी २०१९ रोजी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त फिबोनासी सिक्वेन्स (Fibonasi Sequence) या विषयावरील भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. दि. ५ फेब्रुवारी २०१९ रोजी श्रीकृष्ण महाविद्यालय, गुंजोटी येथे पार पडलेल्या गणित विषयाच्या सेमिनारमध्ये विभागाच्या विद्यार्थिनीला द्वितीय पारितोषिक मिळाले. सदर सेमिनारचा विषय गणित व त्याचे उपयोजन असा होता दि. २९ जानेवारी २०१९ रोजी मिल्लिया महाविद्यालय, बीड येथे झालेल्या भौतिकशास्त्र गणित ज्ञानस्पर्धेत विभागाच्या एकूण १०

विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. दि. १५ डिसेंबर २०१९ रोजी ‘भारतीय धर्मशास्त्रात गणिताचे योगदान’ या विषयावर डॉ. विनोद कुलकर्णी यांच्या अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. दि. १३ जानेवारी २०१९ रोजी रामानुजन प्रश्नोत्तर (Quiz) स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. दि. ३१ जानेवारी २०१९ रोजी सौताडा येथे गणित विभागाच्या एक दिवशीय सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या ठिकाणी असलेल्या वायु ऊर्जा प्रकल्पाला विद्यार्थ्यांनी भेट दिली. यामध्ये एकूण ४० विद्यार्थी सहभागी झाले होते. प्रा. शंकर राऊत व प्रा. गजानन श्रीमंगले यांनी अनुक्रमे डॉ. बा. आं. म. वि. औरंगाबाद व लखनौ विद्यापीठ लखनौ येथून उजळणी वर्ग पूर्ण केले. प्रा. श्रीमंगले यांचे दोन शोधनिबंध आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शोधपत्रिकेत प्रकाशित झाले.

वाणिज्य विभाग :-

दि. २८ जुलै २०१८ रोजी विभाग प्रमुखांच्या अध्यक्षतेखाली विभागाच्या बैठकीचे आयोजन करण्यात आले. या बैठकीमध्ये वर्षभरातील अध्यापन नियोजन आणि कार्यक्रमांची आखणी या दिशेने चर्चा करण्यात आली. दि. ५ ऑगस्ट २०१८ रोजी वाणिज्य मंडळाची स्थापना करण्यात आली. यामध्ये कु. प्रगती बुरांडे या विद्यार्थिनींची अध्यक्ष, महेश खेत्रे याची उपाध्यक्षपदी तर रविंद्र चव्हाण याची सचिवपदी निवड करण्यात आली. दि. १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिनाचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांनी ‘काळा पैसा’ या विषयावर भिक्तीपत्रक तयार केले. न.शि.सं. सचिव डॉ. भारतभूषण क्षीरसागर यांच्या हस्ते त्याचे विमोचन करण्यात आले.

दि. १० सप्टेंबर २०१८ रोजी श्री. राम वाघ यांच्या अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले त्यांनी ‘स्पर्धा परीक्षेचा अभ्यासक्रम’ या विषयावर मार्गदर्शन केले. दि. १ जानेवारी २०१९ रोजी प्रा. धम्मपाल घुंबरे यांच्या अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. त्यांनी ‘वाणिज्य शिक्षणातील

भविष्यातील संधी’ या विषयावर मार्गदर्शन केले दि. १७ ते १९ नोव्हेंबर २०१८ दरम्यान हैद्राबाद येथे झालेल्या ७१ व्या AICC च्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग नोंदवून विभाग प्रमुख डॉ. सिद्धार्थ जाधव आणि डॉ. नागेश शेते यांनी शोधनिबंधाचे वाचन केले. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये वेगवेगळ्या संशोधन पत्रिकेमधून विभागातील प्राध्यापकांचे एकूण ६ शोधनिबंध प्रकाशित झाले.

संशोधन समिती :-

महाविद्यालयामध्ये संशोधन समिती कार्यरत असून या समितीमध्ये डॉ. रेखा गुळवे, डॉ. नुझहत सुलताना व डॉ. अनिल शेळके काम करतात. या समितीकडून वेगवेगळ्या महाविद्यालयात होणाऱ्या विविध विषयांवर राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय संशोधन कार्यशाळा, परिषदा, अभ्यासवर्ग इ.ची माहिती महाविद्यालयातील प्राध्यापकांना दिली जाते. तसेच संशोधनपर व्याख्यानाचे आयोजनही केले जाते. दि. २० डिसेंबर २०१८ रोजी महाविद्यालयातील प्राध्यापकांसाठी (MooC) मॉसिक ऑनलाईन ओपन कोर्सेस व (SWAYAM) वर डॉ. असिफ इकबाल मिस्त्रिया महाविद्यालय, बीड यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. महाविद्यालयामध्ये सूक्ष्मजीवशास्त्र विभाग, प्राणीशास्त्र विभाग, गृहशास्त्र विभाग, व हिंदी विभाग यांना डॉ. आं.बा.आं.म.वि. औरंगाबाद अंतर्गत संशोधन केंद्र म्हणून मान्यता मिळालेली आहे. महाविद्यालयामध्ये एकूण १६ संशोधक मार्गदर्शक प्राध्यापक आहेत. त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली एकूण ३७ विद्यार्थी पीएच.डी. पदवीसाठीचे संशोधन करत आहेत. यामध्ये २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षात वेगवेगळ्या विषयात एकूण ६ विद्यार्थ्यांनी पीएच.डी. पदवी प्राप्त केली आहे. तर एकूण प्राध्यापकांचे मिळून चालू वर्षात ४० शोधनिबंध वेगवेगळ्या नियतकालिकां मधून प्रकाशित झाले. वरिष्ठ महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये

सहभाग नोंदवून एकूण ४८ वेगवेगळ्या विषयातील शोधनिबंधाचे वाचन केले. ते स्मरणिकेत प्रकाशितही झाले. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये हिंदी, इंग्रजी, गृहशास्त्र, संगीत आदी विषयांच्या प्राध्यापकांची पुस्तके प्रकाशित झाली. तसेच या वर्षामध्ये एकूण ३ संशोधन प्रकल्पाचे काम पूर्ण झाले व अन्य ३ लघुशोध प्रकल्पाचे काम सुरु आहे.

यु.जी.सी.समिती :-

विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली यांच्या अंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांची महाविद्यालयामध्ये प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करण्याच्या उद्देशाने सदर समिती महाविद्यालयामध्ये काम करते. डॉ. सतीश माऊलगे सदर समितीचे प्रमुख म्हणून काम पाहतात. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये विद्यापीठ अनुदान आयोग नवी दिल्ली यांच्याकडून महाविद्यालयासाठी एकूण ४ व्यावसायिक अभ्यासक्रम मंजूर करण्यात आले. त्यामध्ये १. जिनिंग, प्रेसिंग आणि टेक्सटाईल इंडस्ट्री २. इडिबल ऑईल रिफायनरी ३. हॉस्पिटल मॅनेजमेंट ४. को-ऑपरेटिव्ह बँक मॅनेजमेंट आदींचा समावेश आहे. हे चारही अभ्यासक्रम महाविद्यालयातील वेगवेगळ्या विभागांकडून सुरु करण्यात आलेले आहेत. सदर समिती विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांच्या प्रत्यक्ष अंमलबजावणी संदर्भात सतत प्रयत्नरत असते.

राष्ट्रीय सेवा योजना समिती :-

महाविद्यालयामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजना अर्थात एन.एस.एस.समिती कार्यरत असून डॉ. संतोष तळेकर हे समितीप्रमुख म्हणून काम पाहतात. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये सदर समितीकडून अनेक उपक्रम व कार्यक्रम घेण्यात आले. त्यामध्ये १६ एप्रिल २०१८ रोजी जिल्हा स्तरीय निवड चाचणीसाठी विद्यार्थ्यांना आवाहन करण्यात आले. दि. २१ जुन २०१८ रोजी ‘योगदिन’ साजरा करण्यात आला.

दि. १ जुलै २०१८ रोजी वृक्ष लागवड कार्यक्रम घेण्यात आला. दि. १ ऑगस्ट ते १५ ऑगस्ट २०१८ दरम्यान ‘स्वच्छता पंधरवाडा’ साजरा करण्यात आला. दि. २४ ऑगस्ट २०१८ रोजी जिल्हास्तरीय NRD/SRD निवड चाचणीचे आयोजन करण्यात आले. दि. १ डिसेंबर २०१८ रोजी AIDS जनजागरण रॅलीमध्ये विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. दि. ३ ते ९ जानेवारी २०१९ दरम्यान ‘जलसंधारण व जलसाक्षरता’ या विषयावर मौजे मोरगाव ता. जि. बीड येथे विशेष युवक-युवती शिबीराचे आयोजन करण्यात आले. दि. १२ जानेवारी ते १९ जानेवारी २०१९ दरम्यान ‘युवा दिन व युवा सप्ताह’ कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. दि. १८ ते २४ जानेवारी दरम्यान सावरकर महाविद्यालय, बीड येथे झालेल्या युवा संसदेमध्ये रा.से.यो. च्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. दि. २३ ते ३० जानेवारी २०१९ दरम्यान नागपूर विद्यापीठामध्ये झालेल्या राज्यस्तरीय उत्कर्ष स्पर्धेत विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

स्पर्धा परीक्षा समिती :-

वेगवेगळ्या पदांसाठी घेण्यात येणाऱ्या विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षासंदर्भात मागदर्शन करणे व आवश्यक ती मदत करणे या उद्देशाने महाविद्यालयामध्ये स्पर्धा परीक्षा समिती काम करते. डॉ. सिद्धार्थ जाधव हे समितीप्रमुख म्हणून काम पाहतात. समितीच्या वतीने विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाच्या अधिकृत कामाचा वेळ वगळून महाविद्यालयातील वर्गखोल्या, इतर सोयीसुविधा उपलब्ध करून दिल्या जातात. त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांची तासिकाही नियमितपणे घेतल्या जातात. जवळपास १२७ विद्यार्थ्यांच्या तासिकांना उपस्थित असतात. महाविद्यालयात मुख्य ग्रंथालयामध्ये स्पर्धा परीक्षेची मासिके आणि ग्रंथ विद्यार्थ्यांसाठी उपलब्ध करून देण्यात आली आहेत. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये दै. लोकमत आणि युनिक अॅकॅडमी बीड यांच्या वतीने स्पर्धा परीक्षेच्या विद्यार्थ्यांसाठी वेगवेगळ्या कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

तसेच पोलीस सेवा दलातील आणि नागरी सेवा दलातील महत्वाच्या अधिकाऱ्यांचे व्याख्यानेही विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केली जातात. महाविद्यालयातील स्पर्धा परीक्षा समितीने बीड शहरातील गुरुकुल अकादमी सोबत स्पर्धा परीक्षेच्या तयारी संदर्भात निरनिराळे उपक्रम राबवणे या मुद्यासंदर्भात सहकारर केला आहे. या अंतर्गत विद्यार्थ्यांना उपयोगी पडतील अशा पद्धतीच्या उपक्रमांचे आणि कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

सोनाजीराव क्षीरसागर वाद-विवाद स्पर्धा :-

महाविद्यालयामध्ये मागील ४२ वर्षांपासून श्री. सोनाजीराव क्षीरसागर वाद-विवाद स्पर्धा समिती कार्यरत असून समितीअंतर्गत सोनाजीराव क्षीरसागर आंतर महाविद्यालयीन वाद-विवाद स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येते. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये दि. २८ डिसेंबर २०१८ रोजी या स्पर्धा घेण्यात आल्या. ‘आजचा महाराष्ट्र जातींमध्ये विखुरला जातो आहे’ असा या स्पर्धेचा विषय होता. या स्पर्धेमध्ये एकूण १० संघांनी सहभाग नोंदवला. मा. अशोक तांगडे व मा. गणेश सावंत यांनी परिक्षक म्हणून भूमिका पार पाडली. स्पर्धेमध्ये विजयी संघाला ‘फिरती ढाल’ दिली जाते तसेच वैयक्तिक स्वरूपाची बक्षिसही दिली जातात.

हेल्थ केअर समिती :-

विद्यार्थ्यांना आरोग्यविषयक ज्ञान देण्यासाठी व त्यांच्या आरोग्याची प्राथमिक स्वरूपाची काळजी घेण्यासाठी महाविद्यालयामध्ये हेल्थ केअर समिती कार्यरत आहे. डॉ. नुझहत सुलताना या समिती प्रमुख म्हणून काम पाहतात. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये दि. १ ऑगस्ट २०१८ पासून सदर समितीचे कामकाज सुरू झाले. दि. ७ ऑगस्ट २०१८ रोजी शासकीय रुग्णालय नगर परिषद, बीड व हेल्थ केअर समिती यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘राष्ट्रीय निर्जंतुकीकरण सप्ताहाचे’ आयोजन करण्यात आले. दि. ८ जानेवारी रोजी डॉ. गौशाल यांच्या अभ्यागत व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले

‘हॉस्पिटल मॅनेजमेंट’ हा सदर समितीस पूरक अभ्यासक्रम चालू शैक्षणिक वर्षापासून सुरू करण्यात आला आहे. सदर अभ्यासक्रम विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली यांच्या योजनेतून सुरू करण्यात आला आहे.

कमवा व शिका योजना :-

डॉ.बा.आं.म.वि.औरंगाबाद यांची मान्यता असलेली कमवा व शिका योजना महाविद्यालयामध्ये कार्यरत आहे. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये सदर योजनेमध्ये एकूण १० विद्यार्थ्यांचा सहभाग होता. सदर योजनेअंतर्गत चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये पुढील उपक्रम राबविण्यात आले. त्यामध्ये दि. २५ ऑगस्ट २१९ रोजी ‘टाकाऊ पासून टिकाऊ’ वस्तु निर्मिती प्रशिक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. दि. ७ व ८ सप्टेंबर रोजी गणेश मुर्ती तयार करण्याच्या प्रशिक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. महाविद्यालय परिसर स्वच्छता, ग्रंथालयातील कामे, प्रयोगशाळेतील कामे आदी स्वरूपाची विविध कामे विद्यार्थ्यांकडून सदर समिती करून घेते. त्याचा मोबदला म्हणून निवडलेल्या विद्यार्थ्यांना विशिष्ट स्वरूपाचा पगार मानधन म्हणून दिला जातो.

आजीवन शिक्षण व विस्तार विभाग :-

डॉ.बा.आं.म.वि. औरंगाबादच्या कृती आराखडयानूसार महाविद्यालयामध्ये आजीवन व विस्तार विभाग कार्यरत असतो. या समिती अंतर्गत महाविद्यालयाच्या स्तरावर व सामाजिक स्तरावर विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात येते. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये दि. १८ डिसेंबर २०१८ रोजी या विभागांतर्गत मौजे मेंदा ता.जि. बीड येथे शेती व्यवस्थापनावर आधारित ‘व्यावसाय मार्गदर्शन व प्रशिक्षण शिबीराचे’ आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाला प्रमुख अतिथी कृषी अधिकारी मा. अनिरुद्ध सानप यांची उपस्थिती होती. तसेच मा. साधना गंगावणे यांच्या ‘महिलांचे आरोग्य: कुपोषण कारणे व उपाय’ या विषयावर

व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. दि. २१ डिसेंबर २०१८ या विभागांतर्गत ‘मराठवाड्यातील दुष्काळ व उपाय योजना’ या विषयावर निबंधलेखन स्पर्धा घेण्यात आल्या. दि. ११ जानेवारी २०१९ रोजी ‘विद्यार्थी समुपदेशन व व्यावसाय मार्गदर्शन शिबीर’ घेण्यात आले. दि. १७ जानेवारी २०१९ रोजी कृषीभूषण पुरस्कार प्राप्त श्री शिवराम घोडके यांचा ‘संद्रिय शेती विषयक ज्ञान’ या विषयावर मार्गदर्शनपर कार्यक्रम घेण्यात आला. दि. २३ फेब्रुवारी २०१९ रोजी ‘राष्ट्रीय जंतनाशक दिनानिमित्त’ १९ वर्षाखालील विद्यार्थ्यांना विनामूल्य जंतनाशक गोळ्यांचे वाटप करण्यात आले. डॉ. प्रज्ञा महेशमाळकर व प्रा. शंकर राऊत या विभागाचे काम पाहतात.

सामाजिकशास्त्र मंडळ :-

महाविद्यालयामध्ये दि. १२ डिसेंबर २०१९ रोजी सामाजिकशास्त्र मंडळाचे उदघाटन झाले. सुप्रसिद्ध कवी मा. नारायण पुरी यांची यावेळी प्रमुख उपस्थिती होती. दि. ७ ते ९ फेब्रुवारी २०१९ या काळामध्ये सामाजिक शास्त्र मंडळांतर्गत शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. ही सहल अलिबाग, मुरुड, ‘जंजीरा, पालीचा गणपती आदी धार्मिक व ऐतिहासिक स्थळांना भेटी देवून परत आली. सदर सहलीमध्ये एकूण ३० विद्यार्थी सहभागी झाले होते. सामाजिकशास्त्र मंडळामध्ये सामाजिकशास्त्र विद्याशाखेचे सर्व प्राध्यापक कार्यरत असतात.

मुलींचे वसतिगृह :-

महाविद्यालयाच्या परिसरामध्ये भव्य स्वरूपाचे मुलींचे वसतिगृह असून सध्या महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेत असलेल्या एकूण १०० मुली त्यामध्ये राहतात. भोजनकक्ष, वाचनकक्ष, मनोरंजन, पिण्याचे पाणी, गरम पाणी, सौर ऊर्जा आदी सोयी सुविधांनी वसतिगृह सुसज्ज असून वर्षभर मुलींसाठी नवनवीन उपक्रम येथे घेतले जातात. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये गणेश सतुर्थी, नवरात्र, नवीन वर्षाचे स्वगत, महिला दिन असे विविध उपक्रम वसतिगृहांतर्गत घेण्यात आले. डॉ. अनिता शिंदे या वसतिगृहाच्या अधिका म्हाणून काम पाहतात.

एन.सी.सी. विभाग :-

विद्यार्थी आणि समाज केंद्रबिंदू मानून एन.सी.सी. विभागाने शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये पुढील उपक्रम व कार्यक्रम घेतले. त्यामध्ये दि. २९ जून रोजी ‘आंतरराष्ट्रीय योग दिन’, दि. २६ जून रोजी ‘आम्ल पदार्थ विरोधी दिन’, दि. २६ जुलै रोजी ‘कारगील विजय दिन’, दि. १४ ऑगस्ट रोजी ‘युवा ज्योत रॅली’, दि. १५ सप्टेंबर ते २ ऑक्टोबर दरम्यान ‘स्वच्छता हिच सेवा’ अभियान, दि. २९ सप्टेंबर रोजी पराक्रमपर्व-‘सर्जिकल स्ट्राईक’ कार्यक्रम, दि. ३१ ऑक्टोबर रोजी ‘एकता दौड रॅली’, दि. १ डिसेंबर रोजी ‘एड्स जनजागरण रॅलीचे आयोजन’, दि. १४ डिसेंबर रोजी ‘राष्ट्रध्वज निधी संकलन रॅलीचे आयोजन’, दि. ३ जानेवारी रोजी ‘महिला अत्याचार विरोधी रॅलीचे आयोजन’ आदी उपक्रम राबवण्यात आले. तसेच दि. १५ ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्यदिनानिमित्त व दि. १७ सप्टेंबर रोजी मराठवाडा मुक्ती संग्रामदिनानिमित्त, दि. २६ जानेवारी रोजी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त ध्वजारोहण कार्यक्रम व परेड संचलनाचे स्वयंसेवकांकडून आयोजन करण्यात आले.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये एकूण ३ वेळेस प्रशिक्षण शिबीराचे आयोजन करण्यात आले. एकूण ४४ कॅडेसनी वेगवेगळ्या प्रशिक्षण शिबीरातून प्रशिक्षण पूर्ण केले. ले. कर्नल सतीश हांगे यांचे ‘भारतीय सैन्यातील परीक्षा व संधी’ या विषयावरील व्याख्यान विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित करण्यात आले. ले. बी.टी. पोटे यांनी औरंगाबाद येथे दहा दिवस विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षण दिले. तसेच दि. २९ सप्टेंबर २०१८ रोजी ‘सर्जिकल स्ट्राईक’ या विषयावर व्याख्यान दिले. कारपोरल नितीन देवडकर हा टीएससी व कॅडेट अभिजीत तांदळे राष्ट्रीय ट्रेकिंग कॅम्पमध्ये सहभागी झाले. एन.सी.सी. विभागातील एकूण १२ विद्यार्थी भारतीय सैन्यात व २ विद्यार्थी महाराष्ट्र पोलीस दलात भरती झाले. रॅगिंग प्रतिबंधन समिती :-

महाविद्यालयामध्ये रॅगिंग प्रतिबंधन समिती कार्यरत असून मा. प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनानुसार ती वर्षभर कार्यरत असते. चालू शैक्षणिक वर्षात दि. १८ जुलै रोजी नवीन प्रवेशित विद्यार्थ्यांना प्राचार्य डॉ. दीपा क्षीरसागर यांनी ‘रॅगिंग संदर्भातील गुन्हे व शिक्षा’ या विषयावर मार्गदर्शन केले.

सदर समितीअंतर्गत चालू शैक्षणिक वर्षात एकूण ३ विद्यार्थ्यांना रॅगिंग संदर्भात सक्त ताकीद देवून शिक्षेसंदर्भात मा. प्राचार्यांकडे सूचना केल्या. मा. प्राचार्य यांचे आदेश व सूचना लक्षात घेत सदर समिती काम करते. शिस्तपालन समिती, पोलीस पथक, CCTV कॅमेरा, महिला कक्षाची मदत आदींच्या सहकार्याने या समितीचे काम चालते. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये काही सर्वसाधारण घटना वगळता एकाही गंभीर गुन्ह्याची नोंद झालेली नाही.

शिस्तपालन व तक्रार निवारण समिती :-

महाविद्यालयामध्ये व परिसरामध्ये शिस्त रहावी यासाठी महाविद्यालयामध्ये शिस्तपालन समिती स्थापन करण्यात आली आहे. या समितीतील सदस्य त्यांना नेमून दिलेली कामे करतात. महाविद्यालय परिसरातील पार्किंग, ग्रंथालय परिसर, ऑफीस, कॅन्टीन परिसर, मुलींचे वसतिगृह, आदी ठिकाणी अधूनमधून भेटी देवून व्यवस्था पाहणे हे काम सदस्यांचे असते. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये एकूण २३ विद्यार्थ्यांना गैरवर्तन व शिस्तभंग करताना समितीच्या सदस्यांनी पकडले व मा. प्राचार्यांच्या लक्षात आणून दिले. त्यांनी त्यांच्या चुकीच्या वर्तनाबद्दल ताकीद दिली. विद्यार्थ्यांच्या सूचना लक्षात घेवून त्या मा. प्राचार्यांपर्यंत पोहचविणे या पद्धतीनेही ही समिती काम करते.

विद्यार्थी विकास मंडळ आणि सांस्कृतिक विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ च्या विद्यार्थी संसदेचे गठन महाविद्यालयीन पातळीवरील गुणवत्तेवर आधारित करण्यात आले. त्यातून महाविद्यालयाचा सचिव म्हणून चौरंगीनाथ पवार याची सर्वानुमते निवड करण्यात आली एकूण ३३ वर्ग प्रतिनिधी व अन्य ६ असे एकूण ३९ विद्यार्थी प्रतिनिधी विद्यार्थी संसदेचे सभासद आहेत. डॉ. बा.आं.म.वि.औरंगाबादच्या केंद्रीय युवक महोत्सवामध्ये महाविद्यालयाच्या चाळीस विद्यार्थ्यांनी एकूण तेहतीस कला प्रकारांमध्ये सहभाग नोंदवला. यामध्ये नाट्य, संगीत, ललित कला, नृत्य आदी कला प्रकारांचा समावेश आहे. यात महाविद्यालयाला पाच पारितोषिके मिळाली. आंतर विद्यापीठ युवक महोत्सव ‘इंद्रधनुष्य’ मध्ये निखील गलधर, पवन शिंदे, प्रतिक वाघमारे, संतोष पैठणे, रंगनाथ अडागळे या विद्यार्थ्यांची निवड झाली. महाराष्ट्र राज्य क्रीडा

व युवक संचालनालय व जिल्हा क्रीडा अधिकारी, बीड आयोजित जिल्हा युवक महोत्सव २०१८-१९ मध्ये महाविद्यालयाच्या संगीत विभागातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवून प्राविण्य मिळविले.

डॉ.बा.आं.म.वि.औरंगाबादच्या वतीने पर्यावरण संरक्षण शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबीराची सुरुवात प्रभात फेरीने करण्यात आली. या फेरीमध्ये एनएसएस, एनसीसी, कमवा व शिका योजना आदी समित्यांमधील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. या फेरीमध्ये जवळपास ११० विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

दि. १९ जानेवारी २०१९ रोजी डॉ.बा.आं.म.वि औरंगाबाद आणि महाविद्यालयाचा विद्यार्थी विकास विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने वा. ल. कुलकर्णी व्याख्यानमाला घेण्यात आली. यावेळी ‘वा.ल.कुलकर्णी यांची समीक्षा’ या विषयावर प्रा. मिलींद जोशी पुणे यांचे व्याख्यान संपन्न झाले. दि. १८ फेब्रुवारी २०१९ रोजी विद्यार्थी

संसदेच्या माध्यमातून वेशभूषा दिन साजरा करण्यात आला. यामध्ये जवळपास २०० विद्यार्थ्यांनी व १० प्राध्यापकांनी सहभाग नोंदवला फॅशन शो, गाणी, मिमिक्री, नृत्य आदी सांस्कृतिक कार्यक्रमाच्या माध्यमातून हा उपक्रम पार पडला. दत्तक - पालक समिती :-

महाविद्यालयामध्ये शिकत असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी ही समिती शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ पासून कार्यरत आहे. सदर समितीचा मुख्य उद्देश हा विशिष्ट कालावधीसाठी संबंधित विद्यार्थ्यांचे प्राध्यापकांनी पालकत्व स्विकारणे व त्यांना येणाऱ्या सर्व प्रकारच्या अडचणी सोडवण्याचा प्रयत्न करणे हा आहे. विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करणे, अभ्यासक्रमाशी संबंधित व अन्य महत्वाच्या सूचना वेळोवेळी देणे, त्यांच्या समस्यांचे समाधान करण्याचा प्रयत्न करणे, त्यांना शिक्षणपूरक उपक्रमांबाबत व शिक्षणबाह्य उपक्रमांबाबत माहिती देणे, त्यांचा उपक्रमांतील सहभाग वाढवणे, त्यांना प्रोत्साहित करणे या पद्धतीने ही समिती काम करते. प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतर प्रत्येक प्राध्यापकाकडे समप्रमाणामध्ये विद्यार्थ्यांचे वाटप करून त्यांचे पालकत्व दिले जाते. विद्यार्थ्यांचे पूर्ण नाव, वर्ग, विषय, जात, प्रवर्ग, पत्ता, मोबाईल क्रमांक, इमेल आदी स्वरूपाची माहिती महाविद्यालय संबंधित प्राध्यापकाला पुरवते.

त्यानुसार दिलेल्या विद्यार्थ्यांचे पालकत्व स्विकारून संबंधित प्राध्यापक कार्यवाही करतात. अशा प्रकारे दत्तक-पालक समिती कार्य करते. डॉ. माया खांदाट या सदर समितीच्या समितीप्रमुख म्हणून काम करतात तर डॉ. शिवलिंग लामतुरे, डॉ. प्रज्ञा महेशमाळकर, डॉ. नागेश शेते हे प्राध्यापक सदस्य म्हणून काम पाहतात.

कनिष्ठ महाविद्यालय विभाग :-

महाविद्यालयाच्या कनिष्ठ विभागात एकूण १५ तुकड्यांमधून १६५० विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक, सांस्कृतिक, शारीरिक, मानसिक असा सर्वांगीण विकास करण्याचा महाविद्यालयाचा प्रयत्न असतो. महाविद्यालय सर्व पायाभूत सुविधांनी परिपूर्ण असून अनुभवी आणि तज्ज्ञ प्राध्यापकवृंद कार्यरत आहेत. आवश्यकतेनुसार महाविद्यालयामध्ये अधिक तासिकांचे आयोजन करून अभ्यासक्रम पूर्ण केला जातो. फेब्रुवारी/मार्च २०१८ मध्ये घेण्यात आलेल्या उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेचा निकाल १०.१७ टक्के इतका लागला असून वैद्यकीय तसेच अभियांत्रिकी प्रवेश पूर्व परीक्षेतही कनिष्ठ महाविद्यालयाने निकालाचा आलेख वाढता ठेवला आहे. प्रतिवर्षी अनेक विद्यार्थी वैद्यकीय, अभियांत्रिकी औषधनिर्माणशास्त्र, कृषिविज्ञान आदी अभ्यासक्रमांना प्रवेशित होतात. उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेत जिल्हातून गुणानुक्रमे पहिल्या तीन विद्यार्थ्यांना व एका विद्यार्थीनीला तसेच अपंग प्रवर्गातून एका विद्यार्थ्याला असे एकूण पाच विद्यार्थ्यांना धिरुभाई अंबानी शिष्यवृत्ती दिली जाते. मागील वर्षी या शिष्यवृत्तीसाठी पात्र झालेल्या पाच विद्यार्थ्यांपैकी दोन विद्यार्थी आमच्या महाविद्यालयाचे होते.

फेब्रुवारी/मार्च २०१८ मध्ये घेण्यात आलेल्या उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेत रसिका रविंद्र शिंदे ही विद्यार्थीनी ९२.७७ टक्के घेऊन महाविद्यालयातून सर्व प्रथम आली. तर ऐश्वर्या अभिमान वाघमारे ही विद्यार्थीनी अहमदनगर येथील वैद्यकीय महाविद्यालयामध्ये एम.बी.बी.एस. वैद्यकीय अभ्यासक्रमासाठी प्रवेशित झाली तसेच इतर वैद्यकीय अभ्यासक्रम, अभियांत्रिकी अभ्यासक्रम, औषधनिर्माणशास्त्र व कृषिविज्ञान अभ्यासक्रम आदी विद्याशाखांनाही अनेक विद्यार्थी प्रवेशित झाले आहेत.

संपादकीय

महाविद्यालयाच्या ‘दूर्वाकुर’ वार्षिकांकातील मराठी भाषा विभागाच्या विद्यार्थ्यांचे साहित्य संपादनाचे काम करताना मनाला समाधान वाटत आहे. कथा, कविता, ललित लेखन, वैचारिक लेखन, आदींसारख्या लेखनाचा समावेश ‘दूर्वाकुर’ मध्ये करण्यात आला आहे. महाविद्यालयीन जीवन हा माणसाच्या व्यक्तिमत्वाला पैलू पाडण्याचा काळ असतो. याच काळात विद्यार्थ्यांच्या जीवनाला दिशा मिळत असते. ‘दूर्वाकुर’ ची भूमिका या संदर्भात महत्वाची ठरते, विद्यार्थ्यांमधील सुप्तावस्थेत असलेले कलागुण बाहेर काढून त्यांना लेखन प्रवृत्त करणे ही भूमिका घेवून ‘दूर्वाकुर’ वाटचाल करत आहे. नानाविध भावना, कल्पना, विचार, जाणिवा आणि नेणिवेच्या पातळीवरचे हे साहित्य विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्यपूर्ण अभिव्यक्ती दिग्दर्शित करते. यातून विद्यार्थ्यांचे दृष्टीकोन कळायला मदत होते. यावर्षीही अशा प्रकारचे लेखन मोठ्या प्रमाणात प्राप्त झाले. कविता, कथा, ललित वैचारिक अशा प्रकारच्या साहित्यातून विद्यार्थ्यांनी आपल्या भावना, आपले विचार व्यक्त केलेले आहेत. त्यातील दखलपात्र आणि महत्वपूर्ण साहित्याला या अंकात प्रसिद्धी देण्याचा प्रयत्न केला आहे. हे लेखन आणि हा अंक नक्कीच आपल्या पसंतीस उतरेल अशी आशा आहे.

- प्रा. बालासाहेब कटारे

मराठी विभाग
* अनुक्रमणिका *
गद्य विभाग

अ.क्र.	गद्य	लेखक/लेखिका
१.	नवाजुद्दीनला पत्र	प्रदीप मोरे
२.	सावित्रीबाई फुले यांचे स्त्री शिक्षणातील योगदान	मीरा शिंदे
३.	आयुष्य फक्त तुझ्यासाठी	योगेश जाधव
४.	वाढते वृद्धाश्रम : एक समस्या	प्रियंका बरडे

पद्य विभाग

अ.क्र.	गद्य	कवी/कवयित्री
१.	दुष्काळ	सुरज राऊत
२.	आश्वासन	अरुण मते
३.	प्रेमाचा गोंधळ	अरुण मते
४.	म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय	गजानन चोळसे
५.	दिशा तू चालत रहा...	प्रदीप मोरे
६.	क्रांती झाल्याशिवाय राहणार नाही	प्रदीप मोरे
७.	सहा महिन्याच्या माय-बापांनो	कांतासूल
८.	बाप	मीरा शिंदे
९.	आई	अश्विनी निंगुळे
१०.	आजी-आजोबा	पुजा धोत्रे
११.	आई	पुजा धोत्रे
१२.	स्त्री	अस्मिता घोडके

* नवाजुद्दीनला पत्र *

प्रिय नवाज,

तुला मित्र म्हणणं मला जमणार नाही, कारण तुझ्याकडून खूप सान्या गोष्टी मला शिकायला मिळाल्यात आणि ज्या माणसांकडून आपण काहीतरी शिकतो, त्याला आपण ‘गुरु’ मानतो. तसा तू माझा गुरुच आहेस. मला अॅक्टर व्हायचं नाहीये, पण तुला जॅव्हा पडद्यावर पहातो ना, तेंव्हा रक्तावर सुद्धा काटा उमटतो माझ्या. आणि वाटायला लागतं की, व्हावं अॅक्टर म्हणून. पण माझ्यात तुझ्याइतक पोर्टॅशियल नाहीये. तुझ्याइतका आत्मविश्वास नाहीये. तुझ्याइतका धाडसीपणा आणि तुझ्याइतका चिवटपणासुद्धा नाहीये.

तुझा अकरा वर्षाचा स्ट्रॅगलिंगचा काळ जॅव्हा तू सांगतोस प्रसारमाध्यमांना, तेंव्हा तो काळ नुसता काळ राहात नाही तर ते एक युनिवर्सल ट्रुथ होऊन जातं आणि आमच्या सारख्या छोटी स्वप्न पाहणाऱ्या पोराना आभाळात उंचावर उड्डान घेण्यासाठी बळ देऊन जातं.

तुझी प्रत्येक कलाकृती वेड लावून सोडते माणसाला प्रत्येक माणूस ज्यावेळेस तुला पडद्यावर पहातो तो माणूस माणूस रहात नाही. त्या पडद्यावरील तू उभं केलेलं एक पात्र होवून जातो, आणि तुझ्या कलाकृतीला मनापासून दाद देवून त्या कलाकृतीतील संवाद मनात घेवून जातो आणि समृद्ध होतो. तुझ्या कलेतून मला एक नवी व्याख्या कळाली आहे कलेची. की, कलेत राहूनसुद्धा माणूस कधी कधी कलाकार होवू शकत नाही. पण कलेत न राहवून सुद्धा माणूस कित्येकदा कलाकाराचीच भूमिका करत असतो. शेक्सपियर बरोबर म्हणतो की, सगळं जगच एक रंगमंच आहे आणि इथला प्रत्येक माणूस हा त्या रंगमंचावरील एक कलाकार आहे. तुझ्या कलाकृतीत मला बंडखोरी दिसते. तुझी कलाकृती समाजाच्या मनावरचे सालपटं काढते. तुझी कलाकृती समाजाचं एक असं चित्र तयार करते की, त्या चित्रामध्ये सगळेच वर्ग हे नागवे दिसू लागतात. तू कलाकार नाहीयेस, तर तू आमचा म्होरक्या आहेस. जो आमचे नेतृत्व पडद्यावर करत असतो. तुझ्याशी आणि तू साकारलेल्या सगळ्याच चित्रपटांशी एक घडू नातं आहे माझं. त्या नात्याला नाव नाहीये काही पण एका कलाकाराचं आणि एका रसिकाचं जे नातं असतं ते नातं आहे माझं तुझ्याशी आणि तुझ्या कलाकृतीशी.

तू साकारलेला मंटो पाहीला काल आणि मनात काय प्रतिक्रिया उमटल्या त्याचं गणित मला आतापर्यंत नित मांडता येत नाहीये. डोक्यात मुंग्या, काळजात धडधड, मनात उधान, डोळ्यात लाज, विचार सैरभैर आणि शरीर नुसतं स्तब्ध निपचित उभं असलेलं. मंटो पाहिल्यानंतर कळलं की, आपण स्वातंत्र्यात असुनही पारतंत्र्यात आहोत. त्या चित्रपटातील ‘बोल के लब आझाद है तेरे’ हे गाणं धडका देत रहातं आपल्या आतल्या आवाजाला कदाचित ते गाणं सांगत असावं की, उठा नाही तर रात्र होईल आणि तुम्हाला कुठलीही वाट दिसणार नाही. अर्थात मंटो चित्रपटातील सगळ्याच शब्दाचं सामर्थ्य हे ते सआदत मंटो साहेबाचं आहे म्हणा, पण आमच्यापर्यंत सआदत हसन मंटो ही व्यक्ती पोहचवण्याच जे काम तू केलंस त्याचं कौतूक आम्हा माणसांना हे करावचं लागतं. ऐव्हाना ते कौतूक तू आमच्या तोंडून आपसुकच काढून घेतोस, हीच तर ताकद आहे तुझ्यात आणि तुझ्या चित्रपटांमध्ये. ती ताकद तू अशीच कायम ठेवत रहा.

तू एकदा म्हणाला होतास की, तू दुसरा कुठला पर्यायच ठेवला नव्हतास जीवनामध्ये अॅक्टिंग शिवाय. केली तर अॅक्टिंगच. मग ती छोटी असो वा मोठी. ऑप्शनबी तू ठेवला नव्हतास तुझ्या जीवनामध्ये. झोकून दिलं होतसं तू तुझ्या स्वप्नामध्ये स्वतःला. कदाचीत तुझ्या याच निर्भीड वृत्तीमुळे तू एक मोठा नव्हे तर एक चांगला नट होवू शकलास असं मला वाटतं...

असो,

हे सगळं मी लिहीतो आहे हे तुझं कौतुक करण्यासाठी नाही किंवा तुझी प्रशंसा करण्यासाठी नाही. हे मी लिहीतो आहे कारण की तुझ्यामुळे आम्हा, छोट्या गावाकडून आलेल्या पोराना बळ मिळतं आणि स्वतः जवळ जर पोर्टॅशियल असेल तर माणूस जीवनामध्ये काही ना काही करू शकतो हे तुझ्याकडून आम्हाला शिकायला मिळतं.

तुझाच एक वेडपट पंखा....

प्रदीप मोरे

कला शाखा तृतीय वर्ष

सावित्रीबाई फुले यांचे स्त्री शिक्षणातील योगदान

सामाजिक क्रांतीच्या दुत म्हणून सावित्रीबाई फुले ओळखल्या जातात. आज प्रत्येक क्षेत्रात महिला पुरुषांच्या बरोबरीने कार्य करतांना दिसतात, त्या फक्त सावित्रीबाईंच्या प्रयत्नामुळेच.

सावित्रीबाई त्या काळी गोरगरिब जनतेला शिक्षण देण्यासाठी जायच्या. त्यामुळे काही लोकांच्या पोटात पोटशूळ उठायचे. लोक सावित्रीबाईंच्या अंगावर शेण, चिखलाचा, दगड गोट्याचा मारा करायचे. पण सावित्रीबाई कधी डगमगल्या नाहीत. शाळेत जाताना दोन साड्या घेवून जायच्या. अगदी रक्तानं अंग भरायचं, परंतु शाळेत गेल्यानंतर दुसरी साडी बदलायच्या आणि आपलं अध्यापनाचं काम चालू ठेवायच्या.

पूर्वी महिलांसाठी चुल आणि मुल एवढेच अधिकार असायचे, परंतु हे सावित्रीबाईंना मान्य नव्हतं कारण त्या शिक्षिका असल्यामुळे त्यांनी यामध्ये परिवर्तन घडवून आणण्यासाठी प्रयत्न केले. त्यांनी स्त्रियांना साक्षर करण्याचा ध्यासच घेतला होता त्यामुळेच आज प्रत्येक क्षेत्रात महिला आपल्याला दिसून येतात.

सावित्रीबाई आपल्या काव्यफुले या काव्यसंग्रहात म्हणतात की, ज्ञान नाही, विद्या नाही, ते घेण्याची गोडी नाही, बुद्धी असूनही चालत नाही, त्यास मानव म्हणावे का ? काही रूढी परंपरांना त्यांनी आळा घालण्यासाठी प्रयत्नही केले. पूर्वी पती मरण पावल्यानंतर स्त्रियांना ‘केशवपन’ केस कापावे लागायचे.

सावित्रीबाई एका लोखंडे नावाच्या पत्रकाराच्या मदतीने नाव्ह्याच्या संघटनेकडे गेल्या. त्यांच्याशी चर्चा करून नाव्ह्याने असा ठराव घेतला की, आजपासून एकाही महिलेचे केस कापायचे नाही आणि तेंव्हापासून केशवपन पद्धतच बंद झाली.

महात्मा फुले शिक्षणाचे महत्व पटवून देताना म्हणतात की,

“विद्येविना मती गेली,
मतीविना निती गेली,
नीती विना गती गेली,
गति विना वित्त गेले,
इतके अनर्थ एका अविद्येने केले”

जोतीरावांनी त्या काळात ओळखले की, शिक्षण हे सर्वांसाठी किती गरजेचे आहे. आणि ते स्त्रियांसाठी तर फारच महत्वाचे आहे. म्हणून त्यांनी सावित्रीबाईंना साक्षरतेचे धडे देवून साक्षर केले आणि महिलांना शिकवण्याचे कार्य सावित्रीबाईंवर सोपविले.

त्यांच्या मते घरातील एक स्त्री शिकली तर तिच्यामुळे सगळे कुटुंब साक्षर होईल. म्हणून ते म्हणतात -

“जिच्या हाती पाळण्याची दोरी
ती जगाते उद्धारी”

या तत्वाचे ते पाईक होते.

सावित्रीबाईंनी व महात्मा फुले यांनी आपल्या जीवनात बऱ्याच सुधारणा घडवून सामाजिक, धार्मिक व शैक्षणिक क्षेत्रात मोलाचे कार्य केलेले दिसून येते. शिक्षणाने माणसाला चांगल्या वाईट गोष्टीची जाणीव निर्माण होते अन्यायाविरुद्ध लढण्याची शक्ती माणसांमध्ये निर्माण होते म्हणून शिक्षण गरजेचे आहे. म्हणून स्त्रियांनी साक्षर होवून संपूर्ण कुटुंबाला साक्षर केले पाहिजे.

मीरा शिंदे

वाणिज्य शाखा द्वितीय वर्ष

आयुष्य फक्त तुझ्यासाठी...

त्या दोघांचे एकमेकांवर जिवापाड प्रेम होते. याचं जरा जास्तच. तिच्यासाठी काय करू आणि काय नको, असं त्याला झालेलं. पण त्याचा खिसा नेहमी फाटलेला. कडकाच होत बिचारा. पण भलताच रोमंटीक. तिच्याशिवाय जगण्याची कल्पनाही त्याला करवत नसे. तिला काहीतरी गिफ्ट द्यावं असं त्याला मनापासून वाटत होतं. पण द्यायचं काय ? न राहुन त्याने तिला रंगीत कागदाची फुलचं प्रेझेंट केली. तशी तिची त्याच्याकडून मोठी अपेक्षा नव्हती. तो जे देत होता त्यात ती समाधानीच होती. तसाही तो सामान्यच होता. जेमतेम नोकरी. भविष्यात काही करून दाखवेल असं काही दिसत नव्हतं. पण एकमेकांच्या प्रेमात आकंट बुडालेले ते दोन जीव सुखात होते. पण एक दिवस सगळा नुरच पालटला. ती म्हणाली तुझ्याबरोबर आयुष्य जगायच म्हणजे नेहमी असं रखडतं मन मारतच जगावं लागेल. काय सुखात ठेवणार तू मला ? काय आहे तुझ्याकडे ? काहीच तर नाही. मी परदेशी चालले आहे. पुन्हा कधीच परत येणार नाही. मला विसर. आजपासून आपले मार्ग निराळे. माझा तुझा संबंध इकडेच संपला. ती कायमची निघून गेली. सर्व काही संपले त्याच्यासाठी. दिवस सरले आणि त्याच्या मनातील दुःखाची लाट ओसरून संताप्याच्या लाह्या तडतडायला लागल्या. त्याने ठरवलं. तिने पैशासाठी आपल्याला सोडलं ना. मग पैसाच कमवून दाखवायचा. इतका की आपल्यापुढे सार जग तिला थिट दिसलं पाहिजे या जिद्दीने पेटून उठला तो. झोकून दिलं स्वतःला. कष्ट केलं राब राब राबला. मित्रांनी मदत केली. चांगले लोक भेटले. त्याचे दिवस पालटले. तो खूप श्रीमंत झाला. स्वतःची कंपनी उभारली पैसा, नोकर, चाकर, गाड्या, मानसन्मान सगळं कमावलं. विरहाच्या आगीतून प्रेमभंगाच्या अपमानास्पद दुःखातून तो बाहेर पडला. आणि यशस्वी झाला. जगण्यासाठी धडपडला. पण तरीही त्याच्या मनामध्ये चुटपुट कायमच होती. ती सोडून गेल्याची. तिनं नाकारल्याची. आपल्या

गरिबीचा आपमान केल्याची.

तिच्यावरच्या प्रेमाची जागा एव्हाना तिरस्काराने घेतली होती. एक दिवस तो त्याच्या अलिशान गाडीतून जात होता. गाडीच्या काचेतून बाहेर पाहतो तर काय म्हातारं वृद्ध जोडपं एका छत्रीत कुडकुडत उभं होतं. भिजलेल्या त्या दोघांना पाऊल उचलणं अवघड झालं होतं. त्याने गाड थांबवली आणि पाहिलं हे तिचेच आई-वडील. त्याने त्यांच्याजवळ गाडी थांबवली. त्यांना गाडीत बसण्याचा आग्रह करावा असं त्याला वाटलं पण त्याच्या मनातील सुडाची आग जागी झाली होती. त्यांनी आपली श्रीमंती पहावी. आपली प्रगती पाहून त्यांच्या लेकीनं जे कार्य केलं त्याचा पश्चताप व्हावा...असं त्याला मनोमन वाटत होतं. तिला धडा शिकवण्याच्या...अपमानांच्या घावांची परतफेड करण्याच्या एका वळणावर आपण आलो आहोत हे त्याला जाणवलं, ते दोघे मात्र स्मशान भुमीकडे थकल्या खांद्याने चालतच राहतात. हा गाडीतून उतरून त्यांच्या मागे जातो. पाहतो आणि कोसळतोच. तिचाच फोटो. तसाच हसरा चेहरा. आणि कबरीजवळ त्याने दिलेली कागदाची फुलं. हा सुन्न झाला. धावतच गेला तिच्या कबरीकडे. तिच्या आई-बाबांना विचारलं. काय झालं सांगा ना ? ते म्हणाले ती परदेशी कधीच गेली नाही. तिला कर्करोग झाला होता. तो झाल्याच कळलं तेंव्हा थोडे दिवस होते तिच्या हातात...आपल्या अकाली जाण्याचं दुःख तुझ्या वाट्याला येऊ नये म्हणून...प्रेमभंगाचा चटका देऊन ती गेली...तू संतापून उभा राहशील...जगशील यावर तिचा विश्वास होता...म्हणून तिने तुला सोडून जाण्याचं नाटकं केलं.

योगेश जाधव

कला शाखा द्वितीय वर्ष

वाढते वृद्धाश्रम : एक समस्या

आज रविवारचा दिवस असल्यामुळे सुधाकाकू जरा निवांत होत्या. त्यामुळे त्या त्यांची नित्य कामे उरकून घरासमोरील बागेला पाणी देत होत्या. तशा तर त्या रोज हे काम आठवणीने व आवडीने करत, पण ते घाईघाईतच. रविवारी तसं काही विशेष काम नसतंच त्यांना फक्त त्यांच्या वृद्धाश्रमात जर कोणी नवीन व्यक्ती रहायला येणार असेल तरच सर्व सोपस्कार आटपावे लागतात. जरा वेगाने त्या त्यांच्या कामात व्यग्र असतानाच त्यांच्या ऑफिसमधील फोन खणखणला आणि त्यांची तंद्री भंग पावली. त्यांनी फोनवरच संभाषण आटोपलं आणि कामाला लागल्या. कारण एक नवीन वृद्ध जोडप त्यांच्या आश्रमात रहायला येणार होतं. काकूंनी त्यांचं रजिस्टर काढलं तसं त्यांच्या डोळ्यात अचानकपणे पाणी तरळले कारण त्या जोडप्याचा क्रमांक होता एकावन्न, जसजसे हे क्रमांक वाढत होते तसतशी स्वतःचं वृद्धाश्रम असलं तरी त्यांनाही वाढणारी वृद्धांची संख्या मनात कोठेतरी बोचत होती. काकूंनी डोळ्यातलं पाणी पुसलं, पण त्यांच्या मनात जे काळे निरोपाचे ढग दाटून आले होते त्यांना काकू अडवू शकल्या नाहीत व त्या भूतकाळातील गोष्टींमध्ये हरवल्या.

सुधाकाकू एक सोज्वळ व सुस्वभावी गृहिणी होत्या, त्यांचा संसार अतिशय सुखात चालला होता. त्यांना एकुलता एक मुलगा होता आनंद त्यांनी त्याला खूप लाडाकोडात वाढवलं, शिकवलं, व स्वतःच्या पायावर उभं केलं. तो एक चांगला सरकारी अधिकारी झाला आणि काकूंनी एका गुणी व सुशील मुलीशी त्याचा विवाह लावून दिला. आता काकूंना देवाकडून आणखी कसलीही अपेक्षा नव्हती. सर्व काही सुखात चाललं होतं पण कदाचित नियतिला काही वेगळंच करायचं होत. एके दिवशी रात्री झोपेत असताना काकांना हार्ट अॅटॅक आला व त्यातच त्यांचा मृत्यू झाला. काकूंवर तर आभाळच कोसळलं होतं. काकूंना जगण्याची इच्छाच राहिली नाही. असेच एकामागून एक दिवस जात होते. काकू

दिवसभर घरात एका कोपऱ्यात बसून असंत व उरलेल्या वेळात नातवंडाना खेळवत असंत. आता दिवस बदलले होते. सुनेला आता म्हातारी घरात नको झाली होती. तिला तिची अडगळ वाटू लागली होती म्हणून तिने काही ना काही कुरापत काढून काकूंना त्रास घायला, त्यांच्याशी भांडायला सुरुवात केली. त्यांच्यावर भलते सलते आरोप लावू लागली. सुरुवातील काकूंनी सर्व काही निमूटपणे सहन केलं. ते फक्त आपल्या मुलांसाठी, कारण आता त्यांना त्यांच्याशिवाय या जगात कोणी उरलं नव्हतं. परंतु या रोजच्या भांडणं व कुरबुरीला कंटाळून मुलाने शेवटी हा निर्णय घेतला. त्याने मनात आणलं असतं तर तो आपल्या पत्नीला समजावू शकला असता पण त्याने तसं न करता आपल्या आईलाच वृद्धाश्रमाची वाट दाखविली. काकूंसाठी हा खूप मोठा धक्का होता. त्यांनी आपल्या मुलाच्या अशा वागण्याचा कधी सवप्नातही विचार केला नव्हता मात्र आता तीच गोष्ट त्यांच्यासोबत घडली होती. त्यानंतर काकूंची रवानगी कायम स्वरुपी एका वृद्धाश्रमात केली गेली.

त्यानंतर मात्र काकू खचल्या नाहीत त्यांनी परिस्थितीची तीव्रता जाणली व त्यातून मार्ग काढण्याचा दृढ निश्चय केला. काकूंसाठी काकांनी एक रिकामी जागा विकत घेतली होती त्या जागेवर काकूंनी स्वखर्चाने व स्वकष्टाने ‘मुक्तांगण’ नावाचे एक वृद्धाश्रम म्हणण्यापेक्षा एक टुमदार घर उभारले व त्यांच्यासारखी परिस्थिती झालेल्या वृद्ध लोकांना त्यांनी तेथे आश्रय दिला. व आपले उर्वरित आयुष्य अशाच लोकांना मदत करण्यात घालवण्याचा निश्चय केला. बघता-बघता काकूंच्या घरात अनेक व्यक्ती सामिल झाल्या. त्यांची दुःखं काकूंनी वाटून घेली व त्यांना जगण्याची एक नवी उर्मी दिली. आणि आज खूप दिवसांनी एक नवीन जोडपं त्यांच्यात सामिल होण्यासाठी येणार होतं बाहेर

बोलण्याचा आवाज ऐकून काकूंची समाधी भंगली.

काकूंकडे आज जे जोडपं आलं होतं त्यांची सर्व नावनोंदणी वगैरे सोपस्कार आटोपल्यानंतर, काकूंनी त्यांना येण्याचं कारण विचारलं. हा एक काकूंचा नित्यक्रम होता. त्यातुन त्यांना या लोकांचे दुःख जाणता येत होती. इतरांप्रमाणेच त्यांचीही कहाणी काही वेगळी नव्हती. त्या जोडप्याला ४ मुले होती. सर्वजण उच्च पदस्थ व प्रतिष्ठित व्यक्ती. एकजण डॉक्टर, एक उद्योगपती, तर इतर दोघे सरकारी अधिकारी होते. त्यांच्याकडे सर्व काही होतं. आई वडिलांच्या कृपेने फक्त नव्हती, ती जागा....जी आई बापाची हक्काची होती. ना त्यांच्या मनात ना घरात. म्हणून त्यांची अडगळ घरात नको म्हणून फक्त जुन्या सामानाप्रमाणे त्यांना सोईस्कररित्या येथे आणून टाकण्यात आले होते. कोणीही या असाह्य आई-बापाला सांभाळायला तयार नव्हते, त्यांना ते फक्त आता अडगळ वाटू लागले होते व फुकट अन्न जागा वाया घालवणारे आयतोबा. या आश्रमातील प्रत्येकजण हीच करुण कहाणी सोबत घेऊन येत होते व आपल्या मुलांची व नातवंडाची वाट पाहता त्या आश्रमाच्या गेटकडे आशेने टक लावून बघत होते. सुधाकाकूंना ही परिस्थिती बदलायची होती. त्यांना ही जी तरुण पिढी आहे त्यांना या गोष्टींचे गांभीर्य समजावयाचे होते व त्यांना ही जाणीव करून द्यायची होती की, तेही कधीतरी म्हातारे होणारच आहेत व मग त्यांनाही त्यांच्या आई वडिलांप्रमाणेच येथेच यायचे आहे, तेंव्हा सावधान...नेहमी लक्षात ठेवा की, मलाही वृद्ध व्हायचयं...व ही गोष्ट त्या त्यांच्या शरीरात शेवटचा श्वास चालू असेपर्यंत करणार होत्या, हा त्यांचा निश्चय होता. काय मित्रांनो, कशी वाटली ही कथा, ही कथा जरी सत्यघटनेवर आधारित नसली तरी खोटी मात्र नक्कीच नाही. ही आहे एक प्रतिनिधीक कथा जी प्रत्येक वृद्धाश्रमातील व्यक्तींच्या मनातील गोष्टीवर प्रकाश टाकते. जरा डोळस नजरेने आपण समाजात बघितलं तर आपल्यालाही हेच दृश्य दिसेल. नाही का ? ग्रामीण भागातील किंवा शहरातील मध्यम वर्गापेक्षा मोठ-मोठया मेट्रोपॉलिटीने

शहरांमध्ये वृद्धाश्रमांच फॅंड वाढतच चाललय आणि या गोष्टीचं कोणालाही सोयरसुतक नाही. ही खूप खेदजनक बाब आहे. ग्रामीण भागातील लोक मोठया अभिमानाने सांगातात की, आम्ही आमच्या आई-वडिलांना वृद्धाश्रमात पाठवत नाहीत, पण घरी सांभाळत असले तरी त्यांची हालअपेष्टा हे तिथल्यापेक्षाही जरा जास्तच करतात हे त्यांना का दिसत नाही. म्हातारा - म्हातारी घरी असले तरी त्यांना एकाही गोष्टचं स्वातंत्र्य दिलेलं नसतं, घराचा एक कोपरा इतकीच जागा त्यांच्या वाट्याला येते. तेही घर स्वतःच्या कष्टाने पैशाने बांधुनही, किती हा विरोधाभास, दिवसभर नातवंडाना सांभाळून व घराची आयती राखण करूनही ते रिकामटेकडे कसे ? याचं उत्तर मला अजुनही मिळालेलं नाही.

वृद्धाश्रमातील त्या केविलवाण्या चेहऱ्याच्या व रस्त्याकडे नजरा खिळवून बसलेल्या बिचाऱ्या आई-बापाकडे बघितल्यावर मला ज्या वेदना होतात, माझ्या न्हदयात जी वेदनेची कळ उठते ती या शहरी व ग्रामीण भागातील मुर्दाड मनाच्या लोकांत का निर्माण होत नाही ते मला कळत नाही, स्वतःच्या जन्मदात्या आई बापांना स्वतःपासून दूर करताना, नातवंडांच्या प्रेमाला पारखं करून एकाकी त्या कोंडवाड्यात सोडून येताना त्यांचे पाय कसे ओढतात ? या सर्व बाबी मनात घर करून नाचू लागतात. पण मला याचे उत्तर काही मिळत नाही.

आज भारतच नव्हे तर संपूर्ण जगासमोरील एक भयंकर व गंभीर विषय बनून राहिला आहे तो म्हणजे वृद्धांची समस्या... आजच्या तरुण पिढीला माझी कळकळीची विनंती आहे ती अशी की, कृपा करून आपल्या आई-बापाला दूर करू नका, कारण आई-बाप हे आपल्या घराची शोभा व लक्ष्मी आहेत.

प्रियंका बर्डे

कला शाखा तृतीय वर्ष

॥ दुष्काळ ॥

काळ्या मातीत पेरलं
सोन्या चांदीचं गं मोती
नाही उगवला कोंब माय
वाटं दुष्काळाची भिती...

मोकाट रानात फिरं
ढोर पाण्यासाठी
नाही थेंबभर पाणी
त्याची तहान भागण्यासाठी...

दुष्काळानं वाया गेलं

सगळ जाईन वाळून
याही सालाला गं नाही व्हायचं
माझ्या बायेचं लगीण...

पावसावरचं हायं गं
माझ्या पोराचं शिक्षण
कॉलेजची फीस त्याच्या
स्वप्नांची गं पानं...

नाही पिकल रं पोरा
आपलं काळ रानं
देतो पावसाला दोष
तुझे शिक्षण थांबण...

माझ्या सोन्या-सर्जा रं
जाईन खाटकाच्या दावणी .
त्याला नाही खाण्या जोगी
माझ्या रानात पालवी...

काय नशीबात माझ्या
लिव्हलं होत गं कोणी
माझ्या कुंकवाचा धनी
गेला मला गं सोडूनी...

काळ्या लिंबाच्या झाडाला
लटकला गं एकटा
दिला माझ्या गं हाती
सगळा संसाराचा गाडा...

सुरज राऊत

वाणिज्य शाखा प्रथम वर्ष

* काव्यकुंज *

पद्य विभाग

॥ आश्वासन ॥

निवडणूक आली आहे, निवडणूक आली होती
पंधरा लाख खात्यावर येणार म्हणून घोषणा झाली होती
शेतकरी आधी रडत होता, आजही रडत आहे
१४ च्या निवडणूकीची आठवण काढत आहे
नोटबंदीचा निर्णय देशात झाला,
रांगेत उभा राहून अडाणी माणूस मेला
कोपर्डीचा निकाल कधी लागणार ?
आरोपीला गळफास कधी लागणार ?
आरबीआयचे गव्हर्नर राजीनामा देत आहेत.
अर्थव्यवस्था सुधारत आहे.
असे जेटली सांगत आहेत.
विचारवंत मारले जात आहेत, गुंड लोक संसदेत जात आहेत.
पढेगा इंडीया तो बढेगा इंडीयाचा नारा दिला जात आहे
महाराष्ट्रात जिल्हा परिषद शाळा बंद केल्या जात आहेत
परदेशातून साखर आयात केली जाते,
ऊसाच्या भावात कपात केली जाते
कांद्याचा भाव आता सांगावासा वाटत नाही,
शेतकऱ्यांचे हाल पहावत नाहीत
जगाव की मरावं हाच प्रश्न आहे,
फाशी घेतलेलं दावंही ऊसनं आहे
दाव घेऊन जातांना त्याला काय वाटत असेल,
मेलो की ताण जाईल, असंच वाटत असेल
शेतकरी किती मेले तरी सरकारला फरक पडत नाही,
पिकाचा भाव कधीच वाढत नाही
पेट्रोलचे भाव आभाळाला जातील,
पिकाचे भाव मातीमोल होतील
आता शेतकरी शेतात जात नाही, बांधावरून पहात असतो
आपलं काय होईल म्हणून हाय खात असतो
पिकाला हमी भाव मिळेल या आशेवर शेतकरी जगत आहे
१५ लाख खात्यावर येतील म्हणून वाट बघत आहे.

अरुण मते

कला शाखा प्रथम वर्ष

॥ प्रेमाचा गोंधळ ॥

पहिल्यावर तुला पाहतच मी राहतो
 वेळ तेंव्हा कसा भरकण जातो
 भेटीसाठी तुझ्या आतुर मी असतो
 भेटल्यावर तुला भाराऊन मी जातो
 नेटचा जमाना झालाय आता सुरू
 चॅटींग रात्री भयानक आपण करू
 मॅसेजची तुझ्या वाट मी पाहील
 रिप्लाय मात्र पटकीनी देईल
 ब्रथ डे तुझा सेलीब्रेट मी करणार
 पार्टी व गिफ्टचा धुमाकुळच घालणार
 गुड मॉर्नींग गुड नाईट व गुड डे डेली राहु द्यायचं सुरू
 मॅसेज पाठवण्यात खंड नको तू पाडू
 रोजची दिनचर्या एकमेकांना कळवायची
 भेटीची वेळ आपण मिळून ठरवायची
 प्रेम आपले पुर्णत्वाला न्यायचे
 अर्ध्यात सोडून नाही बघ जायचे
 प्रेमासोबत आवडीही जपू
 आवडीच्या क्षेत्रात नाव कमावून दाखवू
 तुझ्यासाठी मी वाटेन ते करेल
 हाक देईल मी जेंव्हा साथ तू दे...

अरुण मते

कला शाखा प्रथम वर्ष

॥ म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय ॥

म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय
 श्रीमंत अधिक श्रीमंत होत चाललाय
 आणि गरीब आणखी गरीब होत चाललाय
 पण म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय
 कुठं हिंसा, कुठं जातीय दंगे घडवले जातात
 भिमा कोरेगांव सारखे तर, कुठं दहशतवादी
 हल्ला करताहेत पुलवामासारखा, तर कुठे
 डॉ. कुलबुर्गी, डॉ. पानसरे तर कुठे गौरी लंकेश
 यासारख्या समाज सुधारकांवर खुले आम
 गोळ्या झाडल्या जातात
 पण म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय
 कुठ माववाद, कुठ दहशतवाद, कुठ नक्षलवाद,
 तर कुठं जातीयवाद पसरवला जात आहे
 पण म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय
 म्हणे आपला देश ६५ टक्के तरुणांचा देश आहे
 तो पण जगात एक नंबरवर पण त्या
 तरुणांचा उपयोग कुठे फक्त निवडणुकीत
 प्रचारासाठी आणि हातात झेंडे घेवून मिरवण्यासाठी
 फक्त एवढाच उपयोग होतो आहे.
 तरुणांची बेकारी दिवसें-दिवस वाढत चाललीय
 पण म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय
 कुठे आरक्षणाच्या मुद्यावरून देश पेटवला जात आहे
 जाती-जातीत भांडण लावले जात आहेत
 कुठे बंद तर कुठे सार्वजनिक ठिकाणांची नासधूस केली जातेय
 पण म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय
 माणसाचा-माणसावर विश्वास उरला नाही
 कुठे दरोडा, कुठे खून तर कुठे बलात्कार
 माणुसकीला कलंक लावणारी
 कृत्य केली जात आहेत जनावरांसारखी
 पण म्हणे देशाचा विकास होत चाललाय...

गजानन चोळसे

विज्ञान शाखा प्रथम वर्ष

॥ दिशा तू चालत रहा ॥

तुला लाथाडलं सर्वांनीच पूर्वीपासून
 काळाच्या दगडांखाली तू दबत आलीस आजपर्यंत
 आज कोंब फुटलाय तुझ्या दबलेल्या आवाजाला
 तो नक्कीच वटवृक्ष होईल याची खात्री असेलही तुला
 तुझा सूर,
 हा इथल्या भिकार व्यवस्थेला विचार करायला भाग पाडतो
 ज्या दरिद्री संस्कृतीनं तुला वर्षानुवर्षे दूर ठेवलं
 तिला बदलायला भाग पाडतो
 तुझा आवाज आता घराघरापर्यंत पोहचणार
 हा पाण्यासारखा स्वच्छ इतिहास तुझा
 आता कोणालाही नाही बोचणार
 तू म्हणतेस की आजपर्यंतच्या साहित्यात
 तुझ्या हिजडेपणाचा उल्लेख नाहीये
 बरोबरय तुझं
 या संस्कृतीनं तुझी माफी तर मागायलाच हवी
 पण तुझे सारे हक्क तुला मानापानाने परत
 करायला हवेत
 तू जसं लढत राहशील
 तसं हे साहित्यही बदलत राहील
 तू जसं बोलत जाशील
 तसं हे साहित्यही लिहित जाईल.
 तू फक्त एक कर
 तू बोलत रहा, आम्हीपण बोलू
 तू लढत रहा, आम्हीही लढत राहू
 तू फक्त थांबू नकोस
 ही संस्कृती थांबलेल्या गोष्टींना काळाच्या ओघात
 विसरून जाते त्यामुळे तू थांबू नकोस
 तू चालत रहा

प्रदीप मोरे

कला शाखा तृतीय वर्ष

॥ क्रांती झाल्याशिवाय राहणार नाही ॥

शरीरात पेटलेली आग अशीच धुमसत राहावी
 आज जाळतीये आतून मला ती
 उद्या तीच आग शब्द स्वरूपात
 सगळ्यांच्याच शरीरात पेटेल
 आणि मग...मग काय रं क्रांती झाल्याशिवाय राहणार नाही
 डोळ्यांना तोंडाला आणि हाथापायांना
 गप्प बसण्याचा कुष्ठरोग झालाय
 डोळ्यांनी बघीतलं, की डोळे गळून पडतात
 तोंडांनी काही बोललं, की तोंड गळून पडतं
 हातापायांचा तर इलाजच चालत नाही
 सगळी अवयव गळूनही त्या जखमांची वेदना
 होत नाहीये इथे कोणाला
 पण ती वेदना एक दिवशी नक्की होणार
 आणि मग...मग काय, क्रांती झाल्याशिवाय राहणार नाही
 गटाराचं पाणी नालीमध्ये नाही तर ते डोक्यामध्ये
 साचलयं
 कॉलेज नावाचं म्युनिसिपार्टीच ऑफिस नुसते
 पगार खाऊ घालत आहेत
 प्राध्यापक नावाच्या वर्कर्सना....
 या साचलेल्या घाणीचं कॉन्ट्रॅक दिलं होतं त्यांना
 साफ करण्यासाठी...
 पण त्यांनी प्लॅस्टिकचा खोटा इतिहासाचा कचराच
 भरला डोक्यामध्ये....
 पण कधीतरी या भाडखाऊ अधिकाऱ्यांचीही बदली होईल
 आणि मग...मग काय, क्रांती झाल्याशिवाय राहणार नाही

प्रदीप मोरे

कला शाखा तृतीय वर्ष

॥ सहा महिन्यांच्या माय-बापांनो ॥

सहा महिन्यांच्या माय-बापांनो
 तुम्ही आम्हाला जन्माला घातलतं ऊस तोडता-तोडता
 नि आम्ही मोठे झालोत पाचटात लोळता लोळता
 काही दिवसाआधी तुम्ही आम्हाला झोपवून फरार झालात
 माईच दूध पिणारा बारक्या त्यालाही आजीच्या कुशीत ठेवून गेलात
 अहो, लाडाची तुमची छकूलीही तुम्हाविना राहिनारं
 माझे मायबाप कुठेत असं बोंबडं बोलत ती अन्नाकडेही पाहीनारं
 आज नेटकच हसून आम्हासाठी चिऊचं गाणं गातूया
 तो भितअंधळा असूनसुद्धा वाट मात्र त्याच्या लेकाची पाहतूया
 आजीला होत नाही, दम्याच्या धापानं थरथर कापतीय
 तुमचे लेकरं जगावेत म्हणून ती नेटान राब-राब राबतीयं
 तुमचं ध्यान होवू नये म्हणून मी रोज शाळंत जायचो
 पण गणवेशासाठी सारखा मास्तराचा मार खायचो
 संडासाचे पत्रे, दारूच्या बाटल्या विकून मी पण केलाय गला
 अहो मला गणवेश घेयचायं दोन दिसावर प्रजासत्ताक आला
 तो दिस मला आठवतूय होतात तुम्ही त्या दिसी लपून जाणार
 कारण लोकांचं देणं नि तुम्ही पैदा केलेलं बेन वाटेत उभं राहणारं
 दहाच्या सुमारास कुत्र्यानं आवाज बंद केला नि सारा गाव सामसूम झाला
 छकूली बापाच्या मांडीवर नि बारक्या झोळीत झोपी गेला
 पण मी ठरवलं डोळ्यात तेल घालून जागायचं
 म्हणून अंधारात तेलाची शिसी सापडीत होतो जाग राहण्यासाठी
 पण सांच्याला तेलच नव्हतं चपातीसंग खाण्यासाठी
 त्या अंधारात मायेन आवाज दिला प्रकाश आम्ही कुठ नाही जाणार
 मला मांडीवर झोपवत ती मधेच बारक्या नि छकूलीकडे पाहणार
 सकाळी डोळे बंद असतांना मायची मांडी चाचपू लागलो
 तर हाताला काही नाही आले
 डोळे उघडून पाहतो तर
 माझे सहा महिन्यांचे माय-बाप निघून गेले

कांतासूत

कला शाखा तृतीय वर्ष

॥ बाप ॥

आईचे गुणगाण खूप झाले.
 पण बिचान्या बापाने काय केले.
 बिकट प्रसंगी बापच सदा सोडवी
 आपण फक्त गातो आईचीच गोडवी
 आईकडे असतील अश्रुंचे पाट
 बाप म्हणजे संयमाचा घाट
 आठवते जेवण करणारी प्रेमळ आई
 पण त्या शिदोरीची सोय बापच पाही
 देवकी-यशोदेचे प्रेम मनात साठवा
 टोपलीतून बाळास नेणारा वासुदेवही आठवा
 रामासाठी कौशल्येची झाली असेल कसरत
 पुत्र वियोगाने मरण पावला बाप दशरथ
 काटकसर करून मुलास देतो पॉकेटमनी
 आपण मात्र वापरी शर्ट-पॅन्ट जुनी
 मुलीला हवे असते ब्यूटीपार्लर अन् नवी साडी
 घरी बाप करतो बिन साबणाची दाढी.
 वयात आल्यावर मुले आपल्या विश्वात मग्न
 बापाला दिसे मुलांचे शिक्षण, अन् मुलीचे लग्न
 मुलाच्या नोकरीसाठी जिना चढून लागते धाप
 आठवा मुलीच्या स्थळासाठी उंबरठे
 झिजवणारा बाप
 जीवनभर मुलांच्या पाठी बापाच्या सदिच्छा.
 त्यांनी समजून घ्यावे हीच माफक इच्छा.

मीरा शिंदे

वाणिज्य शाखा द्वितीय वर्ष

॥ आई ॥

आकाशाइतकी आहे माझ्यावर मायेची सावली
 सर्वात प्रेमळ आहे माझी माऊली
 जल आहे किती सागराच्या अंतःकरणात
 प्रेम आहे किती आईच्या न्हदर्यात
 कोणी मला देऊ अगर ना देऊ साथ
 माझ्या पाठीवर आहे माऊलीचा हात
 चिमण्यांचा देह झिजला पिल्यांच्या सुखासाठी
 मी ही सुखाची बाग फुलवेल तिच्यासाठी
 आता दूर नाही जगाच्या कक्षा
 पूर्ण करेल मी तिच्या सर्व इच्छा आकांक्षा
 मनाला वाटतं पुन्हा बाळ व्हावं
 हळूच आईच्या कुशीत शिरावं
 आठवताना डोळ्यात येत पाणी
 ऐकताना तिची कर्म कहानी
 जन्मदेवतेचे ऋण कसे मी विसरू
 जन्मोजन्मी मला बनू दे याच गाईचं वासरू...

अश्विनी निंगुळे

विज्ञान शाखा प्रथम वर्ष

॥ आई ॥

आई सोडूनी जाऊ नको गं मला
 नको करू गं आत्महत्या जरी दुःख तुला
 बाबा दारू पिती त्रास देती तुला
 नको त्यांच्यासाठी दूर करू गं मला
 बघ वनात धाडली रामाने सीतामाई
 ती झाली लहु-अंकुशाची आई
 अशा सांगतात माझ्या शाळेतीलबाई
 तू गेल्यावर मला राहणार नाही आई...
 माझ्यासाठी पृथ्वीपेक्षा श्रेष्ठ आई आहे
 आणि स्वर्गापेक्षा उंच आहेत बाबा .

पुजा धोत्रे

विज्ञान शाखा प्रथम वर्ष

॥ आजी - आजोबा ॥

आजी-आजोबा एक नाव असतं
 घरातल्या घरात गजबजलेलं गाव असतं
 असतात तेंव्हा जाणवत नाहीत
 नसतात तेंव्हा करमत नाही
 आजी-आजोबांची दुनिया न्यारीच असते
 सर्वांना ती प्यारीच असते
 त्यांच्या मनात काय असतं
 एक सुखी कुटुंब असतं
 आजीसारखे संसार नसतात
 आजोबासारखे विचार नसतात
 नातवांच्या कल्पनेच्या पलीकडे
 आजी-आजोबा असतात
 त्यांच्यासारखे प्रेमळ मन
 कोणापाशी नसते
 असे असतात आजी-आजोबा
 तुम्ही अनुभवले आहेत का ?

पुजा धोत्रे

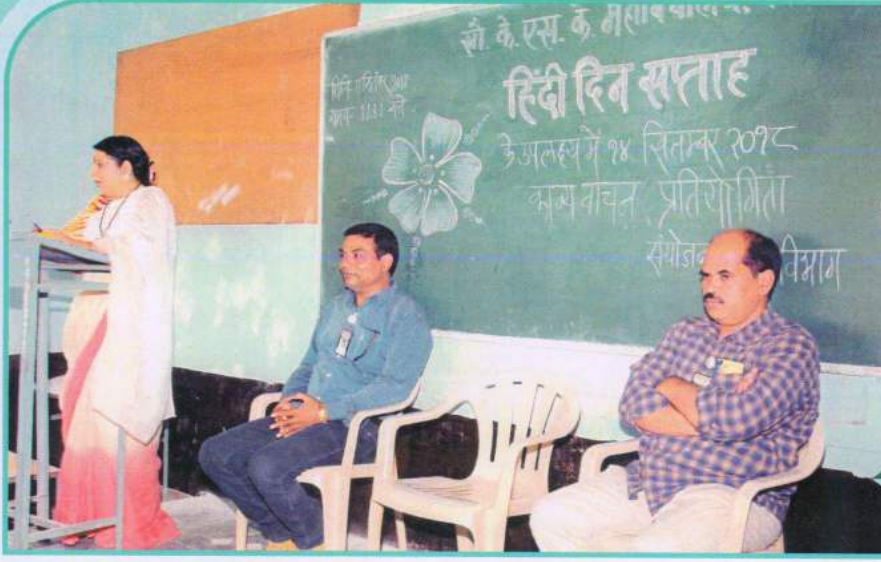
विज्ञान शाखा प्रथम वर्ष

॥ स्त्री ॥

स्त्री असावी स्वाभिमानी
 तिने करून घेवू नये मानहानी
 स्त्रीमध्ये असावी महत्वाकांक्षा
 नवीन पिढीला दाखवील ती योग्य दिशा
 स्त्री अशी सुसंस्कृत असावी
 तिचा अपमान करण्याची कुणात हिंमत नसावी
 स्त्रीला आरक्षण जरूर असावे
 स्त्री हुशार जरूर असावी परंतु
 दुसऱ्याच्या हातातील लेखणी नसावी...

अस्मिता घोडके

अकरावी कला

हिंदी विभागांतर्गत आयोजित 'हिंदी दिन सप्ताह' मध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर समवेत मंचावर उपप्राचार्य डॉ.आबासाहेब हांगे व विभागप्रमुख डॉ.आबासाहेब राठोड

हिंदी विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी बँक ऑफ बडोदा शाखा बीडला भेट देवून बँकेच्या कार्याची माहिती जाणून घेतली. विद्यार्थ्यांना माहिती देताना शाखाधिकारी प्रविण आठवले

हिंदी विभागाच्या वतीने आयोजित काव्यवाचन कार्यक्रमात कविता वाचन करताना विद्यार्थ्यांनी, मंचावर उपप्राचार्य डॉ.आबासाहेब हांगे, डॉ.शिवानंद क्षीरसागर व इतर मान्यवर

गृहशास्त्र विभागांतर्गत
मूर्तीकला-प्रशिक्षण
कार्यशाळेमध्ये - मूर्ती तयार
करण्याचे प्रशिक्षण घेताना
विद्यार्थी, समवेत
महाविद्यालयाच्या प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर
प्राध्यापकवृंद

गृहशास्त्र विभागांतर्गत
आयोजित कार्यक्रमांमध्ये
पाककलेबद्दलची माहिती
देताना सौ.कुकडेजा, समवेत
प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर व
इतर मान्यवर

पाककला प्रशिक्षण
कार्यक्रमादरम्यान मार्गदर्शन
करताना प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर, मंचावर उपप्राचार्य
डॉ.आबासाहेब हांगे व इतर
मान्यवर

आजीवन शिक्षण व विस्तार विभागांतर्गत आयोजित करण्यात आलेल्या विद्यार्थी समुपदेशन व व्यावसाय मार्गदर्शन कार्यक्रमाच्या उद्घाटनप्रसंगी प्रमुख अतिथी डॉ.आनंद वाघ, डॉ.विवेक मिरगणे, श्री.गोविंद लोळगे, उपप्राचार्य डॉ.शिवानंद क्षीरसागर व इतर मान्यवर

आजीवन शिक्षण व विस्तार विभागांतर्गत आयोजित निबंध लेखन स्पर्धेची पाहणी करताना उपप्राचार्य डॉ.आबासाहेब हांगे समवेत समितीप्रमुख डॉ.प्रज्ञा महेशमाळकर व निबंध लेखक विद्यार्थी

पाटोदा येथील 'पवन उर्जा प्रकल्पास भेट' या उद्देशाने भौतिकशास्त्र विभागाच्या एकदिवशीय सहलीचे आयोजन करण्यात आले. सहली दरम्यान विद्यार्थी व प्राध्यापक

कमवा आणि शिका
योजनेतर्गत आयोजित
कार्यक्रमामध्ये श्री. विनोद राव
विद्यार्थ्यांसमोर टाकाऊ वस्तू
पासुन ठिकाऊ वस्तू तयार
करुन दाखवताना

कमवा आणि शिका
योजनेतर्गत आयोजित
शिबीरामध्ये मातीपासून मुर्ती
बणवून दाखवताना सुप्रसिद्ध
मुर्तिकार श्री.राजेंद्र वाघमारे
समवेत इतर मान्यवर

स्वातंत्र्य दिनाचे औचित्य
लक्षात घेवून अर्थशास्त्र
विभागाच्या विद्यार्थीनी तयार
केलेल्या भिक्तीपत्रकाचे
विमोचन करताना प्रमुख
अतिथी मा.अशुतोष शिर्के
समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर, विद्यार्थी व इतर
मान्यवर

॥ संपादकीय ॥

(हिंदी विभाग)

साहित्य समाजशील होता है। समाज का ही प्रतिबिंब साहित्य में दिखाई देता है। सृजनशील रचनाकार इसी की ओर अधिक आकृष्ट देता है।

दूर्वाकुर में प्रकाशित रचनाएँ छात्र-छात्राओं की स्व-अनुभूति है। आधुनिक विषयों को लेकर जो भी रचनाएँ लिखी गयी, उन रचनाओं में हमें सामाजिक प्रतिबिंब दिखाई देता है।

हिंदी विभाग के छात्र-छात्राओं ने अपनी रचनाओं के माध्यम से एक नई उमंग जगाई। छात्र-छात्राओं के स्वनिर्मित रचनाओं के कारण एक नया रचना अविष्कार दिखाई देता है। हिंदी भाषा में लिखित रचनाएँ, जिनसे हमें एक नई दिशा दिखाई देती है।

जीवन की प्रत्येक घटनाओं को लेकर लिखा गया साहित्य शाश्वत होता है। उसमें वो ताकद होती है, जिससे वह समाज में परिवर्तन ला सकता है। हिंदी विभाग के छात्र-छात्राओं ने साहित्य के माध्यम से अपनी कल्पनाओं को उजागर किया है। इस कारण सभी का हार्दिक अभिनंदन...! नये शैक्षिक वर्ष के लिए सभी को शुभ कामनाएँ ...!

प्रा. डॉ. बळीराम राख
हिंदी विभाग प्रमुख

हिंदी विभाग - अनुक्रमणिका

अ.क्र.	गद्य/पद्य	रचनाकार का नाम
१.	माँ - बाबा	कु. घोडके अंकिता
२.	बदला चाहिए	अरूण मते
३.	झुठी आजादी	मोरे प्रदिप
४.	वतन	कु. बुन्हाडे प्राजक्ता
५.	कामायनी-प्रसाद	संकलन- कु. काळे आरती
६.	पल्लव - पंत	राऊत सुरज
७.	राम की शक्ति पूजा-निराला	कु. साळवे सुषमा
८.	पुष्प की अभिलाषा-माखनलाल	कु. चव्हाण प्रियंका
९.	कुरूक्षेत्र - दिनकर	वीर विजय
१०.	चल अकेला	कु. धुरंधरे प्रज्ञा
११.	आव्हान - दिनकर	संकलन - कु. डोंगरे सोनाली
१२.	अग्निपथ - बच्चन	कु. फिजा सय्यद
१३.	वो और मैं	मोरे प्रदिप
१४.	विकास कि दिशा	चोळसे गजानन

* माँ-बाबा *

क्यों भूल गये हो तुम-माँ की ममता और पिता कर प्यार ॥
 उन्होंने तुम्हारे लिए जो तप किया याद करो उन्हे एक बार ॥
 माता-पिता को तो सारे जहाँ में पर्याप्त है इश्वर के रूप का दर्जा ॥
 बेबसी भरे इस बुढापे में उन्हें छोडकर आती नहीं तुम्हे लज्जा ॥
 माँ इंसान का जीवन बनाती पिता होते संतान के भाग्य विधाता ॥
 फिर कुछ काबिल बन जानेपर तुम क्यों नहीं गाते उनकी गाथा ॥
 तुम्हारा जीवन संवारा उन्होंने हर कठोर परिस्थियों से लढकर ॥
 तुम्हारा फर्ज भी है बनता रखे हमेशा उनका हाथ पकड कर ॥
 श्रवणकुमार ने अपने माता-पिता पर किए स्वयं के प्राण कुर्बान ॥
 लेकिन उनका ध्यान नहीं रख पाता आधुनिक युग का पुत्र धनवान ॥
 कुपूत्र अनेक पैदा होते है देखी नहीं आजतक कोई कुमाता ॥
 माँ ही घर में लाचार पडी इन्सान तु फिर क्यों है इतना कमाता ॥
 सच्चे मन से माता-पिता का सम्मान बस यही रखो अभियोग ॥
 जीवन मे रखो सदा उनका महत्व ना समझो उनको कभी बोझ ॥

व्यथित न करो समय अपना ॥

जीवन है एकबार समय न करो बरबाद ॥

साकार करो जीवन को धैर्य हो बडा ॥

माँ-बाबा का पुरा करो सपना ॥

व्यथित न करो समय अपना ॥

व्यर्थ काम में समय न गवाना ॥

समय हमारा मौल्यवान है.ये कहना ॥

खरीद सकते है कपडें चाँदी सोना ॥

नही खरीद सकते बिता हुआ समय अपना ॥

व्यथित न करो समय अपना ॥

घट जा रहे है दिन एक दिन ॥

जायेगी जान अच्छा कर्म ॥

ऐसा करो सारा संसार ॥

कहे हमे विद्वान ॥

घोडके अंकिता आसाराम

बी.कॉम.प्रथम वर्ष

* बदला चाहिए *

मोदीजी..बताइये आतंकवाद का

अंत कब होगा ?

जम्मू कश्मिर शांत कब होगा ?

देश सारा जल रहा है

पाकिस्तान आतंकी पाल रहा है

सिजफायर तोडा जाता था तोडा जाता है

युवाओं को आतंक के साथ जोडा जाता है

जय जवान जय किसान कहा जा रहा है

उनको महत्व कहा दिया जा रहा है

जवानों के बहते खून को देखकर

कलम आज बोल रहा है

आतंक को मिटाने का राज खोल रहा है

रो रहा हैं देश सारा आसमान देख रहा है

दर्द को हमारे सारा जहाँ देख रहा है

तुम्हारा जनाजा निकाला नहीं जायेगा

तुम्हे उठानेवाला भी बक्शा नही जायेगा

चालीस का बदला चारसों से लेंगे

बारूद का बदला बारूद से लेंगे

देश के हर बच्चे का खून खोल रहा है

पाकिस्तान मुर्दाबाद ओ बोल रहा है

आतंकवाद को मिटानेपर अब हम अडे है

आतंकवाद के सामने सिना तान के खडे है

अरूण मते

* झुठी आजादी *

आँख है कुछ देख नहीं सकते
 कान है कुछ सून नहीं सकते
 मुहँ भी है मगर कुछ बोल नहीं सकते
 पता नहीं यह कैसी आझादी है
 जिसमें हम कुछ कर नहीं सकते...
 यहाँ शब्द पैदा नहीं होते
 गला घोट दिया जाता है गर्भ मे ही उनका
 अच्छे बीज यहाँ हम बो नहीं सकते
 आदत लगा दि गई है यहाँ सबको बंजर रहने की...
 हम सब वो नाजायज औलादे हैं
 जिन्हे कोई जायज सा बाप नहीं
 आज यह सरकार अपनी बाप है
 कल कोई दुसरी सरकार अपनी बाप होगी....
 नपुंसक है यहा का प्रजातंत्र
 और नपुंसक यहा की जनता
 कोई क्या ईनको बदलेगा
 या कौन कहा है, किसीकी सुनता...
 आग लगी है आज उनके शहर में
 कल हमारे भी शहर में लगेगी
 इसे जल्द ही नहीं बुझा दिया हम सबनें
 तो यह आग सबको लेकर जलेगी...

मोरे प्रदिप मधुकर

बो.ए. तृतीय वर्ष

* वतन *

दुनिया में मील जायेंगे आशीक कई
 मगर वतन जैसा खुबसुरत सनम नहीं होगा
 नोट में लिपटकर सोने में समेट कर
 मरे है कड़ मगर, तिरंगे जैसा खुबसूरत
 दुसरा कोई कफन नहीं होगा
 हालात के कदमों पर सिकंदर नहीं गिरता
 टूटा कोई तारा जमीपर नहीं गिरता
 गिरते है शौकसे दरीया समंदर में
 लेकिन दरियों में समंदर नहीं गिरता
 बुन्हाडे प्राजक्ता हेमंत
 बो.कॉम. प्रथम वर्ष

* कामायनी/जयशंकर प्रसाद *

हिमगिरि के उतुंग शिखरपर, बैठ शिला की शीतल छाँह
 एक पुरुष, भीगे नयनों से, देख रहा था प्रलय प्रवाह
 नीचे जल था ऊपर हिम था, एक तरल था एक सघन
 एक तत्व की ही प्रधानता, कहो उसे जड या चेतन
 दूर दूर तद्ग विस्तृत था हिम, स्तब्ध उसी के च्दय समान
 नीरवता-सी शिला-चरण से, टकराता फिरता पवमान
 तरुण तपस्वी-सा वह बैठा, साधन करता सुर-श्मशान
 नीपचे प्रलय सिंधु लहरों का, होता था सकरुण अवसान
 उसी तपस्वी-से लंबे थे, देवदारू दो चार खडे
 हुए हिम-धवल-जैसे पत्थर, बनकर ठिदुरे रहे अडे
 अवयव की दृढ माँस-पेशियाँ, ऊर्जस्वित था वीर्य अपार
 स्पीत शिराये, स्वस्थ रक्त का, होता था, जिनमें संचार
 चिता-कातर वदन हो रहा, पौरूष जिसमें ओत-प्रोत
 उधर उपेक्षामय यौवन का, बहता भीतर मधुमय स्रोत
 बँधी महावट से नौका थी, सूखे में अब पडी रही
 उतर चला था वह जल-प्लावन, और निकले लगी मही

संकलन -काळे आरती

बी.एस्सी. प्रथम वर्ष

* झुठी आजादी *

आँख है कुछ देख नहीं सकते
 कान है कुछ सून नहीं सकते
 मुहँ भी है मगर कुछ बोल नहीं सकते
 पता नहीं यह कैसी आजादी है
 जिसमें हम कुछ कर नहीं सकते...
 यहाँ शब्द पैदा नहीं होते
 गला घोट दिया जाता है गर्भ मे ही उनका
 अच्छे बीज यहाँ हम बो नहीं सकते
 आदत लगा दि गई है यहाँ सबको बंजर रहने की...
 हम सब वो नाजायज औलादे हैं
 जिन्हे कोई जायज सा बाप नहीं
 आज यह सरकार अपनी बाप है
 कल कोई दुसरी सरकार अपनी बाप होगी....
 नपुंसक है यहा का प्रजातंत्र
 और नपुंसक यहा की जनता
 कोई क्या ईनको बदलेगा
 या कौन कहा है, किसीकी सुनता...
 आग लगी है आज उनके शहर में
 कल हमारे भी शहर में लगेगी
 इसे जल्द ही नहीं बुझा दिया हम सबनें
 तो यह आग सबको लेकर जलेगी...

मोरे प्रदिप मधुकर

बो.ए. तृतीय वर्ष

* वतन *

दुनीया में मील जायेंगे आशीक कई
 मगर वतन जैसा खुबसुरत सनम नहीं होगा
 नोट में लिपटकर सोनें में समेट कर
 मरे है कड़ मगर, तिरंगे जैसा खुबसूरत
 दुसरा कोई कफन नहीं होगा
 हालात के कदमों पर सिकंदर नहीं गिरता
 टूटा कोई तारा जमीपर नहीं गिरता
 गिरते है शौकसे दरीया समंदर में
 लेकिन दरियों में समंदर नहीं गिरता

बुन्हाडे प्राजक्ता हेमंत

बो.कॉम. प्रथम वर्ष

* कामायनी/जयशंकर प्रसाद *

हिमगिरि के उत्तुंग शिखरपर, बैठ शिला की शीतल छाँह
 एक पुरुष, भीगे नयनों से, देख रहा था प्रलय प्रवाह
 नीचे जल था ऊपर हिम था, एक तरल था एक सघन
 एक तत्व की ही प्रधानता, कहो उसे जड या चेतन
 दूर दूर तक विस्तृत था हिम, स्तब्ध उसी के हृदय समान
 नीरवता-सी शिला-चरण से, टकराता फिरता पवमान
 तरुण तपस्वी-सा वह बैठा, साधन करता सुर-श्मशान
 नीपचे प्रलय सिंधु लहरों का, होता था सकरुण अवसान
 उसी तपस्वी-से लंबे थे, देवदारु दो चार खडे
 हुए हिम-धवल-जैसे पत्थर, बनकर ठिठुरे रहे अडे
 अवयव की दृढ माँस-पेशियाँ, ऊर्जस्वित था वीर्य अपार
 स्पीत शिराये, स्वस्थ रक्त का, होता था, जिनमें संचार
 चिता-कातर वदन हो रहा, पौरुष जिसमें ओत-प्रोत
 उधर उपेक्षामय यौवन का, बहता भीतर मधुमय स्रोत
 बँधी महावट से नौका थी, सूखे में अब पडी रही
 उतर चला था वह जल-प्लावन, और निकले लगी मही

संकलन -काळे आरती

बी.एस्सी. प्रथम वर्ष

* पल्लव *

अरे ये पल्लव-बाल
 सजा सुमनों के सौरभ हार
 गूँथते वे उपहार
 अभी तो है ये नवल प्रवाल
 नहीं छुटो तरू-डाल
 विश्व पर विस्मित-चितवन डाल
 हिलाते अधर-प्रवाल
 दिवस का इनमे रजत-प्रसार
 उषा का स्वर्ण-सुहाग
 निशा का तुहिन-अश्रु-श्रृंगार
 साँझ का निःस्वन-राग
 नवोढा की लज्जा सुकूमार
 तरूणतम-सुन्दरता की आग
 कल्पना के ये विहवल-बाल
 आँख के अश्रु ज्हेदय के हास
 वेदना के प्रदीप की ज्वाल
 प्रणय के ये मधुमासः

संकलन - राऊत सुरज बाबासाहेब
 बी.कॉम. प्रथम वर्ष

* राम की शक्ति पूजा *

रवि हुआ अस्तः ज्योति के पत्र पर लिखा अमर
 रह गया राम-रावण का अपराजेय समर
 आज का तीक्ष्ण शर-विधृत-क्षिप्रकर, वेग-प्रखर
 शतशेलसम्बवरणशील, नील नभगर्जित-स्वर
 प्रतिपल-परिवर्तित-व्युह-भेद कौशल समूह
 राक्षस-विरुद्ध प्रत्यूह-क्रुद्ध-कपि विषम हूह
 च्छिरित वहिन-राजीवनयन-हतलक्ष्य-बाण
 लोहितलोचन रावण मदमोचन महीयाना
 राघव-लाघव-रावण-वारण-गत-युग्म-प्रहर
 उद्धत-लंकापति मर्दित-कपि-दल-बल-विस्तर
 अनिमेष-राम-विश्वजिद्विष्य-शर-भंग-भाव
 विद्वांग-बद्ध-कोदण्ड-मुष्टि-खर-रूधिर-साव
 रावण-प्रहार-दुर्वार-विकल वानार-दल-बल
 मुर्च्छित-सुग्रीवागंद-भीषण-गवाक्ष-गय-नल
 वारित-सौमित्र-भल्लपति-अगणित-मल्ल-रोध
 गर्जित-प्रलयाब्धि-क्षुब्ध हनुमत-केवल प्रबोध
 उद्गीरित-वहिन-भीम-पर्वत-कपि चतुःप्रहर
 जानकी-भीरू-उर-आशा भर-रावण सम्वर

संकलन - साळवे सुषमा बाबुराव
 बी.ए. तृतीय वर्ष

* पुष्प की अभिलाषा *

चाह नहीं मैं सुरबाला के
 गहनों में गूँथा जाऊँ
 चाह नहीं प्रेमी-माला में बिंध
 प्यारी को ललचाऊँ
 चाह नहीं सम्राटो के शव पर
 हे हरि डाला जाऊँ
 चाह नहीं देवों के सिर पर
 चढ़ूँ भाग्य पर इठलाऊँ
 मुझे तोड लेना बनमाली

उस पथ पर देना तुम फेंक
 मातृ-भूमि पर शीश-चढाने
 जिस पथ पर जावें वीर अनेक

संकलन - चव्हाण प्रियंका पांडुरंग
 बी.ए. द्वितीय वर्ष

* कुरुक्षेत्र *

वह कौन रोता है वहाँ
इतिहास के अध्याय पर
जिसमें लिखा है, नौजवानों के लहू का मोल है
प्रत्यय किसी बूढ़े-कुटिल नीतिक के व्यवहार का;
जिसका हृदय उतना मलिन जितना कि शीर्ष वलक्ष है
जो आप तो लडता नहीं,
कटवा किशोरी को मगर
आश्वस्त होकर सोचता
शोषित बहा, लेकिन, गयी बच लाज सारे देश की ?
और तब सम्मान से जाते गिने
नाम उनके, देश-मुख की लालिमा
है बची जिनके लुटे सिन्दूर से
देश की इज्जत बचाने के लिए
या चढा जिसने दिये निज लाल है ।

संकलन -वीर विजय अनिल
बी.ए. तृतीय वर्ष

* आव्हान *

देश में जिधर भी जाता हूँ
उधर ही एक आव्हान सुनता हूँ
जडता को तोडने के लिए ।
भूकम्प लाओ ।
धुप्प अँधेरे में फिर ।
अपनी मशाल जलाओ ।
पूरे पहाड हथेली पर उठाकर ।
पवनकुमार के समान तरजो ।
कोई तुफान उठाने को ।
कवि, गरजो, गरजो, गरजो ।
सोचता हूँ मैं कब गरजा था ।
जिसे लोग मेरा गर्जन समझते है ।
वह असल में गाँधी का था ।
उस गाँधी का था, जिस ने हमें जन्म दिया था ।
कु.डोंगरे सोनाली बी.कॉम.प्रथम वर्ष

* चल अकेला *

तेरा आहवान सून कोई ना आऊ, तो तू चल अकेला
चल अकेला, चल अकेला, चल तू अकेला
तेरा अहवान सून कोई ना आऊ, तो तू चल अकेला
जब सबके मुँह पे पाश....
ओरे ओ अभागी, हर कोई डर जाय
तब भी तू दिन खोलके, अरे जोश में आकर
मन का गाना गूँज तू अकेला
जब हर कोई वापस जाय
ओरे ओ अभागी, हर कोई वापस जाए
कानन उचकी बेला पर सब कोने में छिप जाए
कु. प्रज्ञा धुरंधरे
बी.कॉम. प्रथम वर्ष

* अग्निपथ *

वृक्ष हों भूले खडे,
हों घने हों बडे,
एक पत्र छाँह भी,
माँग मत, माँग मत, माँग मत
अग्निपथ अग्निपथ, अग्निपथ
तू न थकेगा कभी,
तू न रूकेगा कभी,
तू न मुडेगा कभी,
कर, कर, शपथ, कर शपथ,
अग्निपथ, अग्निपथ, अग्निपथ ।
यह महान दृश्य है
चल रहा मनुष्य है,
अश्र श्वेत रक्त से,
लथपथ, लथपथ, लथपथ
अग्निपथ, अग्निपथ, अग्निपथ ।

कु. फिजा सय्यद
बी.कॉम. प्रथम वर्ष

* वो और मैं *

वो धर्मग्रंथो के हवाले देते है
 मैं उन्हे संविधान थमाता हूँ
 वो जात धर्म सिखाते है
 मैं उन्हे इन्सान दिखाता हूँ...
 वो बाते करते है
 सियासती तानाशाहों की
 मै उन्हे उनके घर की गरिबी दिखाता हूँ
 वो वाहवा करतें है उनके आलमपनाह की
 मैं उन्हे भूखे बच्चों की कहानिया सुनता हूँ...
 वो कहते है कि मुसलमान मारेगा हम सब को
 मैं कहता हूँ... तुम कौन-सा बचा रहे हो
 वो कहते है धर्म डूब रहा है हमारा,
 मैं कहता हूँ तूम कोन-सा तैर रहे हो...
 वो मुझे पगला समझते है
 मैं उन्हे इन्सानियत सुनाता हूँ
 वो मुझे हिटलर की धौंस दिखाते है
 मैं उनहे गांधी का नियम सिखाता हूँ...
 वो बाते करते है
 बारूदो की और तलवारों की
 मैं उन्हे याद दिलाता हूँ
 अहिंसा और बुद्ध की...
 वो बिठाना चाहते है डर
 हर किसी के दिल में
 मैं उसी डर को मिटाना चाहता हूँ
 वो अंधेरा बिछाना चाहते है हमारे उजालों में
 मैं हाथ में सवेरा लिये बैठा हूँ...

मोरे प्रदिप मधुकर
 बी.ए. तृतीय वर्ष

* विकास कि दिशा *

आज बहुत हुवा
 मानव का मानव जाती पर वार
 आज फिर नयी उम्मीद है, वह फिर संभल
 जायेगा मुझे लगता है ।
 प्रकृती को कोसना आपने जिवन को
 संकट में डालना ।
 बस हुआ मानव तेरा विकास आज
 धुवे के फवारे आकाश में फिराना
 प्राणी मात्रा कि शिकार करना
 यह तेरा विकास है ।
 आज नही रहा वह अपना पन जो था
 बरसो पहले एक-आदमी का दूसरे आदमी के प्रति
 आज तेरे इस तंत्रज्ञान के विकास के जाले में
 सांस लेने घूटनसी होती है ।
 आज फिर भी मैं यह कहता हूँ की बस हुआ
 तेरा विकास, आज अपनी धरती माँ का
 खयाल कर तू फिर संकट टालकर
 आने वाले नसल को बचा ने के लिए...

चोळसे गजानन अशोक
 बी.एस्सी.प्रथम वर्ष

* जिंदगी *

जिंदगी हम ऐसे बिताए की,
हर कोई हमे याद करने के लिए मजबूर हो जाये ।
बिते पलों मे हम प्यारा सा आशियाँ बनाए
जिंदगी हम ऐसे बिताए
अपनों के आदर्श होकर
दूसरों को ज्ञान दे पाए ।
इस लायक हम बन जाए
रोते को भी मुस्कुराना सिखाए
जिंदगी हम ऐसे बिताए ।
हर बुरे लम्हे को खुशी खुशी बिताए
जिंदगी का हर दिन सुहाना बनाए ।
मुश्किल घडीयो में भी दूसरों का सहारा बन जाए
जिंदगी हम ऐसे बिताए
हर कदम पर दूसरों के काम आए
ऐसे निशान हम बनाए ।
खुशियों का बसेरा हर दिल में बसाए
जिंदगी हम ऐसे बिताए
किसी ना किसी की उम्मीदे हम से जुडी है
उन्ही उम्मीदो को पूरी करने कि हर कामयाब
कोशिश हम कर पाए ।
ऐसा एहसास हम जगाए
जिंदगी हम ऐसे बिताए
गमो की नदियाँ सुखाकर
खुशियों का सागर बहाए
यादगार लम्हें हम छोड जाए
जिंदगी हम ऐसे बिताए ।
चाहकर भी कोई हमे भूला ना पाए
जब भी हम याद किसी को आए
उनके चेहरेपर खुशी भरी मुस्कान आए
जिंदगी हम ऐसे बिताए ।
आज ही जिंदगी की नई राह बनाए
चलो जिंदगी खुशीयों से भर लाए
नया सवेरा हम जगाए, जिंदगी हम ऐसे बिताए ।

स्नेहा चंदनसिंग परदेशी

बी.कॉम.प्रथमवर्ष

* कान्हा *

क्या माँगू कान्हा आपसे ?
सब कुछ दिया बिन माँगे आपने,
फिर भी न जाने क्युँ
अकेले महसूस करते है हमेशा
हारकर भी सवरना सिखाया अपने
और क्या माँगू कान्हा आपसे
जलता है हर दिया
जलकर वो देता है सब को उजीयाला
पर पनपता है उसके नीचे भी अंधेरा
उस नन्हे दिप से सिख दिलाई आपने
और क्या माँगू कान्हा आपसे ?
जब बजती है बन्सी
निकलती है उससे मधूर धुन
जो बनाती है सुरीला मोहोल
उस धून पैर नाचना सिखाया आपने
और क्या माँगू कान्हा आपसे ?
मयुर के पंख मे जो होते है रंग
जिनमे होती है एक अलग ही चमक
उन चमकीले रंगोसे, जिंदगी मे रंग भरना
सिखाया आपने ।
• और क्या माँगू कान्हा आपसे ?
सब कुछ दिया बिन माँगे आपने ।

स्नेहा चंदनसिंग परदेशी

बी.कॉम.प्रथमवर्ष

* तेरे नाम *

तेरी याद का बहता दरीया मेरे लिए
उस झिल में बहता हर कमल तेरे नाम ।
हर सुबह तेरी चेहरे का नूर मेरे लिए
वो सुनहरी सुबह कि पहली किरन तेरे नाम ।
तेरे सजाये हर रंगीन ख्वाब मेरे लिए
उन ख्वाबों का हर आशिया तेरे नाम ।
तेरे दिल की हर धडकन मेरे लिए
अब मैने अपनी जिंदगी कर दी तेरे नाम...

स्नेहा चंदनसिंग परदेशी

बी.कॉम.प्रथमवर्ष

औरंगाबाद येथे झालेल्या युवक महोत्सवामध्ये संगीत विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी तालवाद्यामध्ये प्रथम आणि पोवाड्यामध्ये तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक प्राप्त केले. विभागप्रमुख डॉ.सुरेखा जोशी विद्यार्थ्यांचे कौतुक करताना

संगीत विभागाच्या वतीने आयोजित 'आशा-किशोर' सांस्कृतिक कार्यक्रमात गीतगायन करताना संगीत विभागाचे विद्यार्थी

संगीत विभागातर्फे आयोजित 'पाउसगाणी' कार्यक्रमात गीतगायन करताना प्रा.मेधा माहुरे, समवेत संगीत विभागातील प्राध्यापकवृंद व विद्यार्थी

u pornima program

संगीत विभागातर्फे आयोजित 'गुरुपौर्णिमा गीतगायन' कार्यक्रमात गीतगायन करताना विद्यार्थी

संशोधन समितीअंतर्गत आयोजित करण्यात आलेल्या (MOOC) 'मॉसीव्ह ओपन ऑनलाईन कोर्सेस' या विषयावर सादरीकरण करताना डॉ. आसिफ इक्बाल, समोर विद्यार्थी व प्राध्यापक वृंद

सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त 'पिण्याच्या पाण्याचे परीक्षण' या विषयावर भितीपत्रक तयार केले. त्याचे प्रकाशन करताना प्रमुख अतिथी मा.अशुतोष शिर्के समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर मान्यवर

नाट्यशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या 'एका खटल्याची साक्ष' या नाटकातील एक दृश्य.

नाट्यशास्त्र विभागाच्या द्विदशकपूर्ती सोहळ्यानिमित्त आयोजित करण्यात आलेल्या १७ व्या नाट्य महोत्सवाप्रसंगी नाट्यकलावंतांसोबत प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर व इतर मान्यवर

उन्हाळी बालनाट्य शिबीरातील बालकलावंतांशी संवाद साधताना अ.भा.म.ना.प. शाखा बीडच्या अध्यक्ष प्राचार्य डॉ.दीपा क्षीरसागर समवेत रंगकर्मी भरत लोळगे, डी.एस.कुलकर्णी व इतर मान्यवर

डॉ.बा.आं.म.
विद्यापीठ, औरंगाबादच्या
संघातून चंदीगड (पंजाब) येथे
होणाऱ्या राष्ट्रीय युवा
महोत्सवाकरिता नाट्यशास्त्र
विभागाच्या संतोष पैठणे आणि
रंगनाथ अडागळे या विद्यार्थ्यांची
निवड झाली. त्यांचे अभिनंदन
करताना प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर समवेत नाट्यशास्त्र
विभागाचे प्रमुख डॉ.संजय
पाटील देवळाणकर

नाशिक येथे संपन्न झालेल्या
इंद्रधनुष्य युवा महोत्सवात
(२०१८) डॉ.बा.आं.म.
विद्यापीठ, औरंगाबादच्या
संघामधून सहभागी झालेले
नाट्यशास्त्र विभागाचे विद्यार्थी -
निखील गलधर, संतोष पैठणे,
पवन शिंदे, रंगनाथ अडागळे
आदी.

दि.१५ ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्य
दिनानिमित्त नाट्यशास्त्र
विभागाच्या वतीने सामाजिक
विषयावर पथनाट्य सादर
करताना विद्यार्थी.

दै.लोकसत्ता या वृत्तपत्रामार्फत घेण्यात आलेल्या लोकांकिका स्पर्धेतील उत्कृष्ट अभिनयाचे पारितोषीक सुप्रसिद्ध अभिनेते मा.सचिन खेडेकर यांच्या हस्ते स्वीकारताना नाट्यशास्त्र विभागाची विद्यार्थिनी पल्लवी कुलकर्णी

अ.भा.म.नाट्य परिषद शाखा बीड आणि सौ.के.एस.के.महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित करण्यात आलेल्या १६ व्या उन्हाळी बालनाट्य प्रशिक्षण शिबिराच्या उद्घाटन प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना बाल कलावंत.

डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठ, औरंगाबाद अंतर्गत घेण्यात आलेल्या युवक महोत्सवामध्ये नाट्यशास्त्र विभागाचा पारितोषीक विजेता संघ जल्लोष करताना

गणित विभागाच्या वतीने आयोजित अभ्यागत व्याख्यान देताना डॉ.विनोद कुलकर्णी, समवेत मंचावर इतर मान्यवर व समोर विद्यार्थी

गणित विभागाच्या वतीने आयोजित 'रामानुजन प्रश्नोत्तर स्पर्धा'

श्रीकृष्ण महाविद्यालय, गुंजोटी येथे झालेल्या विभागीय परिसंवाद स्पर्धेत गणित विभागाच्या अमृता कुडके या विद्यार्थिनीला द्वितीय पारितोषिक मिळाले. मान्यवरांच्या हस्ते पारितोषिक स्वीकारताना अमृता कुडके ही विद्यार्थिनी

Dear Reader

Its a Pleasure to announce that our college Annual Magazine “Durvankur” for the Academic year 2018-19 various articles are given by the students which provides a platform to the students to express their views and thoughts full of extra curricular activities and teaching.

In this section of English many students gave articles thoughts, Poems written by students I convey my best wishes to all those students whose articles are published. I also Thank to our Honourable. Principal Dr. Deepa Kshirsagar.

I am also thankful to my colleauges for Their co-operation.

Dr. Khan A. S.
Department of English

INDEX

English Department

<i>Sr.No.</i>	<i>Artical</i>	<i>Name of Student</i>
1)	<i>Major Rivers of World</i>	<i>Ku.Minal Kshirsagar B.Sc.II Year</i>
2)	<i>The Stage in Shakespeares Time</i>	<i>Miss. Simran Alimoddin Pathan B.Sc. II Year</i>
3)	<i>The Life of William Shakespeare</i>	<i>Miss. Sumaiya Salim Pathan B.Sc. II Year</i>
4)	<i>Life</i>	<i>Shingare Aishwarya Lahu B.Sc. II Year</i>
5)	<i>Amazing Facts</i>	<i>Tonde Govind B.A. III Year</i>

Major Rivers of World

- 1) **The Fraser River :** The Fraser River is the longest river within British Colony, rising at Fraser Pass near Mount Robson in the Rocky Mountains and flowing for 1,375 kilometers (854 mi.) into the Strait of Georgia at the city of Vancouver. It is the tenth longest river in Canada. The river's annual discharge at its mouth is 112 km³ (27 cubic miles 3550 m³/s), and it discharges 20 million tons of sediment into the ocean.
- 2) **St. Lawrence :** The St. Lawrence is a large river flowing approximately from southwest to northeast in the middle latitudes of North America, connecting the Great Lakes with the Atlantic Ocean. It is the primary drainage conveyer of the Great farthest headwater to the mouth and 1,197 km (743.8 mi) from the outflow of Lake Ontario.
- 3) **The Missouri & Mississippi :** The Missouri River is the longest river in North America, longest tributary in the United States and a major waterway of the central United States. Rising in the Rocky Mountains of western Montana, the Missouri flows east and south for 2,540 miles (4,090 km) before entering the Mississippi River north of St. Louis, Missouri.
- 4) **Colorado :** The Colorado River is the principal river of the southwestern United States and northwest Mexico. The 1,450-mile (2,330 km) river drains an expansive, and watershed that encompasses parts of seven U.S. and two Mexican states.
- 5) **South The Amazon River :** The Amazon River in South America is the second longest river in the world and by the largest by waterflow with an average discharge greater than the next seven largest rivers combined (not including Madeira and Rio Negro, which are tributaries of the Amazon). The Amazon, which has the largest drainage basin in the world, about 7,050,000 square kilometres (2,720,000 sq. mi) accounts for approximately one-fifth of world's total river flow.)
- 6) **Parana :** The Parana River is a river south Central South America, running through Brazil, Paraguay and Argentina for some 4,880 kilometers (3,030 mi) it is second in length only to the Amazon River among South American rivers.
- 7) **The Paraguay River :** The Paraguay River is a major river in south central South America, running through Brazil, Paraguay, and Argentina. It flows

about 2,621 kilometers (1,629 mi) from its headwaters in the Braxilan state of Mato Grosso to its confluence with the Parana River north of Corrientes.

8) **The Nile :** The Nile is a major north-flowing river in northeastern Africa. generally regarded as the longest river in the worls It is 6.650 km (4,130 miles) long. The Nile is an “international” river as its water resources are shared by eleven countries namely : Tanzania, Uganda, Rwanda, Burundi, Democratic Republic of the Congo, Kenya. Ethiopia, Eritrea, South Sudan, Suden and Egypt. In particular, the Nile River provides the primary water resource and so it is the life artery for itsdownstream countries such as Egypt and Sudan.

8) **Zaire :** The Congo River (in the past also known as the Zaire River) is a river in Africa, and is the deepest river in the world. with measures deptha in excess of 720 ft.) it is the third largest river in the world by volume of water discharged. Addittionally. its overall length of 4.700 km (2,920 mi) makes it the ninth longest river.

10) **Niger :** The Niger River is the principal river river of western Africa, extending about 4,180 (2,600 mi) Its drainage basinis 2,117,700 km² (817,600 sq mi) in area.

11) **Orange :** The Niger River Gariep River, Groote River Senqu River is the longest river in South Africa, It rises in the Drakensberg mountains in Lesotho. flowing westwards through South Africa to Atlantic Ocean. With the length of approx. 2200 kms. (1367 mles) it plays an important role in the Soth Africa economy by providing water for irrigation as well as hydroeletic power.

Minal Kshirsagar
B ,Sc. S.Y.

The Stage in Shakespeare's Time

At the beginning of the Elizabethan era, plays were performed on stages erected in the open air. In the year 1576, three theaters one at the Blackfriars and the other two in the shoreditch fields, were set up in London.

The open air theatres had just the stage and a portion of the gallery covered. The theatre was a rectangular platform, projecting far into the yard, occupied by the lower class people who watched the entire performances standing. They were called “the groundlings of the pit” The stage had a bare room, its walls covered with opening on to it back of the recess between both the doors formed the inner stage. There was a gallery behind the inner stage on which the actors supposed to speak from elevated places stood. The nobility sat either in the boxes on each side of the stage or on the stage itself.

At the time of a performance, a flag was unfurled on the roof of the theatre. The beginning of the play was signalled by a flourish of trumpets. At the sound of the third trumpet, a figure clad in a long black robe came forward to recite the prologue. The curtains were drawn apart and the play began. As there was no movable or painted scenery, change of scene was shown by introducing some suggestive articles of stage furniture. For example, to represent a forest the branch of

a tree was used and for a mountainous place a cardboard imitation of rock was used. The most common method used was by hanging out a board bearing the name of the place of action in large letters, e.g. “Venice” “Belmont” etc.

Costumes and properties like fountains, ladders, guillotines, etc., were quite expensive, Sound effects of cannons, drums and unnatural screams were mostly used. There were hardly any facilities for stagelighting.

The actors wore masks and wigs and the female roles were performed by boys or smooth-faced young men. Women were not allowed to act by law and even in audience they had to appear masked. For a tragedy, the stage was draped with black and for a comedy with blue hangings. Any imperfection of the stage was made up with thoughts of the audience. It was quite hard for Shakespeare to write for such a theatre yet he most remarkably managed to express himself.

Simran Almoddin Pathan

B. Sc. II.Y.

Life of William Shakespeare (1564-1616)

William Shakesperare was born in Stratford-on-Avon, in the county of Warwick. The their child and first son, William was christened on 26th April, 1564 in the Parish church. His father, John Shakesperre, was a prosperous businessman. Willain got his education in a good grammar school. His father's busness failed due to neglect so he could not attend the University.

At the age eighteen, he married Anne Hathaway, the daughter of an old family friend and they had three children. The date of his arrival in London is not known but he was said to be there around 1592. A theatre company, "lord Chamberlain's Men", refounded in 1594, developed into London's leading company. Shakespeare became an inportant member in it and this group later got the name, "King's Men". From 1599, this group occupied the Globe Theatre and later in 1608 took over the Blackfriar's monastery, Shakespearean plays performed here show the change in the stage conditions, having more scenery and lighting effects indoors.

Shakespeare, by his publications of Venus and Adonis and Rape of Lucrece, had earned considerable fame in 1594. Lloyd, Greene and Marlowe, three most ce;ebrated writers were no more. The revival of the classical drama brought about a change in the attitude of the

noblemen of the time. The theatres which were considered low-class entertainment before 1595, began to be attended by them and the quality of plays inporoved.

In 1597, Shakespeare purchased "New Place", an outstanding residential property. His two daughters, Susanna and Judith, were each married in 1607 and 1616 respectively. After acquiring a lot of property in Stratford,, he retired to his house in New Place. His career as a dramatist was over and The Tempest was his last play, written around 1611.

On 23rd April, 1616, Shakespeare died and was buried in the same Church where he wad christened. His plays have become world famous. His body lies before the altar of Stratford church with a rather wry inscription upon his tombstone.

*Good friend for Jesus' sake forbear
To dig the dust enclosed here;
Blest be the man who spares these stones
And curst be he that moves my bones.*

Sumaiya Salim Pathan

B. Sc. II.Y.

Life

Don't think about
What can happen in a
Month Don't think
About what can happen
In a year Just focus
On the 24 hours in front
Of you And Do what
You can to Get
Closer to where you
Want to be
If you stay, stay
Forever, If you Go
Do it Today If you
Change, Change, for
The better And If
You talk Make sure
You mean what
You Say
When Thinking
About life
Remember this no Amount of guilt
Can change the past
And no amount of anxiety
Can change the Future.

Shingare Aishwarya Lahu
B. Sc. II.Y.

Amazing Fact

Venice is the only city in the world without any cars.

The mode of transportation here is boats

The Qaamdo Bangda Airport in Tibet

is the highest airport in the world

situated at a height of 4332 Metre

About sea level.

The Humayun's tomb in Delhi is the

first example of Mughal garden

tomb. it was built in 1565 by

persian Architect Mirak Mirza Ghiyas

The Lalbagh in Karnataka is regarded

as one of the most richly diverse

botanical gardens in south Asia

It was laid out by Haider Ali in 1740

Hyderabad the 6th largest city in India

was founded in 1591 and was planned as

a grid with charminar at the centre.

Tonde Govind

B. A. III.Y.

स्वातंत्र्य दिनाचे
औचित्य साधून प्राणीशास्त्र
विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी तयार
केलेल्या भितीपत्रकाचे
विमोचन करत रना - प्रमुख
अतिथी मा.अशुतोष शिर्के
समवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर, विद्यार्थी व इतर
मान्यवर

प्राणीशास्त्र विभागांतर्गत
आयोजित करण्यात आलेल्या
अभ्यागत व्याख्यानात मार्गदर्शन
करताना डॉ.बी.व्ही.गायकवाड,
समोर विद्यार्थी

प्राणीशास्त्र विभागाच्या वतीने
माजलगाव डॅम या ठिकाणी
एक दिवशीय शैक्षणिक
सहलीचे आयोजन करण्यात
आले. सहली दरम्यान विद्यार्थी
व प्राध्यापक

सुप्रसिद्ध कवी
मा.नारायण पुरी यांच्या
प्रमुख उपस्थितीत भूगोल
मंडळाचे उद्घाटन करण्यात
आले. यावेळी 'मृदा संधारण'
या विषयावर विद्यार्थ्यांनी तयार
केलेल्या भितीपत्रकाचे प्रकाशन
करताना मान्यवर

येडशी-रामलिंग येथे भूगोल
विभागाच्या वतीने एक
दिवशीय शैक्षणिक सहलीचे
आयोजन करण्यात आले.
सहलीदरम्यानचे एक दृश्य.

ग्रामसर्व्हेक्षण या उपक्रमांतर्गत
'सुर्याचीवाडी' या गावाचे
सर्व्हेक्षण करताना भूगोल
विभागाचे विद्यार्थी व
प्राध्यापक

राज्यस्तरीय शालेय
रिले जलतरण स्पर्धेत कनिष्ठ
महाविद्यालयाचा संघ सहभागी
झाला. त्या संघासोबत प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर, उपप्राचार्य
डॉ.आबासाहेब हांगे,
डॉ.शिवानंद क्षीरसागर व इतर
मान्यवर

आंतर महाविद्यालयीन
पावरलिफ्टिंग स्पर्धेतील सुवर्ण
पदक विजेत्या खेळाडूंचे
अभिनंदन करताना प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर समवेत
उपप्राचार्य डॉ.आबासाहेब हांगे
व इतर पदाधिकारी

आंतर महाविद्यालयीन कुस्ती
स्पर्धेत उपविजयी ठरलेल्या
खेळाडूंसमवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर, उपप्राचार्य
डॉ.आबासाहेब हांगे व इतर
पदाधिकारी

राज्यस्तरीय शालेय
रिले जलतरण स्पर्धेत कनिष्ठ
महाविद्यालयाचा संघ सहभागी
झाला. त्या संघासोबत प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर, उपप्राचार्य
डॉ.आबासाहेब हांगे,
डॉ.शिवानंद क्षीरसागर व इतर
मान्यवर

आंतर महाविद्यालयीन
पावरलिफ्टिंग स्पर्धेतील सुवर्ण
पदक विजेत्या खेळाडूंचे
अभिनंदन करताना प्राचार्य
डॉ.दीपा क्षीरसागर समवेत
उपप्राचार्य डॉ.आबासाहेब हांगे
व इतर पदाधिकारी

आंतर महाविद्यालयीन कुस्ती
स्पर्धेत उपविजयी ठरलेल्या
खेळाडूंसमवेत प्राचार्य डॉ.दीपा
क्षीरसागर, उपप्राचार्य
डॉ.आबासाहेब हांगे व इतर
पदाधिकारी

* संस्कृत विभाग *

-: संपादकीय :-

प्रिय छात्रबान्धवाः

भाषासु मुख्यामधुरा दिव्या गीर्वाणभारती : संस्कृतभाषा देववाणी गीर्वाणवाणी नाम्ना प्रसिद्धा अस्ति । अस्माकम् प्राचीनतम् ज्ञान भाण्डारं संस्कृतभाषां एव अस्ति । संस्कृत साहित्ये ज्ञान भाण्डार अगाधम् अतुलनीय च अस्ति । वेदाः उपनिषदाः, पुराणानि, ब्राह्मणग्रन्थाः आरण्यकानि संस्कृतभाषायां एव विलसति । विश्वविख्यातं रामायणं महाभारतं संस्कृतभाषायां एव शोभते । संस्कृतभाषायां सुभाषितानि प्रचुरं ज्ञान भाण्डारं वर्तते । इमानि सुभाषितानि अल्पाक्षरी सारगर्भितानि च सन्ति । सुभाषितानि दीपस्तम्भ इव पदे पदे जनान् सत्यमार्गं दर्शयन्ति ।

अद्युना विज्ञान युगे संगणकाय संस्कृत भाषा एव सर्वोत्तमा इति विद्वद्वभिः एव निर्णितम् अस्ति । अद्युना केचन मूढाः संस्कृतभाषां मृतभाषा इति वदन्ति । इदं नोचतिम् । तेषां एषः विचारः स्वैर दुर्विचारः च अस्ति । तर्हि संस्कृत विस्ताराः अपि स्पर्धायां प्रस्तुतीकरणानुकूल लघवः च न आसन् । संस्कृतविषये रूचिः वर्धताम् संस्कृतस्य प्रचाराः भवतु इति हेतूना संस्कृत विभागः सादरम् कूर्मः । छात्राणां परिचित विषयम् अश्रित्य लेखनस्य एवं अल्पः प्रयासः कृतः ।

संपादकीयम् - प्रा.डॉ. अनिता विवेक वैद्य

संस्कृत विभाग

* अनुक्रमणिका *

-: गद्य विभाग :-

१. महावीर चरितम् ।	चिन्मय पाठक (१२ वी विज्ञान)
२. महाराष्ट्रः ।	कल्याणी वैद्य (१२ वी विज्ञान)
३. जलमहिता ।	कल्याणी वैद्य (१२ वी विज्ञान)
४. वञ्चितचक्रः ।	समिक्षा खोपे (१२ वी विज्ञान)
५. चतुर बीरबलः ।	गौरी हेरकर (११ वी विज्ञान)
६. सङ्ख्याविशेषणानि ।	निकीता पांडूळे (११ वी विज्ञान)

-: पद्य विभाग :-

१. सुभाषितानि ।	अनुष्का सरपते (१२ वी विज्ञान)
२. श्री सूर्यमण्डलाष्टकम् ।	कल्याणी वैद्य (१२ वी विज्ञान)
३. विद्यर्थमाला ।	चैत्राली चव्हाण (१२ वी विज्ञान)
४. व्यक्तीमत्व विकास ।	मीनल क्षीरसागर (बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष)
५. सुभाषितमाला ।	श्वेता कोल्हे (बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष)
६. संकीर्ण सुभाषितानि ।	चिन्मय पाठक (१२ वी विज्ञान)

* महावीर चरितम् *

पुरा भारत वर्षे महामण्डलेश्वरः सिद्धार्थमहाराजोऽभवत् । तस्य क्षत्रियकुण्डग्राम नाम नगरी राजधानी । स किल राजेन्द्रः चन्द्रकलेव स्वजन्मना ज्ञातिकुलमलङ्कृतवान् । तस्य त्रिशालादेवी नाम महिषी । एतावेव अन्तिमतीर्थङ्करस्य महावीरस्य पितरी । स ख्रिस्ताब्दपूर्वे ५९९ तमे वर्षे मार्चमासस्य सप्तविंशतिनाइके, सोमवासे चैत्रशुक्लत्रयोदशीतिथी जनिमलभत । एतस्य जन्मना यथा शचीपुरन्दरौ तथा राजा सिद्धार्था माता त्रिशालादेवी च भृशमनन्दताम् । ताभ्याम् एतस्य बालकस्य नाम वर्धमान इति कृतम् । एष बानेन्दुरिव प्रत्यहं शुभैः शरीरावयवैर्वृद्धिमपुष्यत् ।

अथ गच्छता कालेन कदाचिन्मध्यान्हे मित्रैः सह क्रीडनार्थं स वनं जगाम । तत्र स प्रांशुवटवगक्षमारूहा रममाणो महान्तमपि कालमनयत् । अथ क्रीडारतेषु सर्वबालेषु कश्चिद् विशालः सर्पाधिराजः सहसा विटपमूलमागतः । तस्य भयावहेन दर्शनेन सर्वे बाला अधोऽपतन् । वर्धमानकुमारस्तु मनागपि न भीतः । वृक्षान्तरितं गत्वा सर्वे सहचरा भयेनपश्यन् । वीतशङ्को वर्धमानस्तस्य भुजङ्गस्यमूर्धनि चरणी निवेश्य वृक्षादवतीर्णः । ततश्चासौ मित्रगणः उच्चैरूवाच । हे वर्धमान । भीषणाकृतिरयं नागो । मा तं रून्धि । निर्भयः कुमारस्तु तस्य ग्रीवां बलेन तथा निबिडं सङ्घटितवान्, यथासौ क्षणादेव लोहितमुदवतम् । ततः सर्पराज पुरुषपेणात्मानं प्रकाश्य पादयोर्न्यपतत् बालराज क्षम्यताम् । सङ्गमाभिधानः सुरोऽस्यहम् । भवत निर्भयत्वं परीक्षितुं फणिरूप विधृतम् भवान् । विस्मित कुमारस्तु अमुञ्चत । सोऽपि तस्य बालकस्यः महावीर इति नामकरणं कृत्वा स्वस्थानमगच्छत् ।

अथै कदा सर्वे सहचरा वर्धमानस्य नन्दाराजप्रसादं क्रीडनार्थं आजग्मुः । राजप्रसादः सप्तभूमिकः आसीत् । अतः सहचरा महानसे कावंरं तां मातरं वर्धमानस्य विषयेऽपूच्छन् । माता उवाच अत्र नास्ति, ऊर्ध्वं पश्यत । ते सर्वे सप्तभूमिका

गतवन्तः । तत्र चिन्तनमग्नं पितरमपूच्छन्-कुत्रोऽस्ति वर्धमान ? पिताऽवदम् वर्धमानस्तु अधः एव । सर्वे सम्भ्रमिताः । अन्ते ते चतुर्थैर्भूमिकायां स्वाध्यायरतं वर्धमानं दृष्टवन्तः । तदा एकेन बालकेनोक्तम् वयं भ्रंशं सम्भ्रमिताः । यतो माता वदति उपरि पश्य, पिता चाधसताद् द्रष्टुं कथयति द्वावपि मिथ्याभाषिणौ । प्रशासन्तमनाः वर्धमानः प्रत्युत्तरं ददौ-अलमतादृशैः आक्षेपवचनैः । मातुरपेक्षया उपर्यहम्, पितुरपेक्षया चाधः अतो द्वावपि चाधः । सत्यभाषिणौ विवक्षा तु भिन्ना । एष एवानेकान्तवादः सापेक्षवादो वा सिद्धान्तेनानेन भद्रं भूयात् सर्वेषाम् ।

संकलन - चिन्मय पाठक

१२ वी विज्ञान

* महाराष्ट्रः *

भारतदेशे महाराष्ट्रः नाम राज्यं प्रसिद्धं अस्ति अस्य प्रदेशस्य राजधानी मुम्बापूरी अस्ति । एतत् राज्यं कृषीप्रधानं वर्तते । महाराष्ट्रस्य पूर्वतिहासः समृद्धः अस्ति । छत्रपतिः शिवाजीः महाराष्ट्रस्य दैवतं अस्ति । येन स्वराज्यस्य स्थापना कृता । महाराष्ट्रः सम्पन्नं राज्यं अस्ति । अस्मिन् प्रदेशे यातायातस्य उत्तमानि साधनानि सन्ति । अन्य प्रदेशात् जनाः महाराष्ट्रे कार्यं प्राप्तुम् आगच्छन्ति । अस्य प्रदेशस्य जनसङ्ख्या १२ कोटी सन्ति । महाराष्ट्रे विशाला सन्तानां परम्परा वर्तते । संतः तुकारामः सन्तः ज्ञानेश्वरः आद्यः प्रसिद्धाः ।

महाराष्ट्र राज्ये नैकानि पर्यटनस्थालानि सन्ति । यत्र देशतः विदेशतः जनाः भ्रमणाय आगच्छन्ति । महाराष्ट्र प्रदेशं विशालं सागरत लब्धम् । अस्मिन् राज्ये औद्योगिक प्रगतिः सर्वोच्चाः अस्ति । सह्याद्रीः पर्वतस्यमाला अस्मिन् एव राज्ये विलसति । अस्य राज्यस्य मातृभाषा मराठी अस्ति । महाराष्ट्रे अहं जनि अलभत् एतत् मम भाग्यं वर्तते ।

* जलमहिमा *

* वञ्चितवञ्चकः *

इदम् जलम् । जलम् स्वच्छं पवित्रं वा । जलम् प्राणितनां जीवनाधारम् । जलम् विना प्राणिनः न जैजीवितुम् शक्नुवन्ति । अन्नं भोजनं विना प्राणिनः कतिपयदिनानि जीवितुम् शक्नुवन्ति । परं जलंविना जीवनं जीवितुं कठिनं भवति जलं शरीरस्य महाभूतमस्ति । यतोहि शरीराय जलमावश्यकम् अस्ति । सस्यस्य उत्पादनमपि जलेनैव भवति यदा मेघाः जलम् वर्षन्ति तदा सस्यश्यामला पृथिवी भवति । अस्मभ्यम् पातुं जलं जलदः ददाति । यदा शरीरे जलस्यामात्रा न्यूना भवति तदा जनाः रूग्णाः भवन्ति । आधुनिकयुगे जलैर्नैव विद्युतनिर्माणं भवति । जनाः तमसाकुलरात्रौ प्राप्नुवन्ति । जलेन माता महानसे भोजनं निर्माति । जलेनेव जीवन्ति । सर्वे स्थावराः जड्माःच प्राणिनः जलं जीवनधारं अस्ति । परमेश्वरेण जगत्यास्मिन् प्रथमं जलस्य निर्माणं कृतम् यतोहि जलम् जगतः एव आधारम् अस्ति । अप्-वार-वारि-सलिल, कमल, जलम्, इत्यादयः समानार्थकाः शब्दाः सन्ति ।

संकलन - कल्याणी वैद्य

१२ वी विज्ञान

चोलेषु सुमतिर्नाम कोपि भूपो बभूव । तस्य बहवो विद्वांस आसन् । स राजा प्रभूतधनदानेन तान् मानयन् नानाकलासु कुशला जानपदा प्रत्यहं तत्सभामागच्छन्ति । तेन च यथोचितं मानिता भवन्ति । सत्येवं कदाचित् कोपि मिथ्यारसवेदी तं राजा पप्रच्छ-कस्यां कलायां कुशलो भवान् इति । स प्राह - महाराज, अहं रसवेदी । रजतं ताम्रं सीसं वा सुवर्णं कर्तुं शक्नोस्मि । इयमस्माकं कुलक्रमागता विद्या, इति । वस्तुतः स लोहं सुवर्णं कर्तुं न शक्तः । केवलमज्ञानान् प्रतार्य तेभ्यो रजताद्यपहारकः । प्राज्ञो राजाप्यज्ञजनप्रतारकं तं विज्ञाय तस्मै शून्यां कामपि पेटिकां पारितोषिकं प्रायच्छत् । प्रभूतधनदानेन सम्मानं प्रतीक्षमाणः स वञ्चकः शून्यपेटिकादाने लज्जितो भूपालमपृच्छत्-महाराज विद्वद्भ्यः प्रभूतः धनमयच्छन्किमेवं मामवमन्यसे, इति । राजा प्राह-रसवेदिन्, भवान् किल सुवर्णादिकं स्वयमेव सष्टु शक्तः । तादृशस्य भवतः कियदहं दास्यामि । पेटिका तु तादृशसुवर्णादिनिक्षेपणाय दत्ता । तदिमामादायय गम्यताम् इति । तच्छ्रुत्वा स रसवेदी वञ्चकमपि मामयं राजा वञ्चितवानिती मन्वानो लज्जितो यथागतं प्रत्यागतः ।

संकलन - समिक्षा खोपे

१२ वी विज्ञान

* चतुर वीरबलः *

* सङ्ख्याविशेषणानि *

पुरा देहलीपुरे अकबरः नाम श्रीमान् नृपः आसीत् । तस्य वीरबलः नाम बुद्धिमान् सचिव । कदाचित् सभायां मन्त्रिमण्डले कश्चित् शिल्पी नरः तं नृपमुपगम्य तत्पुरः लोहविनिर्मिताः तिस्रः समाः सुरम्याः पुत्रिकाः संस्थाप्य वदति स्म-नृपश्रेष्ठ, मम इदं वाक्यं श्रुणु । मया एताः पुत्तलिकाः स्वयं निर्मिताः। एताः सर्वाः धातुमय्यः प्रमाणाकारतः अपिचसमाः। तासाम् उत्तगाधममध्यत्वं पण्डितेः बोधय । अन्यथा त्वं जितो मया इति ।

अथःनृपालः तान् पण्डिता ताः परीक्षितुमादिशत् किन्तु ते ताः क्रमशः निर्णेतुम् अक्षमाः जाताः । अथ अन्ते राज्ञा समादिष्टः वीरबलः सत्वरं तिस्रः अपि पुत्तलिकाः सुक्ष्मदृष्ट्वा मुहुर्मुहुः च पर्येक्षत ।

एवं विलोकयम् सः तासां श्रुतिपथे स्थितं मनाक् कृतं रन्ध्रं सूक्ष्मया दृशा अपश्यत् । यदा तन्त्रीमादाय एकस्याः कर्णे प्रावेशयत् तदा सा क्वचित् विलीना इव बहिर्दर्शनं न गता । ततः द्वितीयस्याः कर्णे तथैव तन्त्री प्रावेशयत् । परस्मात् कर्णरन्ध्रात् सा सुदूरं बहिरागता । तयोः तं विशेषं ज्ञात्वा निर्णयं लब्धवान् इव सः तृतीयायाः कर्णरन्ध्रे तां तन्त्री समयोजयत् । तत्र प्रविष्टमात्रा सा तन्त्री तस्याः मुखात् विनिर्याता । तासां तं विशेषं ज्ञात्वा हृदि निर्णयं कृतवान् ।

अथ कथनाय सत्सुकः सः राजानं प्रणम्य अब्रवीत्- नृपशार्दूल, आसां मम निर्णयं श्रुणु । यस्याः उदरे तन्त्रीः स्थिता सा सर्वोमत्ता गता । यस्याः कर्णरन्ध्रात् सा निर्गता, सा मध्यमा । यस्याः मुखात् तन्त्रीः विनिर्याता

सा पुत्रिका अधमा । तासां एषः एव क्रमः । ते कारणं कथयामि गोप्यं हि किञ्चित् न्हदये तु यस्य न शब्दरूपेण मुखात् प्रयाति ।

स उत्तमो, मध्यमतां गतस्तु श्रुत्वा विमुत्रचन् स्मरणेन हीनः ॥

अयं पुनः स्यादधमस्तृतीयो मुखात् स्पुरेद्यस्य सदा रहस्यम् ।

बुधैः सदायं परिवर्जनीयः

सर्वे विजानन्तु रहस्यमेतत् ॥

संवादम् इमं पठत ।

मातामही - एकतः चर्तःपर्यन्तं सङ्ख्यारूपाणि अधीमानि खलु ? पश्चतः तु सङ्ख्यारूपेषु न लिङ्गभेदः। ताः यथावत् प्रयोक्तव्याः ।

वेणुः - ज्ञातम् तर्हि पञ्च आसन्दाः पञ्च अङ्कन्यः पञ्च भवनानि वा सुधेन्दुः - तथा च सप्त बटवः सप्त रज्जवः सप्तैव च दिनानि पृथा - इतोऽपि अष्ट तारकाः अष्ट मुनयः अष्ट वसूनि मातामही - उत्तमम् । काश्चन सङ्ख्याः प्रसिद्धाः । यथा नव रात्रयः...

वेणुः च पृथा च - सप्त ऋषयः, दश आननानि, अष्ट लक्ष्म्य...त्रीणि भुवनानि, नव रत्नानि वा ।

मातामही - पर्याप्तम् । अहम् अधुना कूटप्रश्नं वदामि । भिः - भ्यः - भ्यः - आनाम् - सु किम् एतद् ।

सुधेन्दुः - (उच्चै हसित्वा) न एषः कूटप्रश्नः । एते तु विभाक्तिप्रत्ययाः गतवर्षे अहं पठितवान् सम्यक् स्मरामि अधुना अपि ।

वेणुः - ओहो सुधेन्दो, सत्यमेव तीक्ष्णा जाता तव बुद्धिः । तर्हि एते सङ्ख्याप्रत्ययाः तृतीयातः सप्तमीपर्यन्तम् ।

पृथा - युथा - पञ्च, पञ्च, पञ्चभिः, पञ्चभ्यः, पञ्चानाम्, पञ्चसु । पश्चतः नवदशपर्यन्तं रूपाणि पञ्च सङ्ख्या इव भवन्ति । सत्त्वं खलु

मातामही - आम्, अतीव मुदिताऽस्मि । युयं सर्वे संस्कृतपटवः । इतःपरं संस्कृतभाषया खेलितुं समर्थाः।

सुधेन्दुः - ततु त्वया सह सम्भाषणेन किञ्चिद् व्याकरणाभ्यासेन च वेणुः - सङ्ख्यारूपाणि सम्यगधीत्य सम्भाषणे सङ्ख्यानाम् अधिकं प्रयोगं कुर्मः ।

पृथा - अग्रिमे अवकाशे अन्यान् सङ्ख्याविशेषान् ज्ञातुम् आगच्छामः ।

संकलन - निकिता पांडुळे

११ वी विज्ञान

* पद्य विभाग *

सुभाषितानि ।

यथैव सकला नद्यः प्रविशन्ति महोदधिम्
तथा मानवताधर्मं सर्वे धर्माः समाश्रिताः ॥१॥
षड्जमूला यथा सर्वे सङ्गीते विविधाः स्वराः
तथा मानवताधर्मं सर्वे धर्माः समाश्रिताः ॥२॥
एकीभूय यथा सर्वे वर्णा गच्छन्ति शुक्लताम्
तथा सम्भूय शंसन्ति धर्मा मानवतागुणम् ॥३॥
सर्वं व्याप्नोति सलिलं शर्करा लवणं यथा
एवं मानवताधर्मो धर्मानं व्याप्नोति सर्वथा ॥४॥

यथा प्रकाशयत्येको भानुर्भुवनमण्डलम्
धर्मान् प्रकाशयत्येकस्तथा मानवतागुणः ॥५॥
आत्मौपम्यं समाश्रित्य मानवो मानवैः सह
यदा व्यवहरेल्लोके तदा मानवता भवेत् ॥६॥
सर्वधर्मान् परित्यज्य भज मानवतां ध्रुवमं
एषोऽभ्युदयकृत् तथा श्रेयस्कारोऽपि च ॥७॥

संकलन - अनुष्का सरपते

१२ वी विज्ञान

श्री सुर्यमण्डलाष्टकम् ।

नमः सवित्रे जगदेकचक्षुषे जगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे
त्रयीमयाय त्रिगुणात्मधारिणे विरिञ्चिनाराणशङ्करात्मने ॥१॥
यन्मण्डलं दीप्तिकरं विशालं रत्नप्रभं तीव्रमनादिरूपम्
दारिद्र्यदुःखक्षयकारणं च पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥२॥
यन्मण्डलं देवगणैः सुपूजितं विप्रैः स्तुतं भावनमुक्तिकोविदम्
तं देवदेवं प्रणमामि सूर्यं पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥ ३॥
यन्मण्डलम् ज्ञानगम्यं त्वगम्यं त्रैलोक्यपुज्यं त्रिगुणात्मरूपम्
समस्ततेजोमयदिव्यरूपं पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥४॥
यन्मण्डलम् गूढमतिप्रबोधं धर्मस्य वृद्धिं कुरुते जनानाम्
यत्सर्वपाक्षयकारणं च पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥५॥
यन्मण्डलं व्याधिविनाशदक्षं यदृग्यजुः सामसु संप्रगीतम्
प्रकाशितं येन च भूर्भुवः स्वः पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥६॥
यन्मण्डलं वेदविदो वदन्ति गायन्ति यच्चारणासिद्धसंधाः
यद्योगिनो योगजुषां च संधाः पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥७॥
यन्मण्डलं सर्वजनेषु पूजितं ज्योतिश्च कर्यादिह मर्त्यलोके
यत्कालकल्पक्षयकारणं च पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥८॥
यन्मण्डलं विश्वसृजा प्रसिद्धधामुत्पत्तिरक्षाप्रलयप्रगल्भम्
यस्मिञ्जगत्संहरतेखिलञ्च पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥९॥
यन्मण्डलं सर्वगतस्य विष्णोरात्मा परंधाम विशुद्धतत्वम्
सूक्ष्मान्तैर्योगपथानुगम्यं पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥१०॥
यन्मण्डलं वेदविदः वदन्ति गायन्ति यच्चारणासिद्धसंधाः
यन्मण्डलं वेदविदः स्मरन्ति पुनातु तत्सवितुवरिण्यम् ॥११॥
यन्मण्डलं वेदविदोपगीतं यद्योगिनां योगपथानुगम्यम्
तत्सर्ववेदं प्रणमामि सूर्यं पुनातु मां तत्सवितुवरिण्यम् ॥१२॥

संकलन - कल्याणी वैद्य

१२ वी विज्ञान

* विद्यार्थमाला *

सुखार्थी चत् त्यजेद्विधा विद्यार्थी चेत् त्यजेत्सुखम्
 सुखार्थिनः कुतो विद्या कुतो विद्यार्थिनः सुखम्
 दृष्टिपूतं न्यसेत् पादं वस्त्रपूतं पिबेत् जलम्
 सत्यपूतां वदेत् वाणीं मनःपूतं समाचेत्
 दृष्टिपूतं पादं वस्त्रपूतं जलं सत्यपूतां वाणीं मनःपूतं सूचरेत्
 धनमलब्धं काङ्क्षेत्, लब्धं रक्षेत प्रयतनतः
 रक्षितं वर्धयेत् समयक्, वृद्धं तीर्थेषु निक्षिपेत्
 अक्रोधेन जयेत् क्रोधम असाधुं साधुना जयेत्
 जयेत कदर्यं दानेन जयेत् सत्येन चानृतम्
 दुःखे दुःखाधिकान् पश्येत् सुखे पश्येत् सुखाधिकान्
 आत्मानं शोकहर्षाभ्यां शत्रुभ्यामिव नार्पयेत्
 प्रत्यहं प्रत्यवेक्षेत नरश्चरितमात्मनः
 किन्तु मे पशुभिस्तुल्यं किन्तु सत्पुरुषैरिति
 बकवच्चिन्तयेदर्थान् सिंहवच्च पराक्रमेत्
 वृकवच्चावलुम्पेत शवच्च विनिष्पुतेत्

संकलन - चैत्राली चव्हाण

१२ वी विज्ञान

* संस्कृत श्लोक *

आलस्य हि मनुष्याणां शरीरस्यो महान रिपु
 नास्तुद्यमसमो बन्धु कृत्वा यं नावसीदति ॥
 स्वभावो नोपदेशेन शक्यते कर्तृमन्यथा
 सुतप्तमपि पानीय पुनर्गच्छति शीतताम् ॥
 यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तया क्रियाः
 चित्ते वाचि क्रियायाच साधुनामेकपता ॥
 षड् दोषा पुरुषेणेह हातव्याभूतिमिच्छता
 निद्रा तद्रा भयं क्रोध आलस्यं दीर्घसुत्रता ॥
 द्वौ अम्भसि निवेष्टव्यौ गले बद्धा दृढा शिलाम्
 धनवन्तम अदातारम दरिद्रं च अतपास्वेनम ॥
 यस्तु सञ्चरते देशान सेवते यस्तु पण्डितान
 तस्य विस्तारिता बुद्धिस्तैलबिन्दुरिवाम्भसि ॥
 परो अपि हितवान बन्धु बन्धु अपि अहित पर
 अहित देहज व्योधि हितम् आरण्य औषधम् ॥
 येष न विद्या न दानं ज्ञानं शील न गुणेन
 ते मर्त्यलोके मनुष्यरूपेण खग धरन्ति ॥
 अधमा धनमिच्छन्ति धनं मानं च मध्यमाः
 उत्तमाः मानमिच्छन्ति मानो हि महताम् धनम् ॥
 कार्यार्थी भजते लोकंयावत्कार्यं न सिद्धति
 उत्तीर्णं चपरे पारे नौकाय किं प्रयोजनम् ॥
 न चोरहार्यं न राजहार्यं न भृतृभाज्यं न च भारकारि
 त्यये कृते वर्धति एव नित्यं विद्याधनं सर्वधनप्रधानम् ॥
 शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डित
 वक्तादशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥
 विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तूल्यं कदाचन
 स्वदेशे पूज्यतेराजा विद्वान सर्वत्र पूज्यते ॥
 बलवानप्यशक्तेसौ धनवानपि निर्धनः
 श्रुतवानपि मूर्खो सौ यो धर्मविमुखो जनः ॥
 जाड्यं धियो हरति सिचति वाचि सत्यं
 मानोन्नति दिशाति पापमपा करोति
 चन्दनं शीतलं लोके, चन्दनदपि चन्द्रमा
 चन्द्रचन्दनयोर्मध्ये शीतला साधुसंगति ॥

संकलन - मिनल क्षीरसागर

१२ वी विज्ञान

* सुभाषितमाला *

विभाति कायः करूणापराणाम् परोपकारैर्न तु चंदनेन ॥
 भाषासु मुख्या मधुरा द्विया गीर्वाणभारती ।
 तस्या हि काव्यम् मधुरं तस्मादपि सुभाषि तम् ॥
 उदारस्य तृणं वित्तं शूरस्य मरणं तृणं ।
 विरकतस्य तृणं भार्या निस्पृहस्य तृणं जगत् ॥
 विद्वत्त्वं च नृपत्वं च पैव तुल्य कदाचन ।
 स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥
 दुर्जनेनं समं सख्यं प्रीति चापि न कारयेत् ।
 उष्णौ दीति चांगारः शीतः कृष्णायते करम् ॥
 द्राक्षा म्लानमुखी जाता शर्करा चाश्मतां गता ।
 सुभाषितरसस्याग्रे सुधा भीता दिवं गता ॥
 वनानि दहतो वन्हेहसखा भवति मारूतः ।
 स एव दीपनाशाय कृशे कस्यास्ति सौहृदम् ॥
 नमान्ति फलिनो वृक्षा नमान्ति गुणिनो जनाः ।
 शुष्ककाष्ठश्च मूर्खश्च न नमन्ति कदाचन ॥
 यो ध्रुवाणि परित्यज्य अध्रुवाणि निषेवते ।
 ध्रुवाणि तस्य नश्यन्ति अध्रुवाणि नष्टमेव हि ॥
 विद्या विवादाय धनं मदाय शक्तिः परेषां परिपीडनाय ।
 खलस्य साधोर्विपरीतज्ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय ॥
 प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यो ।
 देवोऽपि तं लड्यितुं न शक्तः ॥
 तस्मान्न शोचामि न विस्मयो ते ।
 यदस्मदीयं न हि तत्परेषाम् ॥

संकलन - श्वेता कोल्हे
 बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष

* संकीर्ण सुभाषितानि *

बुधाग्रे न गुणान् ब्रूयात् साधु वक्ति स्वयं हि सः।
 मूर्खाग्रेऽपि च न ब्रूयात् बुधप्रोक्तं न वेत्ति सः ॥१॥
 गुणदोषौ बुधो गहन् इन्दुक्ष्वेडाविवेश्वरः।
 शिरसा श्लाते पूर्वं परं कण्ठे नियच्छति ॥२॥
 सामृतैः पाणिभिर्नन्ति गरवो न विषोक्षितैः।
 लालनाश्रयिणो दोषास्ताडनाश्रयिणो गुणाः ॥३॥
 यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य तिर्यञ्चोऽपि सहायताम् ।
 अपन्थानं तु गच्छन्तं सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥४॥
 क्व शुक्तयः क्व वा मुक्ताः क्व पक्क क्व च पक्कजम् ।
 क्व मृगाः क्व च कस्तूरी धिग्विधातुर्विदग्धतामः ॥५॥
 जह्वोरपत्यं जगतः पवित्रं कलत्रमबधेस्तनयः कलात्मा ।
 कन्या तु धन्या कमला बिभर्ति जामातृभावं जगदीश एव ॥६॥
 कस्त्वं लोहितलोचनास्यचरणो हंसः कुतो मानसात् ।
 किं तत्रास्ति सुवर्णपक्कजवनान्यम्भः सुधासन्निभम् ।
 मुक्ताशुक्तिरथास्ति शङ्निचयो वैदूर्यरोहाः क्वचित् ।
 शम्बूकाः किमु सन्ति नेति च बकैराकर्ण्य हीहीकृतम् ॥७॥
 तुल्यवूर्णच्छदः कृष्णः कोकिलैः सह संगतिः ।
 केन विज्ञायते काकः स्वयं यदि न भाषते ॥८॥
 उत्तुङ्ग-मत्त-मातङ्ग-मस्तक-न्यस्त-लोचनः।
 आसत्रेऽपि च सारङ्गे न वाच्छां कुरुते हरिः ॥९॥
 अहमस्मि नीलकण्ठस्तव खलु तुष्यामि शब्दमात्रेण ।
 नाहं जलधर भावतश्चातक इव जीवनं याचे ॥१०॥

संकलन - चिन्मय पाठक
 १२ वी विज्ञान

* विद्यार्थमाला *

सुखार्थी चत् त्यजेद्विधा विद्यार्थी चेत् त्यजेत्सुखम्
 सुखार्थिनः कुतो विद्या कुतो विद्यार्थिनः सुखम्
 दृष्टिपूतं न्यसेत् पादं वस्त्रपूतं पिबेत् जलम्
 सत्यपूतां वदेत् वाणीं मनःपूतं समाचेत्
 दृष्टिपूतं पादं वस्त्रपूतं जलं सत्यपूतां वाणीं मनःपूतं सूचरेत्
 धनमलब्धं काङ्क्षेत्, लब्धं रक्षेत प्रयतनतः
 रक्षितं वर्धयेत् समयक्, वृद्धं तीर्थेषु निक्षिपेत्
 अक्रोधेन जयेत् क्रोधम असाधुं साधुना जयेत्
 जयेत् कदर्यं दानेन जयेत् सत्येन चानृतम्
 दुःखे दुःखाधिकान् पश्येत् सुखे पश्येत् सुखाधिकान्
 आत्मानं शोकहर्षाभ्यां शत्रुभ्यामिव नार्पयेत्
 प्रत्यहं प्रत्यवेक्षेत नरश्चरितमात्मनः
 किन्तु मे पशुभिस्तुल्यं किन्तु सत्पुरुषैरिति
 बकवच्चिन्तयेदर्थान् सिंहवच्च पराक्रमेत्
 वृकवच्चावलुम्पेत शवच्च विनिष्पुतेत्

संकलन - चैत्राली चव्हाण

१२ वी विज्ञान

* संस्कृत श्लोक *

आलस्य हि मनुष्याणां शरीरस्यो महान रिपु
 नास्तुद्यमसमो बन्धु कृत्वा यं नावसीदति ॥
 स्वभावो नोपदेशेन शक्यते कर्तुमन्यथा
 सुतप्तमपि पानीय पुनर्गच्छति शीतताम् ॥
 यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तया क्रियाः
 चित्ते वाचि क्रियायाच साधुनामेकपता ॥
 षड् दोषा पुरुषेणेह हातव्याभूतिमिच्छता
 निद्रा तद्रा भयं क्रोध आलस्यं दीर्घसुत्रता ॥
 द्वौ अम्भसि निवेष्टव्यौ गले बद्धौ दृढा शिलाम्
 धनवन्तम अदातारम दरिद्रं च अतपास्वेनम ॥
 यस्तु सञ्चरते देशान सेवते यस्तु पण्डितान्
 तस्य विस्तारिता बुद्धिस्तैलबिन्दुरिवाम्भसि ॥
 परो अपि हितवान बन्धु बन्धु अपि अहित पर
 अहित देहज व्योधि हितम् आरण्य औषधम् ॥
 येष न विद्या न दानं ज्ञानं शील न गुणेन
 ते मर्त्यलोके मनुष्यरूपेण खग धरन्ति ॥
 अधमा धनमिच्छन्ति धनं मानं च मध्यमाः
 उत्तमाः मानमिच्छन्ति मानो हि महताम् धनम् ॥
 कार्यार्थी भजते लोकंयावत्कार्यं न सिद्धति
 उत्तीर्णं चपरे पारे नौकाय किं प्रयोजनम् ॥
 न चोरहार्यं न राजहार्यं न भृत्यभाज्यं न च भारकारि
 त्यये कृते वर्धति एव नित्यं विद्याधनं सर्वधनप्रधानम् ॥
 शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डित
 वक्तादशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥
 विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तूल्यं कदाचन
 स्वदेशे पूज्यतेराजा विद्वान सर्वत्र पूज्यते ॥
 बलवानप्यशक्तसौ धनवानपि निर्धनः
 श्रुतवानपि मूर्खो सौ यो धर्मविमुखो जनः ॥
 जाड्यं घियो हरति सिचति वाचि सत्यं
 मानोन्नति दिशाति पापमपा करोति
 चन्दनं शीतलं लोके, चन्दनदपि चन्द्रमा
 चन्द्रचन्दनयोर्मध्ये शीतला साधुसंगति ॥

संकलन - मिनल क्षीरसागर

१२ वी विज्ञान

* सुभाषितमाला *

विभाति कायः करूणापराणाम् परोपकारैर्न तु चंदनेन ॥
 भाषासु मुख्या मधुरा द्विधा गीर्वाणभारती ।
 तस्या हि काव्यम् मधुरं तस्मादपि सुभाषि तम् ॥
 उदारस्य तृणं वित्तं शूरस्य मरणं तृणं ।
 विरकतस्य तृणं भार्या निस्पृहस्य तृणं जगत् ॥
 विद्वत्त्वं च नृपत्वं च पैव तुल्य कदाचन ।
 स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥
 दुर्जनेनं समं सख्यं प्रीति चापि न कारयेत् ।
 उष्णौ दीति चांगारः शीतः कृष्णायते करम् ॥
 द्राक्षा म्लानमुखी जाता शर्करा चाश्मतां गता ।
 सुभाषितरसस्याग्रे सुधा भीता दिवं गता ॥
 वनानि दहतो बन्हे-हसखा भवति मारूतः ।
 स एव दीपनाशाय कृशे कस्यास्ति सौहृदम् ॥
 नमान्ति फलिनो वृक्षा नमान्ति गुणिनो जनाः ।
 शुष्ककाष्ठश्च मूर्खश्च न नमन्ति कदाचन ॥
 यो ध्रुवाणि परित्यज्य अध्रुवाणि निषेवते ।
 ध्रुवाणि तस्य नश्यन्ति अध्रुवाणि नष्टमेव हि ॥
 विद्या विवादाय धनं मदाय शक्तिः परेषां परिपीडनाय ।
 खलस्य साधोर्विपरीतज्ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय ॥
 प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यो ।
 देवोऽपि तं लङ्घितुं न शक्तः ॥
 तस्मान्न शोचामि न विस्मयो ते ।
 यदस्मदीयं न हि तत्परेषाम् ॥

संकलन - श्वेता कोल्हे
 बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष

* संकीर्ण सुभाषितानि *

बुधाग्रे न गुणान् ब्रूयात् साधु वक्ति स्वयं हि सः।
 मूर्खाग्रेऽपि च न ब्रूयात् बुधप्रोक्तं न वेत्ति सः ॥१॥
 गुणदोषौ बुधो गह्वन् इन्दुक्ष्वेडाविवेश्वरः।
 शिरसा श्लाते पूर्वं परं कण्ठे नियच्छति ॥२॥
 सामृतैः पाणिभिर्नन्ति गरवो न विषोक्षितैः।
 लालनाश्रयिणो दोषास्ताडनाश्रयिणो गुणाः ॥३॥
 यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य तिर्यञ्चोऽपि सहायताम् ।
 अपन्थानं तु गच्छन्तं सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥४॥
 क्व शुक्तयः क्व वा मुक्ताः क्व पक्व क्व च पक्वजम् ।
 क्व मृगाः क्व च कस्तूरी धिग्विधातुर्विदग्धतामः ॥५॥
 जह्वोरपत्यं जगतः पवित्रं कलत्रमबधेस्तनयः कलात्मा ।
 कन्या तु धन्या कमला विभर्ति जामातृभावं जगदीश एव ॥६॥
 कस्त्वं लोहितलोचनास्यचरणो हंसः कुतो मानसात् ।
 किं तत्रास्ति सुवर्णपक्वजवनान्यम्भः सुधासन्निभम् ।
 मुक्ताशुक्तिरथास्ति शङ्निचयो वैदूर्यरोहाः क्वचित ।
 शम्बूकाः किमु सन्ति नेति च बकैराकर्ण्य हीहीकृतम् ॥७॥
 तुल्यवर्णच्छदः कृष्णः कोकिलैः सह संगतिः ।
 केन विज्ञायते काकः स्वयं यदि न भाषते ॥८॥
 उत्तुङ्ग-मत्त-मातङ्ग-मस्तक-न्यस्त-लोचनः।
 आसन्नेऽपि च सारङ्गे न वाञ्छां कुरूते हरिः ॥९॥
 अहमस्मि नीलकण्ठस्तव खलु तुष्यामि शब्दमात्रेण ।
 नाहं जलधर भावतश्चातक इव जीवनं याचे ॥१०॥

संकलन - चिन्मय पाठक

१२ वी विज्ञान

”دُر و انکور“

۲۰۱۸-۲۰۱۹ء

نگراں : ڈاکٹر سیدہ شہناز پروین (صدر شیعہ اردو)
مدیر : شیخ الفیہ رشید (بی۔ اے۔ سال اول)

فہرست

ڈاکٹر سیدہ شہناز پروین (صدر شیعہ اردو)	:	ابتدائیہ
پشیل نکہت سلیم	:	(۱) اسانہ نادانی
شیخ عاتق بیگم	:	(۲) غزل۔ (سجاد اختر)
شیخ صنوبر	:	(۳) لطیفہ
سید شاہ نواز پشیل	:	(۴) کچھ اشعار
شیخ آفرین بیگم	:	(۵) غزل
شیخ الفیہ رشید	:	(۶) نظم۔ علم کا دیپ
شیخ امیرین	:	(۷) نظم۔ جنگل میں چناو
شیخ اشفاق	:	(۸) دل
منیا رشید بیگم	:	(۹) اصول زندگی
مورے پردیپ	:	(۱۰) میں نمونہ ہوں (آزاد نظم)
پٹھان آسیہ بانو	:	(۱۱) سچائی
مومن الفیہ کوثر	:	(۱۲) علم اور مال

- (۱۳) اسلامی معلومات : شیخ ابوزر
- (۱۴) دعا اللہ سے رابطے کا بہترین ذریعہ : شیخ اسماعیل
- (۱۵) ابوریحان البہرونی : سلمان سلطان
- (۱۶) باطن کی سیلفی بھی لیتے رہیے : محمد اکرام
- (۱۷) موبائل کا استعمال : نجم بیگم
- (۱۸) کرب زندگی - سید اختر کریم : ڈاکٹر سیدہ شہناز پروین
- (۱۹) اردو زبان اور اس کا مستقبل : ڈاکٹر سید اعماد الدین

اسکول میں بچہ کہ جو ہوگا معصوم
استاد کو ہوگا وہی پیارا معلوم
عزت جو کروگے تو بنوگے عالم
گتخ سدا علم سے دیکھا محروم

ابتداء

کروں پہلے تو حیدرآبادی قسم
جھکا جھکے معیدے کو اول قسم

طلباء و طالبات میں ادبی ذوق پیدا کرنے اور ان میں پوشیدہ فن کارانہ صلاحیتوں کو جلا دینے کے لئے ہر سال دروانگور اس میگزین کو شائع کیا جاتا ہے۔ جس سے طلباء کو ایک پلٹ فارم بھی مل جاتا ہے۔ اور وہ ادبی مضامین، غزلیات، نظمیں وغیرہ لکھنے کی بہترین کوشش کرتے ہیں۔ آج کے دور کو ہمس پراشوب دور نہیں گے۔ طلباء کے سامنے ہمیں گھبرانے اور پریشان ہونے سے کوئی فائدہ نہیں ملے گا۔ ان حالات کو بدلنے کے لئے ہمیں سچائی ایسا نداری، محنت کی سخت ضرورت ہے۔ آج کے نوجوان محنت سے ڈرتے ہیں۔ وہ چاہتے ہیں کہ بغیر کسی کوشش کے ہمیں زندگی ملے۔ نہ کہ علم، ڈگریوں سے کچھ حاصل نہیں ہوتا۔ جہاں علم ہے وہاں پر برکت ہے، رزق کے مواقع ہیں۔ یہ اہم بات ہمارے نوجوان بھول گئے اور اس لئے آج وہ پریشان حال درد کی ٹھوکریں کھانے پر مجبور ہیں۔ اپنا قیمتی سرمایہ (وقت) موبائیل، ٹی۔وی، لیپ ٹاپ کی نذر کر کے پریشانی کا رونا رو رہے ہیں۔ دین سے دوری نے بھی نوجوانوں کو برباد کر کے رکھ دیا ہے۔

خدا نے آج تک اس قوم کی حالت نہیں بدلی
نہ ہو جس کو خیال آپ اپنی حالت کے بدلنے کا
ہر روز پابندی سے کالج آنا، تمام لیکچرس اٹینڈ کرنا، اچھے سے مطالعہ کرنا۔ ان باتوں کی غور کر تو جہ
دیں گے تو ظاہر ہے کہ ہمیں عروج سے، کامیابیوں سے کوئی بھی روک نہیں سکتا۔
بھروسہ کروں بازوں کا تم اپنی
غلط ہے کے غصیروں کے ڈھونڈے سہارے

خدا حافظ

ڈاکٹر سیدہ شہناز اختر

نادانی

پشیل نکہت سلیم

ماں بیٹے سے: انیل بیٹا تم کہو تو ایک ہفتے کے لئے تیرتھ یا تراپرسی جاؤں۔ محلے کی بہت سی بڑی بوڑھیاں جا رہی ہیں۔ شاردانے اپنے اکلوتے بیٹے سے پوچھا۔ بیٹا کچھ کہہ پاتا اس سے پہلے ہی اس کی بیوی شالو بول پڑی۔ وہ لوگ مفت میں نہیں لے جا رہے، پانچ پانچ ہزار روپیئے لے رہے ہے ہر ایک سے۔ شاردانے بیٹے سے کہا کہ تم جمع کر دو بیٹا پانچ ہزار۔ آج تک میں کبھی بھی کہیں گئی نہیں۔ ماں میں اکیلا کمانے والا اتنے روپے بے کار میں لٹانے نے لئے کہاں سے لاؤں بیٹے نے کہا۔ شاردانے بیٹے کا جواب سن کر خاموش رہ گئی۔ دوسرے دن محلے کی تمام بزرگ خواتین کو لے کر بس روانہ ہو گئی۔ ناراض اور غمگین شاردانے کھڑکی سے یہ سب دیکھ رہی تھی۔ سب کے بہو، بیٹے، پوتے، پوتیاں اپنے بزرگوں کو خوشی خوشی روانہ کر رہے تھے۔

شام ہوتے ہوتے محلے بھر میں رونا بیٹنا شروع ہو گیا۔ پتہ چلا کہ یا ترا کو لے جانے والی بس حادثہ کا شکار ہو گئی۔ یہ خبر سن کر شاردانے بہوشا لوانے کہا ماں جی ہم نے آپ کو روک لیا تو اچھا ہی ہو اور نہ آپ بھی سیدھی اوپر چلی جاتی۔ شالونے احسان جتانے کے انداز میں کہا۔ دوسرے دن اخبار میں چھپی خبر پڑھ کر انیل اور شالونے اپنا ماتھا پیٹ لیا۔ خبر یہ تھی کہ حادثے میں مارے جانے والے لوگوں کے قاتلان کو فی آدمی دو دو لاکھ روپے حکومت دے گی۔ شالو بڑبڑانے لگی کاشمیں پانچ ہزار روپیئے ہم بھی لگا دیتے تو آج دو لاکھ ملتے۔ وہ فائدہ الگ اور اس بڑھیا سے ہمیشہ ہمیشہ کے لئے نجات مل جاتی یہ فائدہ الگ!! یہ ہم نے کیسی نادانی کر دی کہ اپنی ماں کی خواہش پوری نہ کر سکے۔

علم و ادب کے سارے خزانے گزر گئے
کیا خوب تھے وہ لوگ پرانے گزر گئے
باقی ہے اب زمین پہ فقط آدمی کی بھیڑ
انسانی کو مسرے ہوئے زمانے گزر گئے

برانی شاخ سے پوچھ کہ جینا کتنا مشکل ہے رات تو پابندی سے وقت پر لوٹ آتی ہے
نئے پتے تو بس اپنی اداکاری میں رہتے ہیں آج کل نیندیں بھی آوارگی کرتی پھرتی ہے

ابھی حیراں نظر آتے ہیں اسکولوں کے دروازے
مقدر میں کبھی بچوں کے کیوں بیٹے ہیں ہوتے

غزل... سید سجاد اختر

شیخ عاشر بیگم

طلسی داستانوں کے شکنجے سے نکلنا ہے
 کہ اس افانوی ماحول کو کچھ تو بدلنا ہے
 بہت سے قصے ہم سنتے رہے ہیں آسمانوں کے
 اتر کر آسمانوں سے زمین پر بھی تو چلنا ہے
 مقدر ہم نے اپنا جوڑ رکھا چاند تاروں سے
 مقدر چاند تاروں کا ہمیں کو اب بدلنا ہے
 فریب چشم کو بیوں آسماں کا نام دیتے ہو
 ابھی اس آسماں کو اور کتنے رنگ بدلنا ہے
 جہاں ہوں گی شہد اور دودھ کی نہریں بھی حوریں بھی
 یہ سُن سُن کر ہی سارہ لوح بندوں کو مچلنا ہے
 نئے انداز سے اب دیکھنا ہے چاند سورج کو
 ذہن کے چاند کو اب گہن سے باہر نکلنا ہے
 رہیں گے ذہن کب تک زیر بار آزاد بندوں کے
 اٹھا کر آسماں سر پر کھوں کب تک یوں چلنا ہے
 زمانہ لاکھ بھٹکائے ہمیں بے نام حسرتوں پر
 جو منزل کی طرف جائے اسی راستے پر چلنا ہے
 بتاؤں کیسے تم اہلیس پر برساؤں گے کسکر
 سیات کے لمبارے میں آئے تو بچ نکلنا ہے
 وہ پتھر کا زمانہ تھا، یہ سانس کا زمانہ ہے
 عقیدہ، جادوؤں، وہم سب سے بچ نکلنا ہے
 سفر خورشید کی جانب بھی ہوگا ایک دن اختر
 یہ مستقبل کی باتیں ہیں جنہیں ماضی میں ڈھلنا ہے

غزل.... سید سجاد اختر

شیخ عاتق بیگم

اپنے آپ سے باتیں کرتے رہتے ہیں
 اسی طرح دن رات گزرتے رہتے ہیں
 قدر کوئی رشکوں کی اب کرتا ہی نہیں
 پھول یہ سب دامن سے اُلجھتے رہتے ہیں
 وقت کو کون گزارے کیسے گزارے گا
 وقت کہاں ہم خود ہی گزرتے رہتے ہیں
 گلشن میں کانٹوں کا موسم آیا ہے
 ویرانے میں پھول برتے رہتے ہیں
 میرے وطن کے رہبر بچے رہبر ہیں
 وعدے کرتے اور مکرے رہتے ہیں
 ہم کو کسانوں کے دکھ درد سے کیا سینا
 وہ تو جیسے جی ہی مرتے رہتے ہیں
 مزدوروں کا پیٹ جو خالی ہے تو کیا
 پیٹ مجبوری کا وہ بھرتے رہتے ہیں
 ہم لوگوں میں دھرم کا کوئی بھید نہیں
 اک آکاش کے نیچے ہم سب رہتے ہیں
 ہم لہوگوں کے خون کا رنگ تو ایک ہی ہے
 لال ہرے کالے پیلے کیوں کرتے رہتے ہیں
 سب بھارت بھومی کے بہادر سپوت ہیں
 آپس میں کیوں لڑتے جھگڑتے رہتے ہیں
 بھائی کو بھائی سے دور وہ کرتے ہیں
 اسی لیے تو کھیل بگڑتے رہتے ہیں

لطیفے

شیخ مسنور

- شوہر (بیوی سے): تمہارے باپ کی جگہ پر نمک چھڑکنے کی عادت نہیں گھی بیوی: کیوں کیا ہوا؟
- شوہر: آج پھر پو پھر ہے تھے کہ تم میسری بیٹی سے شادی کر کے خوش تو ہونا؟ استاد (شاگرد سے): آج تم نے بالوں میں کنگھی کیوں نہیں کی؟
- شاگرد: جناب! میسری کنگھی گم ہو گئی ہے استاد: اپنے ابا سے لے لیتے
- شاگرد: جناب! وہ گئے ہیں امتحان ہال میں ایک طالب علم بار بار پیچھے مڑ کر دیکھ رہا تھا۔ ہال میں موجود استاد نے ڈانٹ کر کہا: بار بار پیچھے پلٹ کر کیوں دیکھ رہے ہوں؟
- طالب علم: سر! پرچے پر لکھا ہے پلٹ کر دیکھیے استاد (شہزاد سے): بتاؤں بہن کو انگلیش میں کیا کہتے ہیں؟
- شہزاد: سر
- استاد: اچھا یہ بتاؤں کہ کہ بھائی کو کیا کہتے ہیں؟
- شہزاد: ٹرانسٹر

اشعار

سیند شاہ نواز پشیل

- یہ بات غلط ہے کہ بہ تلوار سے پھیلا
- اسلام میرے آقا کے کردار سے پھیلا
- اس راتے میں جب کوئی سایہ نہ پائے گا
- یہ آخری درخت بہت یاد آئے گا
- ہر لفظ میں مومن کی نئی شان نئی آن
- گفتار میں کردار میں اللہ کی برہان
- قیاری و غفاری وقدوسی و جہسروت
- یہ چار عناصر ہوں تو بنتا ہے مسلمان
- جن سے جب گلا کر میں ٹھنڈک ہو وہ شبنم
- دریاؤں کے دل جس سے دہل جائیں
- یہ دی اذانیں کبھی پورب کے گلیاؤں میں
- بھاگتے پھرتے تھے افسریقہ کے صحراؤں میں
- وقت اچھا بھی آئے گا ناصر
- غم نہ کر زندگی بڑی ہے ابھی

غزل

شیخ افسرین بیگم

اب یہ حالت ہے میری قوم کے سرداروں کی
 پیکر تالم ہیں پر شکل ہے غم خواروں کی
 آج غدار چمن کہتا ہے ان کو گل چین
 کل جو فہرت میں آئے تھے وفاداروں کی
 ہر طرح مجھ کو مٹانے کے لیے کوشاں ہیں
 یہ عنایت بھی تو کچھ کم نہیں اب یاروں کی
 ٹوٹ کر رہ گیا انساں کی شرافت کا بھرم
 سرخیاں دیکھ لو تم آج کے اخباروں کی
 نسبت شاہ مدینہ کے تو سل سے شمیم
 لاج رہ جائے گی محشر میں گنگاروں کی

علم کا دیپ

شیخ الفیہ رشید

دنیاں میں جہاں علم کا ایک دیپ جلا ہے
آداب ستاروں نے اسے پیش کیا ہے

جو چاند کے اس پار خدا باز گئے ہیں
پوچھو تو انہیں آج یہ پد کس نے دیے ہیں

آئے نہ یقین علم نے وہ کام کیا ہے

دنیا میں جہاں علم کا اک دیپ جلا ہے

تعلیم نے انسان کو انسان بنایا

پگھڑے ہوئے بندوں کو خدا نے ہے ملایا

لا ریب خدا اسکی بدولت ہی ملا ہے

دنیا میں جہاں علم کا اک دیپ جلا ہے

ہے علم کا سرمایہ عجیب ایک خزانہ

ہوتا ہے جیسے دیکھ کے حیران زمانہ

جتنا بھی ہو آخر جیہ اتنا ہی بڑھا ہے

دنیا میں جہاں علم کا اک دیپ جلا ہے

تعلیم ضروری ہے اسے سیکھو سکھاؤ

بھٹکے جو ماسٹر ہیں انہیں راہ دکھاؤ

اسے دوست یہی حکم نبی حکم خدا ہے

دنیا میں جہاں علم کا اک دیپ جلا ہے

نظم ... جنگل میں چاناؤ

شیخ امیرین

غضب کی تھی بلچپل غضب کا ہجوم

مچی تھی الیکشن کی جنگل میں دھوم

رکھے راج گدی پر اپنی نظر

تھا میران میں ایک شیر بے سر

الیکشن کا بھالو کو بھی تھا بخار

لگائے تھے ہاتھی نے بھی اشتهار

تھی ایک پارٹی گیدڑوں کی الگ

جماعت تھی بندروں کی الگ

الیکشن میں الو بھی تھے حصہ دار

تھی ان کی تمنا ملے اقتدار

گدھے بھی نہیں تھے الیکشن سے دور

وہ تھے کرسیوں کے محبت میں چور

میٹنگیں ہوئے خوب طے ہوئے

غریبوں کے آپس میں جھگڑے ہوئے

الیکشن بڑی مشکلوں سے ہوا

قربیب آگئے کچھ ہوئے کو چھ جدا

یار آخر نتیجے کی آئی گھڑی

تھی نظریں لگانے کو جنت گھڑی

ہوا جس کی ہرگز نہ امید بھی

حکومت گدھوں کی بالا آخری

دل

شیخ اشفاق

امام غزالی نے فرمایا: اے انسانوں! اگر کوئی بادشاہ تمہارے گھسے آنے کا ارادہ کرے تو تم مقررہ وقت میں پہلے ہی اس کے لیے تیاری شروع کر دو گے۔ گھسے کو رنگ روغن کرو گے اسے صاف ستھرا کرو گے تاکہ بادشاہ تمہارے گھسے سے خوش ہو کر جائے تو اے انسانوں! سوچو وہ جو بادشاہوں کا بادشاہ ہے جس کے رہنے کا گھسے تمہارا دل ہے تو تم اپنے دل کو صاف ستھرا کیوں نہیں رکھتے۔ اے انسانوں! اپنے دل میں بری خصلتیں یعنی حسد، بغض، نصیب، نفرت اور خدا کی نافرمانی کو نکال کر باہر پھینک دو اس میں محبت کا بیج ڈالو تاکہ تمہارے دل میں اس عظیم ہستی کی محبت پیدا ہو۔

کبھی اے حقیقت منظر نظر آکے اس محباز میں
کہ ہزاروں محبت تڑپ رہے تیسری بیسی نیاز میں
اقبال

انمول زندگی

منیا شرمین بیگم

زندگی جینے کے دو ہی راستے ہیں... جو درج ذیل ہیں

- (۱) بھول جاؤں انھیں جن کو معاف نہیں کر سکتے اور معاف کر دو انھیں جنھیں بھول نہیں سکتے
- (۲) غصے کے وقت تھوڑا رک جائیں اور غلطی کے وقت تھوڑا اٹھک جائے۔ زندگی آسان ہو جائے گی۔
- (۳) ہزاروں غلطیوں کے باوجود آپ اپنے آپ سے پیار کرتے ہیں تو پھر کسی کی ایک غلطی پر اس سے نفرت کیوں کرنے لگے ہیں؟؟؟
- (۴) اچھے کے ساتھ اچھے رہو۔ لیکن برے کیلئے برامت ہو کیوں کہ تم پانی سے خون صاف کر سکتے ہوں ہر خون سے پانی نہیں۔

لفظ موتی

اب بھیک مانگنے کے طریقے بدل گئے
لازم نہیں کہ ہاتھ میں کانہہ دیکھائی دے

مومن نہیں جسکی محفل پاک ہو
مومن وہ ہے جسکی تنہائی پاک ہو

جو دکھ دے اسے چھوڑ دو اور جسے چھوڑ دو اسے دکھ نہ دو

کسی کو بدلنا اپنے اختیار میں نہیں لیکن خود کو بدلنا ہمارے اختیار میں ہے

سچائی

پٹھان آسیہ بانو

سچائی تمام اخلاقی خوبیوں کی جڑ ہے۔ سچائی اللہ تعالیٰ کی ایک صفت ہے۔ اس لیے اللہ کے پیارے نبیؐ بھی جھوٹ کے قسریب نہیں بھٹکتے ہے۔ سچ میں دونوں جہاں کی کامیابی ہے۔ دنیا میں بھی لوگ سچے آدمی کا اعتبار کرتے ہیں۔ عزت کی نظر سے دیکھتے ہیں اور آخرت میں بھی سچے لوگ نجات پائیں گے۔ سچ بولنے والا تمام برائیوں سے بچ جاتا ہے۔

ہم مسلمان ہے۔ اللہ اور اس کے رسولؐ پر سچے دل سے ایمان لائے ہیں۔ اسلام سچا دین ہے۔ ہمارے رسولؐ سچے تھے۔ ہمارا رب سچا ہے۔ اس کے دعوے سچے ہیں۔ ہمارے نبیؐ نے فرمایا: تم سچائی کو لازم پکڑو اور ہمیشہ سچ بولو؛ کیونکہ سچ بولنا نیکی کے راستے پر ڈال دیتا ہے اور نیکی جنت تک پہنچا دیتی ہے اور آدمی جب ہمیشہ سچ بولتا ہے اور سچائی ہی کو اختیار کرتا ہے تو اس کا نام اللہ تعالیٰ کے یہاں سچوں کے رجسٹر میں لکھ دیا جاتا ہے۔ اور جھوٹ سے ہمیشہ بچتے رہو کیونکہ جھوٹ بولنے کی عادت آدمی کو برائی کے راستے پر ڈال دیتی ہے اور برائی اس کو دوزخ تک پہنچا دیتی ہے۔ اور آدمی جھوٹ بولنے کا عادی ہو جاتا ہے۔ اور جھوٹ اختیار کر لیتا ہے۔ تو اس کا یہ انجام ہوتا ہے کہ اللہ کے یہاں اس کا نام جھوٹوں کے ساتھ لکھ دیا جاتا ہے۔ رسولؐ نے فرمایا: کہ سچائی اختیار کرو اس میں نجات اور سلامتی ہے۔ بھلے تمہیں ہلاکت نظر آئے۔

لہذا ہمیشہ سچ بولو اور جھوٹ سے نفرت کرو۔

میں نمونہ ہوں! مورے پردیپ

کھلی آنکھوں کے سپنوں میں خون دیکھائی دیتا ہے
رات مجھے اچھی نہیں لگتی
دن میں مجھے اندھیرا دیکھائی دیتا ہے
ہاں میں ایک نمونہ ہوں

میں نمونہ ہوں کہ میسرے پاس کام نہیں ہے
ڈگری ہے لیکن اس کا انعام نہیں ہے
کام کروں تو اچھا دام نہیں ہے اسی لئے
ہر روز دنیا والوں کے تانے سنتا ہوں
ہاں میں ایک نمونہ ہوں

میں نمونہ ہوں کہ میسری ماں کھیت میں کام کرتی ہے
عمر نہیں ہے اس کی لیکن پھر بھی محنت کرتی ہے
میں بڑا ہوا ہوں میسری محنت دیکھ کر
ہر روز وہ میسری حوصلہ افزائی کرتی ہے
ہاں میں ایک نمونہ ہوں

میں نمونہ ہوں کہ کچھ کر نہیں سکتا
اپنے سپنوں کا سمندر پار نہیں کر سکتا
میں خود ہی خود کی کھال ادھیڑتا ہوں
خود کے جنازے پر آنسو بہاتا ہوں
ہاں میں ایک نمونہ ہوں

میں ایک نمونہ ہوں... ہاں میں ایک نمونہ ہوں
میں ایک نمونہ ہوں کہ مجھے ہسربات بری لگتی ہے
ہسرا چھی کہانی ادھوری لگتی ہے
ہسروہ شخص جسے میں شک کے آنے میں دیکھتا ہوں
سبھی بری باتوں کو آنکھوں سے دیکھتا ہوں
ہاں میں ایک نمونہ ہوں

میں نمونہ ہوں کہ مجھے رتے میں گدھے دیکھتے ہیں
گلی گلی میں کوڑے کچرے کے ڈھیر دیکھتے ہیں
رتے سے گزروں تو بھوکے چہیرے دیکھتے ہیں
آنکھوں میں نیند لے کر وہ چہیرے رتے پر ہی سوتے ہیں
ہاں میں ایک نمونہ ہوں

میں نمونہ ہوں کہ سیاست کو گالی دیتا ہوں
نیتاؤں کی ماں بہن ایک کرتا ہوں
آواز پہنچتی ہیں میسری ان تک
پھیر بھی میں اپنی آواز لوگوں کو سناتا ہوں
ہاں میں ایک نمونہ ہوں
میں نمونہ ہوں کہ مجھے نیند نہیں آتی

علم اور مال

مومن الفیہ کوثر

بچو! اپنے دل میں اکثر اٹھتا رہا ہے سوال کوئی بتلا دے ہمیں کہ علم بہتر ہے یا مال؟
 علم ہے صحابیوں، نبیوں، ولیوں کی میراث، مال تو فرعون اور قارون کا ہے ورثہ خاص
 باعث ہر ہر دل عزیز جو ہے علم کا یہاں طلبگار، مال سے ہوتے ہیں پیدا دشمنان بے شمار
 علم کو لٹنے کا خطرہ ہے نہ کچھ چوری کا ڈر، مال کو چوری کا خسرشہ اور لٹ جانے کی فکر
 صرف جتنا بھی کرو گے علم بڑھتا جائے گا، مال کو گر خرچ کرتے ہو تو وہ گھٹ جائے گا
 علم حاصل کرنے سے ہو جائے روشن دل دماغ، مال وہ رہن سزنا ہے جو کرتا ہے دل میں سیاہ داغ
 علم کا روز قیامت رب نہ لے گا کچھ حساب، مال کا دینا پڑے گا روز محشر میں جو اب
 علم کرتا ہے حفاظت بچو! ہر ایک گام پہ، مال منحصر ہوتا ہے بس ہر گھڑی انسان پہ
 بات جو کہہ دی سب ہی رکھتا ہے خیال
 بچوں! اب تم ہی بتاؤ علم بہترین ہے یا مال؟

اسلامی معلومات

شیخ ابو زر

- * واقعہ کر بلا ۶۱۱ ہجری کو پیش آیا۔ * شہادت کے وقت حضرت علی اکبرؓ کی عمر ۱۸ برس تھی۔
- * قرآن مجید ۲۲ رمضان المبارک کو نازل ہوا۔ * قرآن شریف میں سب سے زیادہ لفظ ”ا“ اور سب سے کم ”ظ“ آیا ہے۔
- * قرآن مجید میں حضرت نوحؑ کا ذکر ۳۳ بار آیا ہے۔ * قرآن مجید میں حضرت آدم علیہ السلام کا ذکر ۲۶ بار آیا ہے۔
- * حضرت آدمؑ کھیتی باڑی کرتے تھے۔ * حضرت اریس درزی تھے۔
- * حضرت نوحؑ بڑھی تھے۔ * حضرت داؤدؑ لوہار تھے۔ ان کا لقب خلیفہ اللہ تھا۔
- * حضرت ابراہیمؑ، حضرت یعقوبؑ، حضرت شعیبؑ اور حضرت موسیٰؑ گلابان تھے۔ ان کے پاس ہزاروں کی تعداد میں بھیڑ بکریاں تھی۔
- * حضرت ابراہیمؑ کی قوم پرچھسروں کا عذاب نازل ہوا۔

جواہر پارے

* جو نہیں ہے اس کا غم نہ کرنا بلکہ جو ہے اس پر قناعت کرے
 * کبھی کسی سے توقع نہ رکھے بلکہ جو آپ سے بن پڑے وہی کرے
 * دنیاں تمہیں اس وقت تک ہسر نہیں سکتی جب تک تم خود نہ ہار جاؤ
 * اگر کسی نے تمہاری راہ میں کانٹے پھسائے ہیں تو تم جواب میں کانٹوں کو ہٹا دو کیونکہ اگر تم بھی جواب میں کانٹے
 پھاؤ گے تو دنیا کانٹوں سے بھر جائیگی
 * حمین یادوں کو کبھی فساد موش نہ کیجئے کیونکہ آئندہ زندگی کے لیے آپ حیات سے کم نہیں
 * ہسرنی چیز اچھی معلوم ہوتی ہے مگر دوستی جتنی پرانی ہو عہدہ اور منظم ہوتی ہے
 * جو لوگ آپ سے اختلافات رکھتے ہیں ان کے بارے میں پریشان مت ہونا۔ پریشان تو ان کے بارے
 میں ہونا چاہیے جو آپ سے اختلافات تو رکھتے ہیں لیکن انہما نہیں کرتے
 اے علم تجھ سے بڑھ کر کوئی نہیں خزانہ
 ہے تیسری خوبیوں پر قربان سب زمانہ

اپنا پرایا

کسی نے پوچھا کوئی اپنا چھوڑ کر جائے تو تم کیا کرو گے۔ جواب بڑا خوبصورت تھا۔ وہ یہ کہ اپنا کبھی چھوڑ کر نہیں
 جاتا اور جو جائے وہ اپنا نہیں ہوتا۔

توقع

کسی نے نیکی کرتے وقت بدلے کی توقع نہ دیکھو کیونکہ اچھائی کا بدلا انسان نہیں بلکہ اللہ دیتا ہے۔

کتاب اور جوتے

جو قوم مہنگے جوتے خریدنے میں فخر اور ستم کتاب خریدنے میں دقت محسوس کرتے ہیں اس قوم کو کتابوں سے زیادہ
 جوتوں کی ضرورت ہیں۔

اقوال زرین

- * خود پر قابو پا لو حالات پر بھی قابو حاصل ہو جائے گا۔
- * غصہ ہمیشہ حماقت سے شروع ہوتا ہے اور لذامت پر ختم ہوتا ہے۔
- * اپنے آپ کو بہتر سمجھ لینا بہالت ہے۔
- * سب سے بہادر شخص وہ ہے جو غصہ پی جائے۔
- * خوشی اس انسان کو حاصل ہوتی ہے جو اپنے خواہشات پر قابو رکھتا ہے۔
- * توبہ کرنا آسان اور گناہ چھوڑنا مشکل ہے۔
- * خاموشی بادشاہوں کو غلام بنا دیتی ہے۔ لیکن صبر غلاموں کو بادشاہ بنا دیتا ہے۔
- * پست ارادے کامیابی میں رکاوٹ بنتے ہیں۔
- * جھوٹ بول کر جیت جانے سے بچ بول کر ہار جانا بہتر ہے۔
- * روزی اگر عقل سے حاصل کی جائی تو دنیا کے سارے بے وقوف بھوکے مسر جائے۔
- * خود کو سنوارنے اور اپنی زندگی بہتر بنانے میں اس قدر مگن ہو جائیے کہ دوسروں پر تنقید کیلئے آپ کے پاس وقت نہ ہو۔
- * خاموشی اور کم گوئی انسان کا ہر وقت ہر جگہ استقبال ہوتا ہے۔
- * ہر مشکل انسان کی ہمت کا امتحان لیتی ہے۔
- * تعجب ہے اس شخص پر جو شیطان کو اپنا دشمن سمجھتا ہے اور پھر اسکی اطاعت کرتا ہے۔

دعا اللہ سے رابطہ کا بہترین ذریعہ

شیخ اسمعیل

دعا عربی زبان کا لفظ ہے۔ جس کے لغوی معنی التجب، درخواست، عرضی، پکارنا، بلانا، مانگنا یا پھر سوال کرنا ہے۔ قرآن کریم میں مختلف مقامات پر اللہ تعالیٰ نے اپنے بندوں کو دعا مانگنے کا حکم دیا ہے۔ سورۃ المؤمن میں ارشاد ہوتا ہے: اور تمہارا رب کہتا ہے مجھے پکاروں میں تمہاری دعائیں قبول کروں گا، بے شک جو لوگ میری عبادت سے گھمنڈ کرتے ہیں وہ غفیر ذلت و خواری کے ساتھ جہنم میں داخل ہو گے۔

دعا اللہ تعالیٰ کے ساتھ براہ راست رابطہ کا بہترین، بہت ہی خوب صورت اور آسان ذریعہ ہے۔ اہل ایمان کا اس بات پر کامل یقین ہے کہ دل سے جو دعا نکلتی ہے وہ سچی رب کی جانب سے پیش کی جاتی ہے۔ جیسے اللہ تعالیٰ ہر وقت سن رہا ہوتا ہے، ایک مسلمان کے لیتے دعا عطیہ خداوندی ہے، دعا کا طریقہ نبی کریمؐ نے اپنی امت کو سکھایا ہے، ترمذی کی ایک حدیث میں ارشاد ہوتا ہے: ”تمہارا پروردگار باحیا اور سخی ہے، جب اس کا بندہ اس کی جانب دونوں ہاتھوں کو اٹھاتا ہے تو اللہ تعالیٰ کو اس بات سے حیا آتی ہے کہ انھیں خالی ہاتھ لوٹائے“

سورۃ بقرہ میں ارشاد ہے: میں قبول کرتا ہوں دعا مانگنے والوں کی دعا کو جب مجھ سے دعا مانگیں لہذا انھیں چاہیے کہ میری دعوت پر لبیک کہیں اور مجھ پر ایمان لائے تاکہ وہ راہ راست پالیں۔

حضرت ابن عمرؓ نے حضورؐ سے روایت ہی کہ ”دعا ان مسیتوں اور بلاؤں کو دور کرنے میں بھی نافع ہے جو نازل ہو چکی ہوں اور ان میں بھی جو نازل نہ ہوئی ہوں بس تم پر لازم ہے کہ دعا کرو“۔ (ترمذی) حضرت ابو ہریرہؓ سے روایت ہے کہ حضورؐ نے ارشاد فرمایا: ”سجدے کی حالت میں بندہ اپنے رب کے قریب ہوتا ہے لہذا سجدے میں کثرت سے دعا کرو“ (صحیح مسلم) حضرت ابو ہریرہؓ نے روایت کیا ہے کہ ”رسول اللہؐ نے فرمایا: یا رب تعالیٰ ہر رات کو جس وقت آخری تنہائی رات باقی رہ جاتی ہے آسمان سے دنیاں کی طرف ترول فرماتا ہے پکارتا ہے کون ہے جو مجھ سے دعا کرے اور میں اس کی دعا قبول کروں؟“

کون ہے جو مجھ سے مغفرت اور بخشش چاہے اور میں اس کو بخش دوں۔“ (بخاری)

آج کے دور میں بستر مسلمان اپنی بہت سی پریشانیوں کے باوجود دعائی قبولیت کی تاثیر سے غافل دکھائی دیتے ہیں، یہی نہیں دعائیں جادو میں جادو کا عصیر بھی نظر آتا ہے۔ یہ ایک حقیقت ہے کہ دعا مومن کا بہترین ہتھیار ہے جس کا استعمال وہ مشکلات میں، پریشانیوں میں اللہ تعالیٰ سے مانگ کر اور آسائشوں اور آسائشوں میں شکر کیلئے ہاتھ پھیلا کر آستا ہے۔ اس لینے مانگنے اور بار بار مانگنے کیونکہ اللہ تعالیٰ کے خزانوں اور عطائی کوئی حد نہیں ہے۔

ابوریحان محمد بن احمد البیرونی ایک ماہر علم فن

سلطان سلطان

بچوں! ابوریحان محمد بن احمد البیرونی خوارزم شہر سے دور کے ایک گاؤں میں ۹۷۳ء میں پیدا ہوئے۔ ابوریحان وجہ التمیہ، محمد بن احمد نام اور البیرونی لکیت ہوا۔ خوارزم شہر کے باہر ایک دیہات میں ان کی پیدائش ہوئی تھی۔ اس لینے البیرونی یعنی باہر والے ہو گئے۔ البیرونی کی ایک ہم وطن ریحان بنت حسن، ایک پایکڑہ ذوق رکھنے والی پڑھی لکھی خاتون تھی۔ ان کی خواہش پر علم بہت اور علم لریضی پر ایک بہترین کتاب ”تقسیم“ نام کی لکھی۔ اس نسبت سے وہ ابوریحان یونی ریحان کے ابا مشہور ہو گئے۔

ان کے ماں باپ بہت غریب تھے۔ اس لینے ان کا تعلیمی سلسلہ بھی بہت مشکوک اور کڑی آزمائشوں کے بعد جاری ہوا۔ ناداری اور غربت کی وجہ سے انھیں ہمیشہ پریشانی لاحق رہی۔ پھر بھی انھوں نے علمِ دین کے حصول میں ایک ذرہ کو تاہی نہیں کی بلکہ بڑے صبر و تحمل سے ہر مصیبت کا مقابلہ کرتے ہوئے اس زمانے میں رائج پر اس تعلیم کو حاصل کرنے کی کوشش جاری رکھی اور بالا آخر شوق و حوصلہ کی بدولت وہ اپنے مقصد میں کامیاب ہوئے اور تعلیم کی تکمیل کے بعد لوگوں کے اصرار پر درس و تدریس میں مشغول ہو گئے۔

ان کا مطالعہ و مشاہدہ اتنا تیز تھا کہ انھیں علم ریاضی، علم نجوم، علم ارضیات، علم بہت اور سماجیات کا ماہر تسلیم کیا گیا۔ تاریخ و جغرافیہ کا علم انھیں حاصل تکھا۔ آثار قدیمہ کے

پہلے ماہ سربھی حوصلہ اور سچے ذوق کی بناء پر وہ عملی مشاغل اور شفیق و جتوں کے ماہ سہر ہوئے اور انھیں قابلیتوں کی وجہ سے کافی شہرت بھی ملی اور شاہی دربار میں ایک قابل قدر عہدہ ملا۔ ان کے اچھے دن واپس آگئے اور مالی حالت سنبھلنے سے ان کے شوق و ذوق کو بڑھا دیا۔ البیرونی نے بہت جلد سلطان محمود غزنوی کے شاہی دربار میں اپنی حیثیت منوالی اور درباریوں میں غسرت عزت و احترام کا درجہ حاصل کر لیا۔

البیرونی کا سب سے بڑا کارنامہ زمین کے محیط کی پیمائش ہے۔ البیرونی کے حساب سے زمین کا محیط ۲۴،۷۷۹ میل ہے۔ اس لحاظ سے البیرونی کی پیمائش میں صرف ۷۹ میل کا فرق ہے اور یہ فرق قدیم دور کے ناسازگار حالات کو دیکھتے ہوئے کچھ زیادہ اہم نہیں۔

اس سائنس دان، محقق، ریاضی داں اور ماہر ولکیات کو انسانی تفصیلات کے مطالعہ اور قیافہ شناسی کا بھی بے مثال علم حاصل تھا۔ ایک دن محمود غزنوی اپنے دربار میں بیٹھا تھا کہ اچانک البیرونی کی پیش گوئیوں کو آزمانے کی سوچی۔ اس نے کہا: ”آپ علم نجوم و فلکیات کے ماہرین میں سے ہیں، آج آپ کی آزمائش ہے۔ آپ کو یہ بتانا ہے کہ جب میں دربار سے اٹھ کر اپنے محل خاص کی طرف جاؤں گا تو نیا دروازہ استعمال کرو گا؟“

البیرونی نے چند لمحوں تک بادشاہ کے چہرے کی طرف دیکھا اور کچھ غور کرنے کے بعد ایک کاغذ کے پردے پر چند سطور لکھ کر تہ کیا اور سلطان کے خادم خاص کو دیتے ہوئے کہا: ”جب تک میں نہ کہوں اسے مت پڑھنا اور نہ ہی کسی کو دکھانا“ پھر سلطان محمود غزنوی کی طرف دیکھ کر دے دی ہے، اب آپ کی مرضی جس دروازے سے نکلیں“

”بہت خوب!“ سلطان نے طنزیہ مسکراہٹ کے ساتھ کہا: ”میں آج آپ کے علم کو جھٹلاؤں گا، اس میں چاروں دروازوں میں سے کسی کو استعمال نہیں کروں گا بلکہ ایک نیا دروازہ کھولا گیا۔ حکم کی دیر تھی، دیوار توڑ کر پانچواں دروازہ کھولا گیا۔“

اور محمود غزنوی، ایک تسمیرانہ مکارہٹ ہونٹوں پر سببائے دربار سے باہر نکل اور تھوڑی دیر میں واپس آ کر تخت پر بیٹھتے ہی کہا: ”دیکھا! میں نے پرانے دروازوں کو استعمال نہ کر کے آپ کے علم کو جھٹلایا، یقیناً آپ نے کسی نہ کسی دروازے کا نام ہی کاغذ پر لکھا ہوگا۔“

البیرونی نے تحمل سے جواب دیا ”جہاں پنا! آک کا حکم سر آنکھوں پر میں نے کاغذ پر جو لکھا ہے، وہ ملاحظہ فرمائیے! خادم نے کاغذ کا وہ ٹکڑا پیش کیا، جس پر لکھا تھا ”سلطان معظم!“ مشرقی دیوار میں نیا دروازہ بنوا کر دربار سے باہر نکلیں گے۔“ یہ سن کر سلطان محمود غزنوی کے ہونٹوں پر مسکراہٹ آگئی اور اس نے بے اختیار کہا: ”البیرونی! ایک بار پھر میں آپ کی علمیت کا قائل ہو گیا، سچ مچ آپ میکتاے زمانہ ہیں۔“

سنہرے موتی

- * دشمنوں کو معاف کر دینا نہایت آسان ہے دو ستوں کو نہایت مشکل۔
- * دنیاں تمہیں اس وقت تک ہسرا نہیں سکتی، جب تک تم اپنے آپ سے نہ ہار جاؤ۔
- * اپنی عقل اور دوسروں کے گناہ ہمیشہ زیادہ لگتے ہیں۔
- * علم کی پذیرائی اور سوچ کی گہرائی ہو تو کوئی سچا موتی ذہن کے درپچوں میں تخلیق ہو جاتا ہے۔
- * ہر ماسفر کو اپنا سفر تنہا طے کرنا پڑتا ہے۔
- * دعائے دوری، انسان کو دوائے قریب لے آتی ہے۔
- * بدگو شخص بد نما ہونہ ہو، بد نصیب ضرور ہوتا ہے۔
- * کسی کو نادم کرنا اگر ذہانت ہے تو ندامت کے احساس سے بچنا عبادت ہے۔
- * اپنی زبان پھول کی پتوں کی طرح نرم اور اپنا لہجہ شبلم کے قطروں کی مانند شگفت رکھو۔

سچی خوشی خوشی دینے میں ملتی ہے

شیخ مدیحہ

اللہ رب العالمین نے ہم انسانوں کو یہاں پر پیدا کیا تو ہمیں کئی لوگوں سے جوڑا۔ کسی رشتوں کی ڈور میں ہمیں باندھا۔ کئی رشتے مسل کر حنا ندان وجود میں آتا ہے۔ اور کئی حنا ندان مسل کر ایک سماج وجود میں آتا ہے۔ ایک سوسائٹی تشکیل باقی ہیں۔ گویا کہ ہم اس سماج کا اس سوسائٹی کا ایک حصہ ہیں اور اس میں ہمیں ایک بہترین کردار ادا کرنا ہے۔ چنانچہ ہم اس سماج کو کچھ اچھائی دے سکتے ہیں۔ کچھ برا بھی اور کچھ اچھا دینے کی کوشش کرنی چاہیے۔ جس سے کسی کا بھلا ہو سکے۔ کوئی خوش ہو سکے۔ اور اسے خوش دیکھ کر ہم بھی سچی خوشی کا لطف لے سکے۔ اور اسے خوش دیکھ کر ہم بھی سچی خوشی کا لطف لے سکیں۔

لہذا مختلف رشتوں میں، مختلف لوگوں میں رہتے ہوئے ہمیں بہت کچھ برداشت کرنا پڑتا ہے۔ بہت کچھ بھولنا پڑتا ہے۔ کئی چیزوں کو پس ڈال کر آگے بڑھنا ہوتا ہے۔ لوگوں کے لعن کا ثابرت قدمی سے سامنا کرنا پڑتا ہے۔ اور ان تمام حالات میں اپنے آپ کو اور اپنے دل کو بہت سنبھلنا پڑتا ہے۔ ظاہر ہے کہ ان حالات میں ہمیں کافی تکلیف ہوتی ہے۔ جب ہمارے کچھ اچھا کرنے پر بھی لوگ ہمیں ٹوکیں، ہمیں برا بھلا کہیں لیکن اس وقت ہم اپنے آپ کو اس چیز کا احساس دلانا چاہیے کہ لوگ صرف انہیں ہی طعنے مارتے ہیں جن میں کچھ کرنے کی ہمت اور طاقت ہوتی ہے۔ جو سماج کو بدلنے کیلئے کھڑے ہوتے ہیں۔ جن کے حوصلوں میں اڑان ہوتی ہے۔ جن میں کچھ کر دکھانے کا عزم ہوتا ہے اس لیے اپنے عمل اور اپنی کوششوں پر کبھی مایوسی نہیں ہانا چاہیے اور ہمیشہ یہ یاد رکھنا چاہیے کہ لوگ پتھر صرف دار درخت پر مارتے ہیں، ہر درخت پر پتھر نہیں مارا جاتا۔ اچھے کام میں کوئی ہمارا ساتھ دے یا نہ دے ہمیں صرف اور صرف اپنا کام کرتے رہنا چاہیے۔ کیونکہ روز آخرت میں ہم سے صرف ہمارے عمل کا حساب ہوگا اور وہ نے کیا کیا یہ ہم سے نہیں پوچھا جائے گا۔ اس لیے ہمیں صرف اپنے حساب کی فکر کرتے ہوئے اپنے اعمال کو جتنے جلد ہو سکے سمیٹنے کی کوشش کرنی چاہیے۔

ہمیں وہ انسان بننا ہے جس کو ہر شخص اپنی ضرورت، اپنی منکر اور اپنی پریشانیاں بے جھجک بتا سکے۔ ہمیں لوگوں کے ساتھ اخلاقیات میں اتنی مضبوطی پیدا کرنی چاہیے کہ ہم سے ہر کوئی ملنے کی خواہش کرے۔ ہم سے مل کر انھیں خوشی محسوس ہو۔ اپنا پن محسوس ہو۔ ہمیں لوگوں کی خوشیوں میں ان کے غموں میں ہمیشہ شریک رہنے کی کوشش کرنی چاہیے۔ رہو سب کے دلوں میں ایسا کہ جو بھی ملے تمہیں اپنا سمجھے۔ بناؤں سب سے رشتہ ایسا کہ جو بھی ملے وہ پھر سے ملنے کی تمنا کرے۔ بہت سے لوگ مل جائیں گے اس دنیا میں مگر بناؤں رشتہ ایسا کہ لوگ تمہیں دوست نہیں اپنا مقدر سمجھیں۔ آج کا معاشرہ اور اس میں بسنے والے لوگ انتہائی تیز رفتار زندگی جی رہے ہیں۔ وہ اپنی زندگیوں زیادہ مصروف ہو چکے ہیں۔ ان کے پاس اوروں کے لیے تو کیا خود کیلئے وقت نہیں ہے۔ اپنے والدین کیلئے اور اپنے بچوں کے لیے وقت نہیں ہے۔ لیکن وہ اس حقیقت کو اس سچائی کو قبول کرنے کیلئے تیار نہیں ہیں کہ زندگی چینی کیلئے ضرورتیں ہوتی ہے نہ کہ ضرورتیں پوری کرنے کیلئے زندگی۔ اگر ہم اپنے کیلئے اپنے گھروالوں کیلئے وقت نہیں نکال پارہے ہیں اور صرف اپنے کاروبار اور دیگر کاموں میں مشغول ہیں تو لعنت ہو اس کاروبار جو ہمیں ہمارے اپنوں سے دور کر رہا ہے۔

ہمیں اس طرح کا انسان بن کر اپنے سماج میں کھڑا ہونا ہے۔ اور اتنا کچھ اس سماج کو دینا چاہیے کہ ہمارے بعد جب بھی ہمارا نام نکلے وہ وہ بھلائی کے ساتھ آئے۔ اللہ ہمیں وہ انسان بنائے جو جب تک اس دنیا میں رہے سارا سماج اس سے فائدہ حاصل کرتا رہے اور جب ہم اس دنیا سے چلے جائے تو بھی لوگ ہماری خوشیوں سے معطر ہوتے رہیں۔۔۔ (آمین)

باطن کی سیلفی بھی لیتے رہتے

محمد اکرام

آجکل سیلفی لینا اور شیئر کرنا فیشن بن چکا ہے۔ جب کوئی شخص اپنی تصویر خود ہی لیتا ہے تو اسے سیلفی (Selfie) کہتے ہیں۔ اکثر وہ سٹریٹ فیس بک یوزر ڈالنے بیچ پر اپنی سیلفی اپ لوڈ کرنا ضروری سمجھتے ہیں۔ دوسرے اپنی یکیشز پر بھی سیلفی کا بازار گرم ہے۔ یہاں بحت سیلفی کے جائز یا ناجائز یا مفید نقصان دہ ہونے کے متعلق نہیں ہے بلکہ سیلفی کے بہانے سے ایک بہت ہی اہم اور ضروری مگر فراموش کردہ امر کی طرف آپ سب کی توجہ مدد ذول کرانا ہے۔

اس دنیا میں بننے والا ہر انسان اس حقیقت کو بخوبی جانتا ہے کہ کسی بھی انسان کی اصل قدر و قیمت اس کی ظاہری شکل و صورت سے نہیں بلکہ اس کے باطن اور اخلاق و کردار سے ہوتی ہے۔ اگر صورت سے انسان بڑا بنتا تو دنیاں کے بھی جین و جمیل افراد دنیا کے سب سے بڑے لوگ ہوتے لیکن ایسا نہیں ہے۔ اس دنیا میں اگر کسی نے اپنی پہچان بنائی ہے تو صرف اپنے کام اور کردار ہی کی وجہ سے لہذا معلوم ہوا کہ سب سے ضروری چیز انسان کا اندرون اور باطن ہے اور انسان کے باطن کی خوبصورتی ہی دراصل اس کی اصل خوبصورتی ہے۔ اگر کوئی شخص شکل و صورت سے خوبصورت نہ ہو لیکن اس کا کردار بلند ہو تو لوگوں میں محبوب نظر ہوتا ہے۔ اس کے برخلاف کوئی حن کا پیکر اگر برے اخلاق سے متصف ہو تو لوگ اس سے نفرت کرتے ہیں۔ ظاہری حن اور خوبصورت شکل کچھ لچکوں کے لینے آپ کو متاثر ضرور کر سکتی ہے لیکن باطنی حن اور خوبصورت سوچ آپ کو ہمیشہ کے لینے گرویدہ بنا لیتی ہے۔ اس لیے ظاہری حن کے نوک و پلک سنوارنے سے زیادہ ضروری یہ ہے کہ ہم اپنے اندرون کی خبر لیں۔ یہ ایک بہت ہی اہم اور ضروری امر ہے۔ جس سے آج ہم ہمارے معاشرے کو مایوس اور غافل ہو چکے ہیں۔ محض بھی انسان کے انسان رہنے کے لینے بہت ضروری ہے کہ اس کا اندر خود انسانی اور شخصیت سازی کا جذبہ موجود ہو۔ جس کی اندر سے یہ جذبہ ختم ہو جاتا ہے وہ دھیرے دھیرے انسانیت کی صفات سے محروم ہوتا چلا جاتا ہے۔ آج ہمارے معاشرے میں تقریباً سبھی برائیوں کی ایک بنیادی وجہ یہ بھی ہے کہ ہمارے اندر سے خود اعتمادی کا جذبہ اٹھ چکا ہے۔ چنانچہ ہم گناہ کر لینے کے بعد بھی سکون کی نیند سو لیتے ہیں۔ اور اسی وجہ سے ہم ایسے دیگر گناہ کرتے چلے جاتے ہیں۔ حالانکہ مسلمان ہونے کی حیثیت سے ہمارا اندر خود اعتمادی کا جذبہ دوسروں سے زیادہ ہونا چاہیے کیونکہ ہمارا عقیدہ ہے کہ دنیاں ایک دارالامتحان ہے۔ جیسے آسائشوں اور دل کو لہانے

والی چیزوں سے بھس دیا گیا ہے۔ اور شیطان اپنے تمام وسوسوں اور بہکاووں کے ساتھ آزمائش کے طور پر یہاں موجود ہے۔ اب میں اپنے ایمان و عمل کی حفاظت کرتے ہوئے بالکل اسی طریقہ پر اپنی زندگی گزارنی ہے جو ہمیں قرآن و حدیث میں طریقہ پر اپنی زندگی گزار ہے جو ہمیں قرآن و حدیث میں بتلایا گیا ہے۔ اور اسی حال میں خالق دو جہاں سے جا ملنا ہے۔ تاکہ یوم حساب ہم سرخسرو ہو کر بدلے میں جنت کا ابدی انعام پاسکیں۔ لیکن اس کے ساتھ ہم انسان ہیں، خطا اور نغرشیں میں ضروری ہے کہ ہم اپنا محاسبہ کریں۔ اپنے آپ کو اپنے ضمیر کی عدالت کے ساتھ ساتھ توبہ کریں اور آئندہ نہ کرنے کا عہد کریں۔ اب اگر ہم اپنا محاسبہ ہی نہیں کریں گے اور ضمیر کی لاکھ سرزنش کے باوجود ڈھٹائی سے اپنے گناہ بڑا رہے ہیں گے تو لا محالہ شیطان ہمیں مسزید بہکائے گا اور ہم گناہوں کے دلدل میں دھنستے چلے جائیں گے۔

موبائل کا غیر استعمال

انجمن بیگم

موجودہ زمانہ میں موبائل بالخصوص اسمارٹ فون کا استعمال عام ہو گیا ہے۔ نوجوان لڑکے اور لڑکیوں کے ہاتھوں میں موبائل ہی دکھائی دے رہے ہیں۔ یہ شوق اب گھسریوں خواتین میں بھی اکشر دیکھا جا رہا ہے۔ اسمارٹ فون اور انٹرنیٹ پر خواتین چیٹنگ میں بہت زیادہ وقت خراب کر رہی ہیں۔ انہیں اس بات کا بھی ہوش نہیں رہتا کہ ان بے کاری مصروفیات میں کتنا وقت ضائع ہو رہا ہے۔ اب تو کہا یہ چارہا ہے کہ اسمارٹ فون اور وائی فائی کے غیر ضروری استعمال سے ہماری خواتین اپنوں سے بھی دور ہوتی جا رہی ہیں۔ فیس بک اور ٹیوٹرکس دن رات مصروف ہو جانے سے لڑکیاں اور خواتین کو اپنے عزیز واقارب کے ساتھ بات چیت کرنے کا موقع بھی بہت کم میسر آ رہا ہے۔ ان اسمارٹ فون کو رشتوں کا قائل کہا جائے تو بحمانہ ہوگا۔ کالج طالبات اور خواتین کی انگلیاں ہمیشہ ٹیچ اسکرین پر پھسلتی رہتی ہیں یہ لعنت اب چھوٹے بچوں میں بھی آگئی ہے۔ اسمارٹ فون کا جس سے زیادہ استعمال جہاں رشتہ داروں میں دوری کا سبب بن رہا ہے اس سے صحت بھی متاثر ہو رہی ہے۔ والدین اپنے بچوں کو جو مابائل پر فیس بک اور گیمز میں مصروف رہتے ہیں کچھ نہیں کہتے۔ حالانکہ والدین بالخصوص ماؤں کی یہ ذمہ داری ہے کہ وہ اپنے بچوں کو اس طرح کی تفریح اوقات سے بچنے تاکیر کریں۔ موبائل انسانی رشتوں پر اثر انداز ہو چکا ہے۔ اسمارٹ

فون کی ایجاد سے قبل بیوی شوہر کے ساتھ زیادہ وقت گزارتی تھی۔ لیکن اب بھائی سے بہن بھی دور ہو رہی ہے۔ لڑکیوں کے پاس اپنی عزیز ترین سہیلیوں کی ضرورت و عافیت دریافت کرنے کا وقت نہیں رہا کیونکہ ان کی نگاہیں ہمیشہ ٹیچ اسکرین پر جمی رہتی ہیں۔ اسمارٹ فون سے بیوی اور شوہر کا رشتہ بھی کمزور پڑ گیا ہے۔ خواتین شوہر سے بات کرنے کی بجائے موبائل پر فیس بک کھولتی ہیں اور وہ اسی میں مصروف ہو رہی ہیں۔ اس کے سبب ازدواجی زندگی میں تلخیاں بڑھنے لگی ہیں۔ چند خواتین نے برملا یہ اظہار بھی کیا کہ اس فون نے دوستوں سے تعلقات ختم کر دیئے۔ ماہرین نفسیات کا مشورہ ہے کہ اسمارٹ فون کے استعمال میں اعتدال کی پالیسی اپنائیں اور اپنے بچوں کو بھی فیس بک اور وائی فائی کے غیر ضروری استعمال نہ کرنے کی تاکید کریں بصورت دیگر باہمی تعلقات خراب ہو سکتے ہیں۔

کرب زندگی... سید اختر کریم

از: ڈاکٹر سیدہ شہناز پروین محمد سلیم

پروفیسر اختر کریم کی پیدائش ۶ نومبر ۱۹۵۶ء میں ہوئی۔ اختر کریم کے دادا سید مقبول صاحب پولیس میں ملازم تھے۔ دوران ملازمت ہی انہوں نے دنیا کو خیر باد کہا۔ اختر کریم کے والد جناب سید کریم الدین کمرستہ جب یتیم ہوئے اس وقت ان کی عمر صرف بارہ سال تھی۔ ساتویں جماعت پاس کر کے آٹھویں میں داخلہ لینا چاہتے تھے۔ لیکن گھر میں بڑے ہونے کی حیثیت سے معاشی بوجھ ناتواں کندھوں پر آ گیا لہذا تعلیم سلسلہ منقطع کر کے روزگاری کی تلاش میں تلخ تجربات سے گزرتے رہے۔ بے انتہا جدوجہد کے بعد اللہ تعالیٰ نے انہیں کامیابی عطا کی اور یہ حیثیت پر ائسری ٹیچر ان کاتقرر ہوا۔ دو بہنیں سیدہ مصباح اور سیدہ اقبال اور بھائی سید اسحاق الدین اور سید سردار الدین تھے۔ جو بعد میں پاکستان چلے گئے۔ والدہ سیدہ الماس بیگم بڑی ہی نیک خاتون تھی وہ بھی جلد ہی اس فانی دنیا کو چھوڑ کر چل بسی۔

اس طرح سے اختر کریم کے والد سید کریم الدین کمرستہ صاحب بالکل تنہا ہو گئے تھے لیکن آنے والے وقت نے ان کے بیٹوں نے انہیں تنہائی کا احساس ہونے نہ دیا۔ کمرستہ صاحب کے بڑے صاحب زادے جناب پروفیسر حجاب اختر صاحب دوسرے صاحب زادے جناب اختر کریم صاحب اور تیسرے صاحب زادے جناب اعجاز اختر صاحب۔ انکے علاوہ ہم دو بہنیں سیدہ یاسمین اور یہ ناچیز

(ڈاکٹر سیدہ شہناز پروین) غرض اس طرح سے یہ ہمارا مختصر سا خاندان!!!
 معاشی طور پر ہمارا خاندان مستحکم نہیں تھا۔ اس کے باوجود میرے بابا جناب سید کریم الدین
 کستہ اور والدہ لایت النساء بیگم (بنت الحاج مولوی منور علی خان) نے اپنے بچوں کے تعلیمی رجحان کو ملحوظ رکھا اور
 تعلیم و تربیت کی طرف خاص توجہ دی، محبت، لگن، مغنت اور دنیا خوانہ جگر دیگر ان چھوٹے چھوٹے پودوں کی آبیاری
 کی۔ اپنا خون دے کر انہیں سچا اسی کا نتیجہ ہے کہ آج یہیں چھوٹے چھوٹے پودے تن اور درختوں کی شکل اختیار کر
 چکے ہیں اور ان کی چھاؤں سے بہت سارے لوگ فیض پارہے ہیں۔ نہ صرف چھاؤں بلکہ ان درختوں سے پھل بھی
 حاصل ہو رہے ہیں!

اختر صاحب کی ذات تو ایسی ثابت ہوئی کہ جب تک حیات رہے دوسروں کو فیض پہنچاتے رہے اور ان
 کے گزر جانے کے بعد بھی ان کی ذات ان کے نام اور ان کے کلام سے لوگ فیض اٹھا رہے ہیں۔
 اختر صاحب کی شخصیت کسی تعارف کی محتاج نہیں۔ حالانکہ انہیں گزرے کافی عرصہ ہو چکا
 ہے۔ لیکن اس کے باوجود لوگوں کے دلوں میں وہ آج بھی موجود ہیں۔ وہ ایک اچھے شاعر، شفیق استاد اور ایک بہترین
 انسان کے روپ میں جانے جاتے ہیں۔

اختر صاحب کی شخصیت بڑی پہلو دار ہمہ رنگ، پد کشش، متنوع اور آفاقیت سے بھر پور تھی۔ کافی کم عمری
 میں ہی انہوں نے یہ بات ثابت کر دی تھی کہ ”بزرگی عقل سے آتی ہے نہ کے عمر سے“۔ انتہائی کم عمری میں انہوں نے اتنا
 پختہ اور بہترین کلام پیش کیا ہے کہ جس کو بڑھ کر ایسے محسوس ہوتا ہے جیسے یہ کوئی معسر شخص کا کلام ہو۔
 چند اشعار پیش خدمت ہیں ملاحظہ کیجئے:

شاید ملے سکون حصاروں کو توڑ کر
 مٹی کے ہیں اسیر تو پہیم عذاب ہے
 اب کیا بتاؤں کیا ہے یہ آگہی کا کرب
 دیکھانہ ہو تا زیت کو گہرائیوں کے ساتھ
 ذہن جب غلامانہ ہو تو یوں بھی ہوتا ہے
 نغمہ ریز ہوتی ہیں پاؤں کی بھی زنجیریں
 دوستی کے لئے بڑھتے رہے جو ہاتھ کریم
 آج کیا بات ہے اس ہاتھ میں خنجر جاگے

اختر صاحب باغ و بہار شخصیت کے مالک تھے۔ انہی شخصیت میں رنگارنگی غیر معمولی طور پر موجود تھی۔ اس کے علاوہ وہ گونا گوں اوصاف کے حامل انسان تھے۔ ان کے شخصیت کو لفظوں میں اسی طرح بیان کر سکتے ہیں کہ گورارنگ کشادہ پیشانی، کھڑی ناک، گول چہرہ، گھنگر یا لے بال، چہرہ مسکراتا، بات کا انداز کانوں میں رس گھولنے والا، بڑے ہی خوش وضع اور خوش پوش، عمدہ لباس کے دلدارہ اور باسلیقہ انسان تھے۔ خاص کر نفیس قسم کے سفاری میں زیادہ نظر آتے۔ رہن سہن اور معمولات میں کافی مہذب، ان کی ہر چیز میں سلیقہ مندی اور نفاست نظر آتی۔ رہن سہن کا اعلیٰ معیار، وقت کی اہمیت و پابندی یہ اختر صاحب سے سیکھی جاسکتی تھی۔

خوش مزاجی (کتنے ہی پریشان کیوں نہ ہوں) بذلہ نچی، صبر و تحمل، مہمان نوازی وغیرہ جیسے صفات اختر صاحب میں کوٹ کوٹ کر بھری ہوئی تھی۔ والدین بہن بھائی دوست احباب یا دیگر رشتہ داروں کی دل آزاری یا دل شکنی شاید ہی کبھی کی ہو۔ وہ خود کنگنی ہی تکلیف میں مبتلا کیوں نہ ہو اپنے متعلقین کو اپنی پریشانی کا مطلق احساس ہونے نہیں دیتے تھے۔ یہاں تک کہ جب وہ شریک دو اخانہ تھے ایک لمحہ وہ زندگی سے دور اور موت سے قریب تر ہوتے جا رہے تھے لیکن اپنی اس تکلیف کا کرب کا ذرا برابر بھی احساس کسی کو ہونے نہ دیا۔ آپ اندازہ لگائیے کہ ان میں سبر اور استقلال کسی قدر تھا اور نہ موت کے آگے تو بڑے بڑے سورما بھی گھبرا جاتے ہیں۔

اختر صاحب ہمیشہ مصروف رہنے کے عادی تھے۔ کبھی مطالعہ جاری ہے، تو کبھی کچھ لکھ رہے ہیں۔ کبھی موسیق سے لطف سے لطف اندوز ہو رہے ہیں۔ مہدی حسن، غلام علی جیسے فنکاروں کی غزلیں بڑے ہی اشتیاق سے سنتے تھے۔ اختر صاحب کی ایک اور خوبی یہ تھی کہ وہ شاہ خمرچ تھے جو کوئی بھی ضرورت مند آتا اسے وہ کبھی خالی ہاتھ نہیں لوٹاتے تھے۔ ان کے کئی شاگرد آج اعلیٰ عہدوں پر فائز ہیں۔ یہ سب اختر صاحب کی مہربانی اور مالی تعاون کی ہی بدولت ممکن ہو سکا۔

اختر صاحب کے دوستوں کا حلقہ کافی وسیع تھا۔ اپنے کالج کے اسٹاف میں تو وہ مقبول تھے ہی، آج اتنے برس بیت جانے کے باوجود کالج کے لوگ جن میں پروفیسر حضرات کے علاوہ کلرک اور چپراسی تک انہیں یاد کرتے ہیں اور اختر صاحب کا نام بڑے ہی ادب سے لیتے ہیں۔ اس کی وجہ یہی ہے کہ اختر صاحب کی ملنساری سنہری عابجزی انکساری، نرم و ملائم انداز گفتگو ہر ایک کو مخاطب کرنے کا انداز ہر ایک کے نام کے ساتھ ”صاحب“ ”جناب“ وغیرہ جیسے الفاظ کا استعمال کر کے وہ سامنے والے کی حوصلہ افزائی و عزت افزائی کرتے تھے۔

اس کے علاوہ وہ ہمیشہ دوسروں کی مدد کرتے رہے۔ انہوں نے کبھی یہ نہیں سوچا کہ جس کے لئے وہ اپنا دستِ تعاون دراز کر رہے ہیں وہ ان کے ساتھ کتنا مخلص ہے۔ وہ ایک سایہ دار درخت کی طرح تھے۔ جس کے سائے

میں کوئی بھی بیٹھ سکا ہے ہر ایک پردہ ابرسا یہ فگن رہے۔ وہ یہ نہیں دیکھتے تھے کہ ان کے سائے سے فیض پانے والا شخص کس قماش کا ہے۔ ان کی اسی سادہ لوحی کا یہ نتیجہ نکلا کہ انہیں کے کئی دوستوں نے اسی درخت پر کھسائی سے وار کیا جس کی چھاؤں سے وہ فیضیاب ہوئے۔ درخت پر وار کرنے والے اپنے کرم فرماؤں سے وہ اچھی طرح واقف تھے۔ لیکن محض دل شکنی اور دل آزاری نہ ہو اس لئے وہ جان کر بھی انجان بنے رہتے تھے۔ اللہ تعالیٰ نے انہیں مسزاج ہی منفرد عطا کیا تھا۔ اگر کسی ضرورت مند کی وہ ضرورت پوری کر رہے ہوں تب بھی ان کے مسزاج کا انداز ایسے ہوتا تھا کہ ”یہ رہی آپ کی ضرورت اسے قبول فرمائیے اور مجھ پر احسان کیجئے“۔ نرمی اور ملامت کا یہ انداز ایک ہاتھ سے دیتے تو دوسرے کو خیر نہیں ہوتی۔

ان کی شخصیت میں کچھ ایسا سحر تھا کہ اگر کوئی ایک وقت ان سے مل لے تو دوبارہ ملنے کی آرزو کرتا۔ اپنے والدین سے انہیں بے انتہا محبت تھی وہ اکثر کہہ کرتے تھے کہ بابا کا مجموعہ کلام کافی معیاری ہے اور وہ اسے وقت آنے پر ضرور کتابی شکل دیں گے۔ اسے چھپوائیں گے۔ اور ساتھ ہی ساتھ اپنے کلام کو امی بابا کے نام سے منسوب کرنے کی بھی بات کرتے تھے۔ ان کی اس خواہش کا میں احترام کرتے ہوئے یہ مجموعہ کلام ”کرب زندگی“ کو اختر صاحب کے والدین کے نام منسوب کر رہی ہوں۔ والد سے محبت اور عقیدت کی وجہ سے ہی انہوں نے اپنا تخلص کریم کر دیا تھا۔

اپنے والدین کے علاوہ وہ اپنے بڑے بھائی (سجاد اختر) کی بھی بہت عزت اور قدر کرتے تھے۔ کبھی بھی اپنے بڑے بھائی سے انہوں نے اونچی آواز میں تک بات نہیں کی۔ اپنے خاندان کی ترقی اور اسے متحد رکھنے کے لئے انہوں نے اپنی ساری زندگی وقف کر دی۔

میرے بڑے بھائی جناب سجاد صاحب میں بھی یہیں خوبیاں پائی جاتی ہیں۔ قابلیت اور ذہانت بھی سجاد صاحب کی مسلم ہے۔ انہوں نے بھی اپنے خاندان کو ترقی دینے اور خاندان کو متحد رکھنے میں اہم کردار ادا کیا بلکہ سچ تو یہ کہ ہم سب بہن بھائیوں نے سجاد صاحب کے نقش قدم کو ہی اپنا نقش قدم بنایا۔ اپنے چھوٹے بھائی کو انہوں نے کبھی بھی ”اختر“ کہہ کر مخاطب نہیں کیا بلکہ ہمیشہ احترام کے ساتھ ”اختر صاحب“ کہتے رہے۔

اختر صاحب اپنے بڑے بھائی کے سامنے کبھی اپنا کلام نہیں سناتے تھے۔ نہایت ہی ادب اور ملامت سے گفتگو کرتے تھے۔ اپنے سے بڑوں کی عزت اور چھوٹوں پر شفقت یہ اختر صاحب کی بڑی خوبی تھی۔

اپنی مختصر سی زندگی میں انہوں نے زندگی کے فلسفے کو سمجھ لیا تھا۔ جس کے سمجھنے کے لئے طویل طویل عمریں بھی ناکافی ہوتی ہیں۔ ان کے کلام میں زندگی کو کئی زاویوں سے دیکھا گیا پر کھا گیا۔ اور اسی کے باریک پہلو پر روشنی ڈالی گئی۔ ”زندگی

کیا ہے؟!!!

ذرا سی دیر کو آتے ہیں چھوٹ جاتے ہیں
تماشہ دیکھ لیا ہم نے ان حبابوں کا
اک بار تجھ سے ملنے کی حسرت ہی رہ گئی
ہم کرنے سکے تیسرا دیدار زندگی

اختر صاحب کی شخصیت کافی پہلو دار واقع ہوئی تھی۔ اپنے اندر کے کرب کو انہوں نے کبھی بھی باہر آنے نہیں دیا۔ ہاں البتہ کئی غزلوں میں ان کے کرب کو ہم دیکھ سکتے ہیں۔ وہ کتنی ہی ذہنی تکلیف میں مبتلا کیوں نہ ہو دوسروں پر کبھی اپنی تکلیف کو اثر انداز ہونے نہیں دینگے۔ بلکہ دوسروں کی خوشیوں کے لئے جو کچھ بھی بن پڑے کر گزرتے تھے۔ البتہ شاعری کے ذریعے وہ اپنے کرب کو صفحہ قرطاس پر اتار دیتے تھے۔

دیکھوں نہ میسری روح میں کتنا ہے اندھیرا
اختر میں روشنی کرن بانٹ رہا ہوں

تمام عمر وہ پریشانیوں اٹھاتے رہے۔ تکلیفیں برداشت کرتے رہے۔ لیکن دوسروں کو کبھی تکلیف ہونے نہیں دی۔ ان کا ہمیشہ مسکراتا چہرہ ہی ہماری نظروں کے سامنے رہتا تھا۔ ان کی اس حسین مسکراہٹ بیمار اور غمزدہ لوگوں کے لئے دو اکام کر جاتی تھی۔ آج زمانے میں چاروں طرف مطلب اور مفاد پرستی کا دور دورہ ہے۔ غریب اور دھوکہ دہی ایک عام سی بات ہو کر رہ گئی ہے۔ ایسے تباہ کن ماحول میں اختر صاحب کا مسکراتا چہرہ جب نمودار ہوتا ہے تو ان کی یہ مسکراہٹ با دسوم پر آج فوقیت پا کر با دسیم بن کر تازگی اور توانائی بخشتی ہے۔

میرے شوہر جناب سلیم صاحب سے انہیں خاص انسیت تھی۔ ایک دن بھی ایسا نہیں گزرتا تھا جب وہ دونوں ایک دوسرے سے نہیں ملے ہوں گے۔ سلیم صاحب بھی میرے بھائی کی شخصیت سے کافی متاثر رہے اور اتنے برسوں بعد بھی وہ ان کا ذکر ہمیشہ کرتے رہتے ہیں۔ حالانکہ سالے اور بہنوں کا رشتہ آج کے زمانے میں کوئی بھی معنی نہیں رکھتا۔ دوسری ایک اور خاص بات کہ میسری خوش دامن صاحبہ (شرف النساء بیگم) بھی اختر صاحب سے ہمیشہ محبت کرتی تھی۔ جب بھی وہ میرے گھر آتے انہیں اصرار کر کے کھانا کھلاتیں بہت خاطر کرتیں اور انہیں گھنٹوں بٹھا کر ان سے باتیں کرتیں اور کہتیں کہ ”شہناز! ہمارے بھائی صورت اور

سیرت دونوں میں کسی فرشتے سے کم نہیں“ کاش رشتوں کو نبھانا کوئی اختر صاحب سے سیکھتا!!!
 سلیم صاحب کو اپنے سسرال سے کبھی کوئی شکایت نہیں رہی۔ انہوں نے میرے والدین کو اپنے والدین ہی سمجھ کر ان کی خدمت انجام دی۔ میرے بھائیوں کو اور بہن کو انہوں نے اپنے ہی بھائی سمجھا اور نہ ہی سسرال والوں نے انہیں کبھی کسی قسم کی تکلیف دی۔ اس کلام کے چھپانے کا حوصلہ اور تحریک مجھے سلیم صاحب سے ہی ملی ہے اور اسی بات سے ہم اندازہ لگا سکتے ہیں کہ سلیم صاحب بھی اختر صاحب کے کتنے معتقد ہیں۔ اختر صاحب کی طبیعت مزاج میں انکساری نرمی یہ چیزیں ایسی ہیں کہ اختر صاحب کا گرویدہ بنا لیتی ہیں۔

غرض اختر صاحب بہت ساری خوبیوں کے مالک تھے۔ دونوں میں بھی ہمارت رکھتے تھے۔ صرف اٹھارہ مہینوں میں انہوں نے ایم فل کا مقالہ مکمل کر لیا تھا۔ اور نہرو ایوارڈ سے بھی نوازے گئے تھے۔ اسی طرح شاعری میں بھی انہوں نے کافی کم وقت میں بہت کچھ پیش کر دیا۔ وہ فن کی باریکیوں سے اچھی طرح واقف تھے۔ وہ کافی حساس طبیعت کے مالک تھے۔ جو کچھ بھی وہ محسوس کرتے اسے فن کے قالب میں ڈھال لیتے۔ جیسے کہ میں پہلے ہی عرض چکی ہوں کہ اپنی کم عمری میں ہی وہ زندگی کے بہت سارے تلخ تجربات سے دوچار رہے اور ان ہی تجربات نے انہیں شعر کہنے پر مجبور کیا۔

میں ڈھالتا رہا کرب اپنا لفظوں میں
 زمانہ چاہے ایسے نام شاعری دے دے

ڈاکٹر سیدہ شہناز پروین محمد سلیم

صدر شعبہ اردو کے ایس کے کالج بیڑ

غزل... سید سجاد اختر

شیخ عارف بیگم

اپنے آپ سے باتیں کرتے رہتے ہیں
 اسی طرح دن رات گزرتے رہتے ہیں
 قدر کوئی رشکوں کی اب کرتا ہی نہیں
 پھول یہ سب دامن سے الجھتے رہتے ہیں
 وقت کو کون گزارے کیسے گزارے گا
 وقت کہاں ہم خود ہی گزرتے رہتے ہیں
 گلشن میں کانٹوں کا موسم آیا ہے
 ویرانے میں پھول برستے رہتے ہیں
 میرے وطن کے رہبر بچے رہبر ہیں
 وعدے کرتے اور مکتے رہتے ہیں
 ہم کو کسانوں کے دکھ درد سے کیا سینا
 وہ تو جیسے جی ہی مرتے رہتے ہیں
 مزدوروں کا پیٹ جو خالی ہے تو کیا
 پیٹِ مجبوری کا وہ بھرتے رہتے ہیں
 ہم لوگوں میں دھرم کا کوئی بھید نہیں
 اک آکاش کے نیچے ہم سب رہتے ہیں
 ہم لہوگوں کے خون کا رنگ تو ایک ہی ہے
 لال ہرے کالے پیلے کیوں کرتے رہتے ہیں
 سب بھارت بھومی کے بہادر سپوت ہیں
 آپس میں کیوں لڑتے جھگڑتے رہتے ہیں
 بھائی کو بھائی سے دور وہ کرتے ہیں
 اسی لیے تو کھیل بگوتے رہتے ہیں

اُردو زبان اور اس کا مستقبل

از: پروفیسر ڈاکٹر سید اعماد الدین

اُردو زبان اور اس کے مستقبل پر بہت کچھ لکھا اور کہا گیا ہے، بہت کچھ لکھا اور کہا جاتا رہے گا۔ اگر خاموشی اختیار تو اربابِ حل و عقدِ قطعی بے نیاز ہو جائیں گے۔ میں نے جب سے ہوش سنبھالا ہے۔ یہ ہیں سنا اور پڑھا ہے کہ اُردو کا مستقبل تاریک ہے۔ پانچ دہائیوں سے تو میں دیکھتا چلا آ رہا ہوں کہ اُردو ہنوز باقی ہے اور فی الحال آثار بھی ایسے نہیں ہیں کہ یہ زبان آخری سانس لے رہی ہو۔

سائنس کا ایک اصول ”بقایے اصلح“ (Survival of the fittest) ہے۔ یعنی باقی صرف وہی چیز رہتی ہے جو زمانے سے مطابقت پیدا کر لے ورنہ وہ معدوم ہو جاتی ہے۔ اُردو بھی اگر عصر کے تقاضوں کو پورا نہیں کر سکتی تو ضرور دم توڑ دے گی۔ وہ زبان ہی کیا جو موجودہ زمانے کی ضرورت کو پورا نہ کر سکے اسے فنا ہو ہی جانا چاہیے۔ وہ خواہ اُردو زبان ہی کیوں نہ ہو۔ اُردو زبان میں یہ صلاحیت بدرجہ اتم موجود ہے کہ بدلتے ہوئے زمانے کے ساتھ ہم آہنگی پیدا کر سکے۔ وہ تغیر پذیر ہے، اس میں لچک ہے وہ حالات کے مطابق خوف کو ڈھال سکتی ہے۔ اس کا دامن اتنا وسیع ہے کہ مختلف زبانوں کے الفاظ بڑی خوبی سے اس میں سما جاتے ہیں اور ایسی شکل اختیار کر لیتے ہیں کہ اجنبیت کا احساس بھی نہیں ہوتا۔ اگر اس میں یہ صفت نہ ہوتی تو وہ قصہ پارینہ ہو کر رہ جاتی جیسے لاطینی اور عبرانی وغیرہ جن کے پڑھنے اور سمجھنے والے خال خال ہیں۔ یہ عوام کی زبان بھی ہے اور خواص کی بھی۔

ہماری زندگی میں کمپیوٹر نے ایک انقلاب برپا کر دیا ہے۔ زندگی کا کوئی شعبہ ایسا نہیں جہاں اس کا دخل نہ ہو۔ یہ زندگی کا ایک جزو بن گیا ہے۔ اسے نظر انداز نہیں کیا جا سکتا۔ کیا کمپیوٹر اور اُردو زبان میں مطابقت (Compatibility) ہے؟ ابھی پوری طرح نہیں۔ اُردو کے سوفٹ ویئر ملتے ہیں لیکن اُردو کے توسط سے ابھی تک کوئی لائبریری سوفٹ ویئر تیار نہیں ہوا جس سے ہم اُردو کتب کی فہرست سازی کر سکیں۔ پاکستان میں اس پر کام ہو رہا ہے۔ لیکن ہمارے ملک میں اس پر کوئی خاص توجہ نہیں دی جا رہی ہے۔ جو ادارے اُردو کے فروغ کے لیے مختص ہیں ان کا یہ فرض ہے کہ اس مسئلے پر بخیریدگی سے غور کریں۔ وہ اپنی شکل پر قسار رکھتے ہوئے پوری طرح کمپیوٹر سے تطبیق پیدا کر سکے۔ اس پر کام ہونا بہت ضروری ہے۔

انسٹرنٹ سے ہمیں پورا فائدہ اٹھانا چاہیے۔ اُردو سکھانے کے لئے مختصر نصابات ترتیب دیکر انہیں انسٹرنٹ پر فراہم کیا جائے۔ زبان کی ترغیب کے لئے خوبصورت تصاویر کا اضافہ بھی مفید ثابت ہو سکتا ہے۔ بہر حال اُردو کی ترویج کے لئے ہمیں جدید ایجادات سے استفادہ کرنا چاہیے۔

ہم سبھی جانتے ہیں کہ اُردو کو عام کرنے میں ذرائع ابلاغ خاص کر برقیاتی ذرائع ابلاغ نے اہم کردار ادا کیا ہے۔ سنیما اور ٹی وی نے اُردو کو گھر گھر پہنچا دیا ہے۔ ہندوستان میں تقریباً ۹۰ فیسی ایسی بستی ہیں جن کی زبان خالص اُردو ہوتی ہے اس کے باوجود انہیں سرٹیفکٹ ہندی کا ہی دیا جاتا ہے۔ کیا یہ اُردو کے ساتھ زیادتی نہیں! اُردو والوں کو چاہیے کہ اس کے خلاف احتجاج کریں اور اس کا یہ حق اسے دلو اور کریں۔

کیا سنیما اور ٹی وی کی یہ خدمت اُردو کی بقا اور فروغ کے لئے کافی ہے؟ نہیں، قطعی نہیں۔ دراصل سنیما اور ٹی وی کے ذریعہ بولنے والی اُردو عام ہو رہی ہے لوگ ان کی مدد سے اُردو بال اور سمجھ سکتے ہیں مگر لکھ پڑھ نہیں سکتے۔ ضرورت اس بات کی ہے کہ تحریر اُردو (Written Urdu) پر توجہ دی جائے۔ یہ ہمیں معاملہ اُردو رسم خط کا آتا ہے۔ ہمارے کچھ دانشور دیوناگری رسم خط اختیار کرنے پر زور دیتے ہیں۔ ان کی نیت بری نہیں، انداز فکر غلط ہے۔ وہ بھی اُردو کو پھلتا پھولتا دیکھنا چاہتے ہیں۔ وہ بھی یہیں چاہتے ہیں کہ اُردو کے پڑھنے والوں میں چشم زدن میں لاکھوں کا اضافہ ہو جائے لیکن وہ نہیں سوچتے کہ قارئین کی تعداد میں اس اضافے کی کاٹھرا اُردو کتنی بھاری قیمت ادا کرنی پڑے گی۔ اسے اپنی زندگی سے ہاتھ دھونا پڑیں گا۔ اُردو کل کی مختصر سی زندگی لے کر پیدا نہیں ہوتی ہے۔

حوصلہ دیکھیے تو غنچے کا ایک تبسم اور عمر بھری شگفت

وہ صدیاں گزار چکی اور صدیاں ابھی اس کی منتظر ہیں۔ ہمیں اُردو سے اس مخصوص رسم خط کے ساتھ جذباتی لگاؤں نہیں بلکہ یہ ہماری تہذیب، تاریخ اور ثقافت کا سرچشمہ ہے۔ اس میں ہمارا دینی سرمایہ محفوظ ہے۔ یہ ہمیں اس لیے عزیز ہے کہ یہ ہماری شناخت ہے۔ زبان اور رسم خط کا تعلق روح و جسم کا تعلق ہے۔ روح کو جسم سے جدا کر دیجئے تو موت واقع ہو جاتی ہے۔ ہم اسے زندہ سلامت دیکھنا چاہتے ہیں۔ ہم اس کی دروازی عمر کے خواہاں ہیں۔

اس کے علاوہ ایک اہم بات اور بھی ہے۔ کیا دیوناگری پسند اُردو الفبا کے صحیح املا اور تلفظ کی متحمل ہو سکتی ہے؟ جب وہ ان حروف سے ہی تہی داماں ہے تو املا درست کیوں کر ہو سکتا ہے۔ اور جب املا غلط ہو گا تو الفبا صحیح ادا کیگی ممکن ہی نہیں۔ کیا اُردو کو چاہنے والے اس کے حین چہرے کو بگاڑنا پسند کریں گے تاکہ اس کی سیرت خود بخود مسخ ہو جائے۔ اُردو کو اپنے رائج رسم خط کے ساتھ نہ صرف باقی رہنا ہے بلکہ ترقی بھی کرنا ہے۔

اُردو کو کائی وطن نہیں کوئی مخصوص قوم نہیں کوئی مخصوص زمانہ نہیں۔ یہ اس کی بد نصیبی نہیں بلکہ اس کی خوبی ہے۔ یہ عالمگیر زبان ہے۔ جغرافیائی حدود سے ماوراء پوری دنیا اس کا وطن ہے۔ اس کے بولنے والے دنیا کے ہر گوشے میں پائے جاتے ہیں۔ اب تو مغربی ممالک میں بھی اسے قبول عام حاصل ہو رہا ہے۔ بہت سے ممالک میں اس کی تعلیم ہوتی رہا اب ابتدائی یا ثانوی تعلیم ہی نہیں بلکہ جامعات میں اعلیٰ تعلیم کا اہتمام ہے۔ اس کی ہر دلیعزیزی کا یہ عالم ہے کہ اس کے بطن میں محفوظ علوم کا مختلف زبانوں میں ترجمہ کیا جا رہا ہے۔ اور خود اس نے اپنے دامن کو دوسری زبانوں کے لعل و گہرے مزین کر رکھا ہے۔ میں نہیں سمجھتا کہ اس کے مستقبل کو کوئی خطرہ لاحق ہے۔

بار بار کہا جاتا ہے کہ اُردو صرف مسلمانوں کی زبان نہیں۔ اہل ہند نے بھی اس کی زلفوں کو سنوارا ہے۔ یہ ہم سب کی زبان ہے۔ لیکن افسوس اسے محض مسلمانوں کی زبان سمجھ کر نقصان پہنچانے کی سعی مسلسل کی جا رہی ہے۔ مخالفین اُردو سے جو ضرر اسے پہنچا وہ بحال لیکن مجباً اُردو نے اس کے لئے کیا کے ا۔ ستم تو یہ ہے کہ اپنوں ہی سے اسے زیادہ نقصان پہنچا ہے۔ ہم نے ان کی دلجوئی نہ اٹھائی۔ بلکہ اپنے گہرے سے نکال دیا دردی ٹھوکر میں کھانے کے لئے۔ جب ہم اسے اپنی زبان کہتے ہیں تو اس کی حفاظت ہمارا فرض ہے اور اس کی ترویج و ترقی ہماری ذمہ داری ہے۔

میں اُردو سے محبت کرنے والوں کی خدمت میں چند معروضات پیش کرتا ہوں تاکہ وہ ان پر غور فرمائیں:

(۱) ہم اپنی تقسیموں کے دعوت نامے اُردو میں چھپوائیں۔ وہ مدعوین جو اُردو نہیں پڑھ سکتے ان کے لئے کسی دوسری زبان میں چھپوائے جاسکتے ہیں۔ اس میں تھوڑا خرچ بڑھ جائے گا۔ مگر ہمیں اپنی زبان کے لئے یہ تو کرنا ہی ہوگا۔

(۲) وہ ادارے اور اکادمیاں جو اُردو کے فروغ کے لیے قائم ہوئی ہیں وہ بہر صورت اشتہاروں اور دعوت ناموں کے لئے اُردو ہی کو فوقیت دیں۔ اور وہ اسے فرض عین سمجھ کر ادا کریں۔ دوسروں کو تلقین کریں اور خود اپنے فرائض کو بھول جائیں یہ ستم ضرر لینی نہیں تو اور کیا ہے! یہ افسوس ناک بات ہے کہ یہ ادارے بسا اوقات اپنے دعوت نامے انگریزی میں چھپواتے ہیں جبکہ پروگرام اُردو میں ہوتے ہیں۔ دستری کی خط و کتابت کے لئے اگر ذوق لسانی فارمولے پر عمل کریں تو بہتر ہوگا۔

(۳) ہم اپنے بچوں کی اُردو تعلیم کا نظر گہر پر ضرور کریں۔ اگر اس پر شدت سے عمل نہیں کیا گونچے اپنی تہذیب و ثقافت کو بھول جائیں گے جس کا مشاہدہ ہم سب کو ہو رہا ہے۔ صنعت کاری اور شہر کاری کے باوجود ہندوستان کی بڑی آبادی دیہاتوں میں رہتی ہے وہاں بھی نجی طور پر اُردو کی تعلیم و تدریس کا نظام ہونا ضروری ہے۔ اگر

شام کو ایک گھنٹہ اس پر صرف کیا جائے تو یقیناً خوش آئند نتائج برآمد ہوں گے۔ چوپالوں پر اس کا نظم آسانی سے کیا جاسکتا ہے۔ چوپالیں تو داستانوں کا مرکز رہی ہیں۔ ان کی اہمیت سے ہم سب واقف ہیں۔ یہاں بچوں کے علاوہ بڑوں کی تعلیم کا سلسلہ بھی شروع ہونا چاہیے۔ جب تک ہم خود نجی سطح پر ادھر توجہ نہیں دیں گے مطلوبہ ثمرات حاصل نہیں ہوں گے۔ زبانیں محض حکومتوں کی دستگیری سے پروان نہیں چڑھتی ہیں۔ جہاں تک ممکن ہو پرائیوٹ اسکولوں کا قیام بھی عمل میں لایا جائے۔ شمال میں اس کے نظر ملتے ہیں۔

(۴) ہماری ذاتی کوشش بلاشبہ اردو کے مشن کو مہیز کر سکتی ہے لیکن صوبائی حکومتوں کو بھی اپنی ذمہ داریاں نبھانا ہیں۔ انہیں اردو کے خلاف معاندانہ رویہ ترک کرنا ہوگا۔ قائم زدہ اسکولوں میں اردو تدریس کی سہولتیں فراہم کرنا ہوں گی۔ مسلم آبادی کے تناسب سے نئے اسکول قائم کرنا ہوں گے۔ یہ سب اسی وقت ممکن ہو سکتا ہے جب صوبائی حکومتیں اردو کو قانونی طور پر ثانوی درجہ دیں اور حلوں نیت سے اس کو جائز مراعات دینے کا عزم کریں تاکہ صوبائی سطح پر اس کی ترویج ممکن ہو سکے۔ اس سے کسی حد تک اردو جاننے والوں کی روزی کا مسئلہ بھی حل ہوگا۔

یہ ایک جمہوری ملک ہے۔ ہمیں جمہوری طریقے اختیار کرنا ہوں گے۔ سیاسی جماعتوں کو یہ احساس دلانا ہوگا کہ مسلمانوں کو نظر انداز نہیں کیا جاسکتا۔ وہ ایک ایسی اکائی ہیں جو سیاسی جماعتوں کی قسمت بدل سکتی ہیں۔ ہمیں اپنے ووٹ کی قیمت وصول کرنا ہوگی تاکہ ہم آئینی مراعات حاصل کر سکیں۔

(۵) مرکزی حکومت نے ساہ سال سے چلے آ رہے ایک مطالبے کو پورا کیا اور مولانا آزاد نیشنل اردو یونیورسٹی کا قیام عمل میں آیا۔ پندرہ کروڑ کی مسلم آبادی کے لئے ایک یونیورسٹی آنے میں نمک سے بھی کم ہے۔ اردو یونیورسٹی کے فعال وائس چانسلر اور اس سے وابستہ نامور ہمتیوں کی ذمہ داری ہے کہ وہ اسے ایک ماڈل یونیورسٹی بنادیں۔ اردو زبان میں وہ استعداد ہے کہ سائنسی اور ٹیکنیکی علوم بحسن و خوبی سلیس اور موثر انداز میں پیش کر سکتی ہے۔ اس یونیورسٹی کی کامیابی دیگر اعلیٰ تعلیمی اداروں اور اختصاتی ٹیکنیکی تعلیم اداروں کے قیام کا پیش خیمہ ثابت ہو سکتی ہے۔

اردو اخبارات و رسائل بہت سی مشکلات سے دوچار ہیں وہ جب تک حل نہیں ہوں گی اردو صحافت ملک و قوم کی بحال طور پر خدمت نہیں کر سکتی۔ آل انڈیا اردو ایڈیٹرز کانفرنس اس سمت میں ایک اہم قدم ہے۔ حکومت ہن کو پیش کردہ سفارشات پر سنجیدگی سے غور کر کے مطلوبہ آسانیاں فراہم کرنے کے لئے ضروری اقدامات کرنا چاہئیں تاکہ اردو زبان ملک کی تعمیر میں اپنا دل بھر پور طریقے سے ادا کر سکے۔

(۶) وہ ادارے جہاں اردو کی تدریس ہوتی ہے ان پر ایک اہم ذمہ داری عاید ہوتی ہے۔ اگر واقعی انہیں اردو سے

محبت تو وہ دیانت داری سے اس کی ترویج میں اپنی کارگردگی سروے کرالیں۔ جو لوگ وہاں سے فارغ ہوں وہ صرف سند یافتہ نہ ہوں بلکہ تسلیم یافتہ کہلائیں۔ اگر ترویج زبان کی بجائے تقسیم اسناد مقصد بن گیا تو یہ اردو اور مسلمانوں پر بڑا ظلم ہوگا۔ یہ طریقہ کار کسی حد تک مسلمانوں کی بے روزگاری کو کم تو کر سکتا ہے لیکن اردو کو اس سے زبردست نقصان پہنچے گا۔ جو ایک جملہ صحیح نہیں لکھ سکیں، جن کا املا غلط، تلفظ غلط وہ اردو کیا پڑھائیں گے۔ تعلیمی معیار کو بلند کرنا ہوگا تاکہ اردو والے صحیح خدمت انجام دے سکیں اور سرخسرد ہوں۔

(۷) اردو کتابوں کی فراہمی اور فروخت ایک اہم مسئلہ ہے اس سلسلے میں قومی کونسل برائے فروغ اردو زبان بہت کچھ کر سکتی ہے اور کر بھی رہی ہے۔ درسی کتب کی طباعت اس کے فرائض میں داخل ہے۔ درسی کتب کی فروخت کا مسئلہ زیادہ پیچیدہ نہیں۔ دیگر اردو مطبوعات کی فروخت بلاشبہ ایک اہم مسئلہ ہے۔ خریدار کم ہیں اس لئے کم نمونوں کی طباعت ہوتی ہے۔ جس کی وجہ سے قیمت نسبتاً زیادہ ہوتی ہے۔ تاہم یہ قیمت ہندی اور انگریزی کتابوں کی قیمت سے کہیں کم ہوتی ہے۔ اردو کونسل کو چاہیے کہ ہندوستانی اردو مطبوعات کو خرید کر ملک کے تمام کتب خانوں کو مفت فراہم کرے اس طرح ناشرین کو کچھ آسودگی حاصل ہوگی اور زبان کا فروغ بھی ہو سکے گا۔ راجہ رام موہن رائے لائبریری فاؤنڈیشن ایسا ہی کرتی ہے۔ اردو فروغ کو بھی یہی طریقہ اختیار کرنا چاہیے اسی میں قارئین اور ناشرین کی فلامضر ہے۔ ہم اپنی تقریبوں، تیوہاروں اور رسوں پر بے دریغ روپیہ خرچ کرتے ہیں۔ اگر اپنی آمدنی کا چند فیصد اردو کتابوں کی خرید پر بھی صرف کریں تو بہت اچھا ہوگا۔ کتابیں جمع کرنا تو یوں بھی مسابجی مرتبہ کی پہچان ہے۔ جو لوگ اردو سے محبت رکھتے ہیں مگر پڑھ نہیں سکتے ہم ان سے بھی درخواست کرتے ہیں کہ اردو کی بہترین کتابیں ضرور خریدیں۔

(۸) خطاطی مسلمانوں کا ایک ایسا فن ہے جس کا تحفظ محکمہ ثقافت اور اردو کونسل کو ہر قیمت پر کرنا چاہیے۔ اسلام میں تصویر کشی ممنوع ہے اس لئے مسلمانوں نے اس فن کو کامل اوج تک پہنچا دیا۔ فن تصویر کشی سے یہ فن کسی صورت بھی کم نہیں۔ اس کے تحفظ کے ساتھ اس کے فروغ کے بارے میں بھی غور کرنا ضروری ہے۔ کمپیوٹر کی ایجاد نے کتابت کو بہت آسان کر دیا ہے۔ کتابت میں تصحیح اور کئی بیشی کسی بھی مرحلے میں بہت کم وقت میں ممکن ہے یہ آسانی ہاتھ کی کتاب میں نہیں۔ چنانچہ اردو کتابت اب زیادہ تر کمپیوٹر سے ہو رہی ہے۔ اس کا اثر خوشنویسوں پر پڑ رہا ہے۔ ان کے لئے روزی کا مسئلہ پیدا ہو گیا ہے۔ خطاطی کو بڑھاوا بھی ملے اور کمپیوٹر سے کتابت بھی جاری رہے اس پر اردو کونسل کو غور کرنا چاہیے۔

ان تجاویز پر بخیدہ وغور و فکر کی ضرورت ہے۔ اُردو زبان اپنی شہینہ، شگفتگی اور شستگی کی وجہ سے بہر حال باقی رہے گی۔ اس کی ان خوبیوں کے اُردو مخالفین بھی معترف ہیں۔ اگر ہم چاہتے ہیں کہ ہماری زبان پھلے پھولے اور پھیلے تو خود ہمیں اس کے لئے کچھ کرنا ہوگا۔ ہمیں قربانی دینا ہوگی۔ جان کی نہیں، صرف وقت کی اور مال کی۔ ہم اپنی محبوب زبان کے لئے کیا اتنا بھی نہیں کر سکتے! اگر ہم نے ایسا نہیں کیا تو اُردو طاق نسیاں کر رہ جائے گی اور اس کی تمام تر ذمہ داری ہم پر ہوگی۔ زمانہ ہمیں کبھی اس کے لئے معاف نہیں کرے گا۔ اگر ہم خود اس کے فروغ کے لئے کمر بستہ ہو جائیں تو حکومت ہو سے مطالبہ بھی حق۔ بجا انتہو گا۔ مجھے یقین ہے ہماری کوششیں رائیگاں نہیں جائیں گی۔ آج نہیں تو کل اُردو اس کا جواز حق مل کر رہے گا۔

Teaching Staff (Senior College)

Sr. No.	Name of the teacher	Edu. Qualification	Dept.	Designation
1)	Dr. Mrs.D. B.Kshirsagar	M.A.Ph.D.	Marathi	Principal
2)	Dr. A. S.Hange	M.A.M.Phil. Ph.D.	Economics	Vice-Principal
3)	Dr. S.V. Kshirsagar	M.Sc. Ph.D.	Physics	Vice-Principal
4)	Dr. Mrs. R.M. Gulve	M.Sc.Ph. D.	Microbiology	P.G.Director
5)	Shri. S.M. Mane	M.A. M.Phil.	Marathi	Asst.Prof.
6)	Shri. B. V. Katare	M.A.NET M.Phil	Marathi	Asst.Prof.
7)	Dr. B.V. Rakh	M.A.Ph.D.	Hindi	Asst.Prof. & Head
8)	Dr. N. P. Kale	M.A.Ph.D.	Hindi	Asst.Prof.
9)	Dr. A. S.Khan	M.A.Ph.D.	English	Asst.Prof. & Head
10)	Dr. S.N.Shinde	M.A. Ph.D.	English	Asst. Prof.
11)	Dr. S. R.Tonde	M.A.M.Phil. Ph.D.	English	Asst.Prof.
12)	Dr. Mrs. Sayeda S.P.	M.A.Ph.D.	Urdu	Asso.Prof. & Head
13)	Dr. V.M.Choudhari	M.A. Ph.D.	Economics	Asst.Prof.
14)	Shri. B. T. Pote	M.A. SET	Geography	Asst.Prof. & Head
15)	Shri.A. D. Chavan	M.A.M.Phil	Geography	Asst.Prof
16)	Dr. A. V. Shinde	M.A.M.Phil. NET Ph.D.	History	Asst. Prof. & Head
17)	Shri. S. S.Pawar	M.A. SET.	Pub.Admn. & Head	Asst. Prof
18)	Dr. U. M.Kale	M.P. Ed. Ph.D.	Phy. Edu.	Asso. Prof. & Head
19)	Dr. Nuzhat Sultana M.B.	M.A. Ph.D.	Home Sci. & Head	Asso. Prof.
20)	Dr. Mrs. M. S. Khandat	M.Sc.Ph.D.	Home Sci.	Asso.Prof.
21)	Shri. H.R. Khetri	M.A. SET/NET M.Phil	Sociology	Asst. Prof. & Head

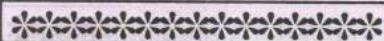

Sr. No.	Name of the teacher	Edu. Qualification	Dept.	Designation
22)			Pol. Science	
23)	Dr. S. S.Patil	M.A.Ph.D.	Dramatics	Asso.Prof.& Head
24)	Mrs. D. D. Ramteke	M.A.SET	„	Asst.Prof.
25)	Dr. Mrs. S. M. Joshi	M.A.NET Ph.D.	Music	Asst.Prof.& Head
26)	Shri. D. D. Jamdhade	M.A.NET	„	Asst. Prof.
27)	Dr. S. V. Lamture	M.Sc.Ph.D.	Chemistry	Asso.Prof. & Head
28)	Dr. R. G. Machale	M.Sc.Ph.D	„	Asst.Prof.
29)	Dr.P.R.Khakare	M.Sc.Ph.D.	„	Asst.Prof.
30)	Dr. S.B. Maulage	M.Sc.NET,Ph.D.	„	Asst.Prof.
31)	Shri. S. V. Gayakwad	M.Sc.NET	„	Asst.Prof.
32)	Dr. A. N. Shelke	M.Sc.Ph.D.	Zoology	Asst. Prof.& Head
33)	Dr.P.V.Patil	M.Sc.Ph.D.	„	Asso. Prof.
34)	Dr. P. B.Sirsat	M.Sc.Ph.D.	„	Asst. Prof.
35)	Dr. S. M. Talekar	M. Sc.Ph.D.	Botany	Asst. Prof.& Head
36)	Dr. Mrs. S. K.Jogdand	M.Sc.Ph.D.	„	Asst. Prof.
37)	Dr. S.L. Gutte	M.Sc.Ph.D.	Microbioloy	Asst. Prof.
38)	Shri. S. R. Raut	M. Sc.M.Phil.B.Ed.	Mathematics	Asst. Prof.& Head
39)	Shri. G.W. Shrimangle	M.Sc.M.Phil	„	Asst. Prof.
40)	Dr. P.R. Maheshmalkar	M.Sc.Ph.D.	Physics	Asst. Prof
41)	Dr. S.S.Jadhav	M.Com.Ph.D.	Commerce	Asst. Prof & Head
42)	Dr. N.P. Shete	M.Com.Ph.D	„	Asst.Prof
43)	Shri. S.G.Landge	M.L.I.Sc.	Library	Asso. Prof
44)	Dr. B. M.Sanap	M.P. Ed. M.Phil. Ph.D.	Sports	Phy.Dir.

Teaching Staff (Junior College)

Sr. No.	Name of the teacher	Edu. Qualification	Dept.	Designation
1)	Shri.Syed L. N.	M.Sc. B.Ed.L.L.B.	Mathematic	Vice.Principal
2)	Shri. Kolekar J.U.	M.Sc.B.Ed	Biology	Supervisor
3)	Shri. Ghadge B. L.	M.A.B.P.Ed.	English	Jr. Lect.
4)	Shri. Mandlik N. A.	M.Sc.B.Ed.	English	Jr. Lect.
5)	Shri. Zade S. G.	M.A.B.Ed.	English	Jr. Lect.
6)	Shri. Malode S. S.	M.Sc.B.Ed.	Physics	Jr. Lect.
7)	Shri. Sirsat J. M.	M.Sc.B.Ed	Physics	Jr. Lect.
8)	Dr. Kakde N. R.	M.Sc.M.Ed,Ph.D.	Chemistry	Jr. Lect.
9)	Shri. Patil S. D.	M.A.B.Ed.	Sociology	Jr. Lect.
10)	Smt. Jadhav M. B.	M.A.B.Ed.	Hom.Sci.	Jr. Lect.
11)	Shri. Morale R. M.	M.A.B.Ed.	Geography	Jr. Lect.
12)	Shri. Jagtap U. S.	M.Sc.B.Ed.	Chemistry	Jr. Lect.
13)	Shri. Shinde R. R.	M.A.B.Ed.	Hindi	Jr. Lect.
14)	Shri. Sarpate D. A.	M.Sc.B.Ed.	Chemistry	Jr. Lect.
15)	Shri. Sonwane R. B.	M.Sc.B.Ed.	Chemistry	Jr. Lect.
16)	Shri. Salunke P. A.	M.Sc.B.Ed.	Physics	Jr. Lect.
17)	Smt. Vaidya A. V.	M.A.B.Ed.	Sanskrit	Jr. Lect.
18)	Dr. Maske S. R.	M.Sc.B.Ed.,Ph.D.	Biology	Jr. Lect.
19)	Shri. Gaikwad V. K.	M.Sc.B.Ed.	Mathematics	Jr. Lect.
20)	Smt. Muley S. M.	M.Sc.B.Ed.	Physics	Jr. Lect.
21)	Shri. Nisargandh M. D.	M.Sc.B.Ed.	Chemistry	Jr. Lect.
22)	Shri. Jogdand R. L.	M.Sc.B.Ed.	Biology	Jr. Lect.
23)	Shri. Khutale A. D.	M.Sc.B.Ed.	Biology	Jr. Lect.
24)	Shri. Mandve P. B.	M.Sc.,B.Ed.	Biology	Jr. Lect.
25)	Shri. Raut S .S.	M.Sc.B.Ed.	Physics	Jr. Lect.
26)	Shri. Netke D.E.	M.A.B.Ed.	Economics	Jr. Lect.
27)	Mrs. Radkar J. B.	M.Sc.B.Ed	Biology	Jr. Lect.
28)	Shri. Ghumare	M.A.B.Ed.	Marathi	Jr. Lect.

+2H.S.C.Vocational Course Teaching Staff

01)	Shri. Kshirsagar M. P.	M.Com.B.Ed.	L & SCM	Head
02)	Shri. Kale S. G.	M.Com.B.Ed.	A.& offi.M.	Teacher
03)	Mrs. Nagure J. V.	M.Sc.B.Ed.	CO & HS	Teacher
04)	Mrs. Mahure M. P.	B.Sc.B.Ed.	CO & HS	Teacher (Pr.)
05)	Shri. Vanjare V. S.	M. Com.	L & SCM	Teacher (Pr.)
Non Teaching				
06)	Shri Sayyed M.M.	B. A.	H.S.C.Voc	Clerk
07)	Shri. Irmale N.M.	4 th	H.S.C.Voc	Hamal

Teaching Staff (Junior College) Non Grant Basis

Sr. No.	Name of the teacher	Edu. Qualification	Dept.	Designation
1)	Shri. Thokal A. S.	M.A. B.Ed.	English	Jr. Lect.
2)	Smt. Sayyad Afreen Sayyed Musa	M.Sc.B.Ed.	Biology	Jr. Lect.
3)	Shri. Bhagat K.N.	M.Sc.B.Ed.	Chemistry	Jr. Lect.
4)	Shri. Jadhav A. D.	M.Sc.B.Ed.	Physics	Jr. Lect.
5)	Shri. Shingare A. K.	M.Sc.B.Ed.	Physics	Jr. Lect.
6)	Mrs. Summiya Sayyed Taher	M.Sc.B.Ed.	Biology	Jr. Lect.
7)	Shri. Mogal Rehan Baig	M.Sc.B.Ed.	Mathematics	Jr. Lect.
8)	Shri. Gaikwad S. A.	M.Com. B.Ed.	Commerce	Jr. Lect.
9)	Mrs. Kasbe A. H.	M.A.B.Ed.	Hindi	Jr. Lect.
10)	Shri. Bisen A. R.	B.A.,M.P.Ed.	Phy.Edu.	Jr. Lect.

Non Teaching Staff

Sr. No.	Name	Qualifacation	Designation
1)	Shri. V.K. Kolhe	B.Com.LL.B.	Office Supdt.
2)	Dr. V. T. Deshmane	M.Com.Ph.D.	Head Clerk
3)	Shri. C.R. Pawar	B.A.	Sr. Clerk
4)	Shri. L.T. Jadhav	M.A.B.P.Ed.	Sr. Clerk
5)	Shri. P. R. Shete	M.A.	Jr. Steno
6)	Shri. S. Y. Muley	B.A.	Jr. Clerk
7)	Shri. A. K. Pandule	M.Com.B.P.Ed.	Jr. Clerk
8)	Smt. H. B. Deshmukh	B.Sc.	Jr. Clerk
9)	Shri. N.N. Kudale	B.Com.	Jr. Clerk
10)	Shri. L. D. Khade	M.A.B.lib.Sci.	Library Clerk
11)	Shri. R. T. Jadhav	M.A.	Lab. Assistant
12)	Shri. L. B. Pawar	H.S.G.	Lab. Assistant
13)	Shri. S. S. Vyavhare	B.Sc.	Lab. Assistant
14)	Shri. P. G. Bhasmare	B.A.	Lab. Assistant
15)	Shri. B. S. Pawar	B. A.	Lab. Assistant

Menial Staff

Sr.No.	Name	Designation
1)	Shri. R. S. Harnawal	Lib. Attendent
2)	Shri. L. N. Sonnar	Lib. Attendent
3)	Shri. A. B. Darade	Lib. Attendent
4)	Shri. B. C. Choure	Lab. Attendent
5)	Shri. A. H. Gange	Lab. Attendent
6)	Shri. S. V. Ghorad	Lab. Attendent
7)	Shri. M. R. Deshmane	Lab. Attendent
8)	Shri. D. S. Jagtap	Lab. Attendent
9)	Shri. A. D. Maindad	Lab. Attendent
10)	Shri. B. Y. Kanade	Lab. Attendent
11)	Shri. D.P. Dake	Lab. Attendent
12)	Shri. M.R. Khose	Lab. Attendent
13)	Shri. A. Y. Gaikwad	Lab. Attendent
14)	Shri. G. B. Yadav	Lab. Attendent
15)	Shri. L.S. Lagad	Lab. Attendent
16)	Shri. K. B. Raut	Lab. Attendent
17)	Shri. V. V. Dhongade	Lab. Attendent
18)	Shri. S. A. Ausarmal	Lab. Attendent
19)	Shri. B. D. Sawai	Lab. Attendent
20)	Shri. S. B. Vyavhare	Lab. Attendent
21)	Shri. S. S. Shinde	Lab. Attendent
22)	Shri. L. U. Ghuge	Lab. Attendent
23)	Shri. T. M. Jagtap	Lab. Attendent
24)	Shri. A. B. Roman	Lab. Attendent
25)	Shri. S. M. Ghavane	Lab. Attendent
26)	Shri. R. N. Shinde	Lab. Attendent
27)	Smt. P. R. Naikwade	Peon
28)	Shri. B.R. Chavan	Peon
29)	Shri. B. S. Jadhav	Peon
30)	Shri. J. R. Raut	Peon
31)	Shri.N.B. Kathkhade	Peon

Internal Quality Assurance Cell (2018-19)

1)	Dr. Deepa Kshirsagar- Principal	Chair person
2)	Dr. A. S. Hange - Vice - Principal	Administrative Official
3)	Dr. S. V. Kshirsagar Vice - Principal	Co-ordinator
	Teacher Representative	
1)	Dr. Mrs. R. M. Gulve	Member
2)	Dr. M. S. Khandat	Member
3)	Dr. S. S. Jadhav	Member
4)	Dr. S. R. Tonde	Member
5)	Dr. S. B. Maulage	Member
6)	Dr. A. S. Khan	Member
7)	Dr. S. M. Talekar	Member
	External Experts	
1)	Shri. B. D. Gore	Member-Industry
2)	Adv. D. S. Doifode	Member-Community

प्रकाशक -

प्राचार्य, सौ.के.एस.के.उर्फ काकू कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड.